

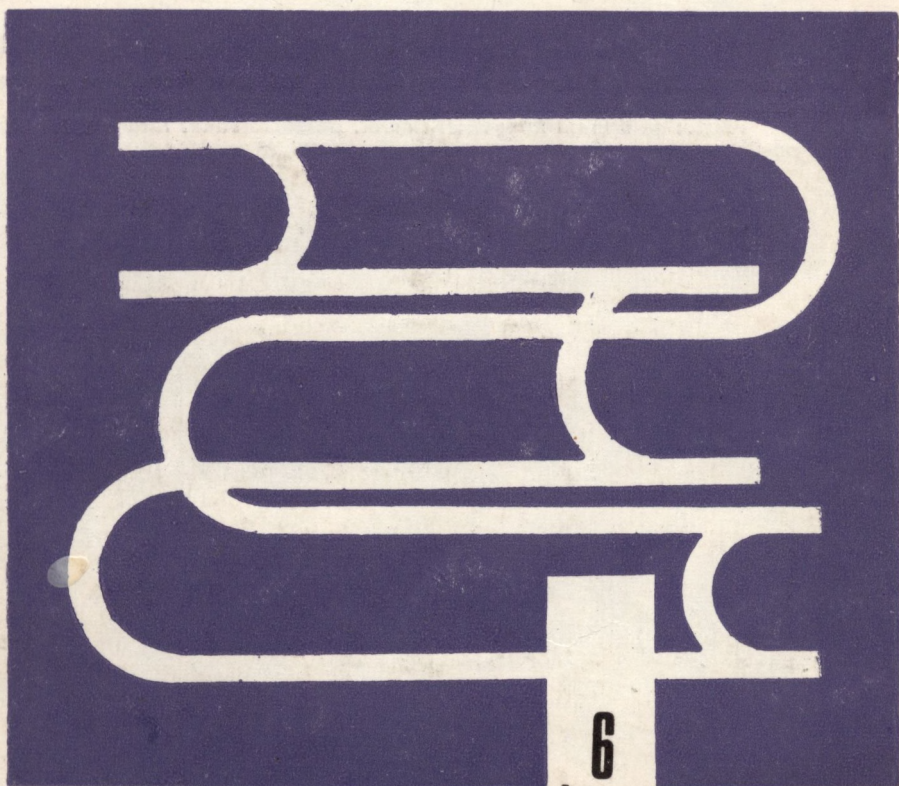
P. 400(2)

1973 JUN 19

1973 JUN 19

Hál.kil.

KÖNYVTÁROS

6
JÚNIUS

1973

Kölcsönözhető

A Budapesti Műszaki Egyetem könyvtárának 125 éves fennállása alkalmából megrendezett jubileumi ülés résztvevői a könyvtár nagyolvasótermében. Alsó képünkön: részlet az ünnepi könyvkiállításról. Beszámolóinkat lásd a 319. oldalon

TARTALOM

Ajánlások az Olvasó népert mozgalom továbbfejlesztésére (A Hazafias Népfront művelődési munkaközössége)	315
Jubileumi ülés a Múzeumtani Könyvtárban (—gh)	319
CSÜRY ISTVÁN: Dienes László halálának huszadik évfordulójára... ..	321
A Petőfi-émlékkönyvtári alap szétesztása (G. Gy.)	325
A könyvtárak azt kapják vissza a társadalomtól, amit adni tudnak. Beszélgetés az állami díjas ARATÓ ATTILÁVAL (Páldy Róbert)	327
GRÁFNÉ FORRAI MAGDA: A magyar zeneoktatási intézmények könyvtárai ...	331
Kitüntetések	333
Gombocz István 1921—1973 (Birkás Endre)	334
BOZÓKY ÉVA: Fiatalok olvasótábora	335
SIMAY NORBERT: Nagykörösön is bevált az egyesítés	337
GÁLNÉ BALLAGI ÁGNES: A közművelődési és a középiskolai könyvtárak együttműködése a fővárosban	340
A fővárosi iskolai könyvtárak helyzete a Pedagógusok Szakszervezetének budapesti bizottsága előtt	342
Pótlások a lexikonokhoz (Ábel Péter)	343
Az egyetemi könyvtárigazgatók tanácsának újjászervezése (—n—e)	346
Az „500 év — 500 könyvtár” mozgalom első könyvtára	347
Hírek	320, 348

TÁJÉKOZTATÓ

A vers: villám. Beszélgetés WEÖRES SÁNDORRAL (Bozóky Éva)	349
A Magyar Remekírók sorozat indulása	353
ERDŐDY EDIT: Federico Garcia Lorca születésének 75. évfordulójára	354
Hajszálgyökerek és hungarika-bibliográfia	355
P. TÓTH BÉLÁNÉ: Egy könyvtáros naplójából II.	357
INDALI GYÖRGY: Kisfaludy Károly könyvtára	361

KÖNYVEKRŐL

Három könyv az ókori történelemről (Katona Jenő)	363
---	-----

KÉZIKÖNYVTÁR

Kézikönyv a községi (nagyközségi) tanácsok főbb művelődésügyi feladatainak ellátásához (Szita Ferenc)	365
Világtörténet képekben (Vértessy Miklós)	366

KÖNYVTÁRI SZAKIRODALOM

Index acronymorum selectorum 5. (Jenőfi M. Imre)	368
---	-----

BIBLIOGRÁFIÁK

Újabb ex libris kiadványok (Arató Antal) ...	368
Mezőgazdasági irodalom (Billédi Ferencné) ...	371
Műszaki bibliográfia 1970. (Bagi János) ...	372
SAKMAI FOLYÓIRATOK, HÁLÓZATI HÍRADÓK ...	373
KÖNYVTÁRI KIADVÁNYOK ...	376

A borító hátlapján Gy. Szabó Béla fametszete

Из содержания

Предложения относительно дальнейшего развития движения «За читающий народ» (315);
Иштван Чюри: 20 лет тому назад умер революционер и ученый библиотечар, Ласло Дienes (321);
Роберт Палди: Разговор с одним библиотечарем, новым лауреатом Государственной премии (327);
Магдолна Граф-Форрай: Библиотеки венгерских учреждений по преподаванию музыки (331);
Эва Бозоки: Лагерь чл. олодых чл. нательей (335);
Агнеш Гал-Баллаги: Сотрудничество массовых библиотек в библиотек средних школ столицы (340);
Эва Бозоки: Разговор с 60-летним поэтом-переводчиком, Шандором Ве́рес (349);
 Index acronymorum selectorum (реферат о книге) (368).

From the contents

Recommendations on the further development of the „For a Reading People” Movement (315);
István Csúry: László Dienes, the revolutionary, and learned librarian died 20 years ago (321);
Róbert Páldy: Interview with a laureate librarian, awarded with State Award (327);
Magdolna Forrai, Mrs Gráf: Libraries in Hungarian music schools (331);
Eva Bozóky: A reading camp for youth (335);
Agnes Ballagi, Mrs Gál: Cooperation among public and high school libraries in the capital (340);
Eva Bozóky: Interview with Sándor Weöres, poet and translator, on his 60th birthday (349);
 Index acronymorum selectorum (A review.) (368).

Aus dem Inhalt

Empfehlungen zur Weiterentwicklung der Bewegung „Für das lesende Volk” (315);
István Csúry: Vor 20 Jahren starb László Dienes, der Bibliothekar — Revolutionär — Wissenschaftler (321);
Róbert Páldy: Gespräch mit einem neuen mit Staatspreis ausgezeichneten Bibliothekar (327);
Magdolna Gráf-Forrai: Die Bibliotheken der ungarischen Stätten des Musikunterrichtes (331);
Eva Bozóky: Leselager für Jugendlichen (335);
Agnes Ballagi-Gál: Zusammenarbeit der allgemeinbildenden und der Schulbibliotheken in der Hauptstadt (340);
Eva Bozóky: Gespräch mit den 60 jährigen Sándor Weöres, dem Dichter — Übersetzer (349);
 Index acronymorum selectorum (Buchbesprechung) (368).

Cikkeink szerzői

Abel Péter, a Magyar Hírlap munkatársa; **Arató Antal,** a Jászberényi Városi-Járási Könyvtár igazgatója; **Bagi János,** az Építészeti Tájékoztatói Központ könyvtárának munkatársa; **Billédi Ferencné,** a Károlyi Mihály Országos Mezőgazdasági Könyvtár munkatársa; **Birkás Endre,** az Országos Széchényi Könyvtár osztályvezetője; **Bozóky Eva,** a Könyvtáros rovatvezetője; **Csúry István,** a debreceni Egyetemi Könyvtár igazgatója; **Erdődy Edit** irodalomtörténész; **Gálné Ballagi Agnes,** a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár munkatársa; **Gráfné Forrai Magda,** a Zene-művészeti Főiskola könyvtárának tudományos főmunkatársa; **Indall György,** az Országos Széchényi Könyvtár munkatársa; **Katona Jenő,** a Könyvtáros ny. főszerkesztője; **Páldy Róbert,** a Könyvtáros szerkesztője; **Stimay Norbert,** a Könyvtáros munkatársa; **Sztia Ferenc,** a Kaposvári Megyei Könyvtár igazgatóhelyettese; **P. Tóth Béláné** könyvtáros, Budapest; **Vértessy Miklós,** az Egyetemi Könyvtár osztályvezetője.

KÖNYVTÁROS

A MŰVELŐDÉSI
MINISZTERIUM
LAPJA

INDEX: 25 449

Szerkesztő bizottság: Elek Sándorné, Gerő Gyula, Gönczi Imre, Györi Erzsébet, Karácsonyi Jánosné, Kéki Béla, Kellner Béla, Kisfaludi Sándor, Kiss István, Kiss Jenő, Kondor Istvánné, Kovács Dezső, Papp István, Sallai István, Szőke Tiborné. Szerkesztő: Páldy Róbert. Szerkesztőség: Budapest XI., Bartók Béla út 32. Telefon: 451-758, 664-805. Postai cím: 1111 Budapest, Bartók Béla út 32.

Kiadja a Lapkiadó Vállalat. Felelős kiadó: Sala Sándor. Kiadóhivatal: Budapest VII., Lenin körút 9-11. Telefon: 221-293.

Terjeszti a Magyar Posta. Előfizethető bármely postahivatalnál, a kézbesítőknél, a Posta hírlapüzleteiben és a Posta Központi Hírlap Irodánál (KHI, Budapest V., József nádor tér 1.) közvetlenül vagy postautalványon, valamint átutalással a KHI 215-96 162 pénzforgalmi jelzőszámra. Előfizetési díj 1/2 évre 36 forint. Egy szám ára 6 forint.

73.485 Egyetemi Nyomda, Budapest. Felelős vezető: Janka Gyula igazgató

Ajánlások az Olvasó népert mozgalom továbbfejlesztésére*

I.

A szocialista közművelődési könyvtárhálózat születésének huszadik évfordulóján, 1969-ben Mezőszentgyörgyön hangzott el az Olvasó népert mozgalom társadalmi elnökségének nagyhatású felhívása. „A társadalmi fejlődésnek olyan szakaszába jutotunk, amikor az előttünk levő nagy feladatok nemcsak igénylik, de megkövetelik, hogy valóban minél előbb »olvasó nép«-pé váljék a magyar nép... több évtizedig tartó emberformáló munkára vállalkozunk, amely napról napra megújuló leleményt, szívósságot követel mindazoktól, akik szolgálatába szegődtek... Az a cél, hogy minden termékenyítő gondolat — bármely szűk körben fogalmazódjék meg — közös értékke váljék, s az egész nemzet műveltségét gyarapító közös munkára serkentsen” — monotta a felhívás.

Négy év telt el a Magyar Írók Szövetsége által indított mozgalom kezdete óta. Ez a négy év szép sikereket hozott olvasási kultúránk fejlesztésében, s az eredményekben kétségtelenül része volt az Olvasó népert mozgalomnak is. A legfontosabb területen, a tömeges olvasás feltételeinek megjavításában előrehaladást értünk el. Ezt bizonyítja például az is, hogy megállt a közművelődési könyvtárak állománygyarapítási, költségvetési kereteinek csökkenése, és ma már a legtöbb helyen szerény fejlődésnek vagyunk tanúi. Sok könyvtár épült, s e korszerű intézmények olvasótáborának rohamos növekedése is a tömeges olvasási igény eleven jelentkezését tükrözi. Szombathely új megyei könyvtárában két év alatt érték el azt az olvasólétszámot, amire tíz év múlva számítottak, Miskolc új könyvtáraiban már a megnyitásuk utáni első időszakban is több ezer új olvasó jelentkezett. Öröndöset, hogy a könyvtári statisztika szerint az utóbbi években a tanulói ifjúság után a 20—30 év közötti korosztály könyvtárhasználatában mutatkozik a legnagyobb növekedés.

Az elmúlt években jelent meg a Művelődésügyi Minisztérium két nagyjelentőségű irányelve a könyvtári szolgáltatások fejlesztéséről: Az egyik a tanácsi könyvtárhálózat távlati fejlesztésére, a másik a 18 éven aluli ifjúság jobb könyvtári ellátására ad útmutatást. Ezekkel összhangban adta ki a SZOT a szakszervezeti könyvtárak fejlesztésének irányelveit. Az említett irányelvek világosan meghatározzák a könyvtárfenntartók legfontosabb fejlesztési feladatait. Az irányelvek érvényesülését segíti az oktatásügyi reformjára vonatkozó párhatározat is a könyv és az olvasás fontos oktatási szerepének meghatározásával. A könyvtárügyi irányelvek és intézkedések megszületésében az erősödő társadalmi igény is közrejátszott.

Az Olvasó népert mozgalomnak éppen az a legfontosabb feladata, hogy hangot adjon a társadalmi igényeknek és a megvalósításuk érdekében tevékenykedők e társadalmi igények állhatatos képviselőivel elősegítsék a helyes állami intézkedések megszületését, majd végrehajtásukra minél nagyobb társadalmi erőket állítsanak sorompóba. A mozgalom ezt a feladatát nagyrészt teljesítette is, s valóságos társadalmi igények alapján vált szellemi energiákat mozgósító, anyagi erőket felkutató és szervező tömeges mozgalommá. Működésének is köszönhető, hogy javult társadalmunkban a művelődés becsülete, a könyvkultúra értékei iránt fogékony közszellem, s ez jobb légkört teremtett a társadalmi méretű olvasáshoz. Különösen az ifjúság műveltségéért, olvasóvá neveléséért tett sokat a mozgalom — a Kincskereső c. irodalmi gyermeklap indításától kezdve a gyermekkönyvhetek és gyermekkönyv-hónapok rendezésén keresztül a korszerű pedagógusnevelésért folytatott anketókig. 1972-ben a *nemzetközi könyvév* nagyszabású hazai rendezvényei és akciói is erősítették az Olvasó népert mozgalom hatását.

Könyvkiadásunk is fontos feladatának tartotta a társadalom olvasottsági színvonalának következetes emelését. Törekvéseinek eredményességét bizonyítja az is, hogy az 1972-es évben minden eddiginél több könyvet, 6648 művet jelentetett meg, 63 millió példányban. A közelmúltban olyan nagyszabású vállalkozásokba fogott, mint például az ifjúság számára szóló „Képes földrajz” és „Így éltek” című sorozat kiadása, illetve „A magyar irodalom remekei”, és „A szovjet irodalom könyvtára” címmel a felnőtt olvasótábor számára indított sorozatok.

* Az Olvasó népert mozgalom első országos tanácskozására (Nyíregyháza, 1973. jún. 14—15.) készített előterjesztés.

Mindez azonban csak kezdete a mozgalomnak. Emlékeztetnünk kell rá, hogy nem kampányt, hanem évtizedekre szóló szívós munkát vállaltunk. Ennek kibontakoztatása már napjainkban is olyan sokrétű társadalmi, közéleti cselekvést kíván, hogy a mozgalom kinőtt az Írószövetség kereteiből. Ezért a Hazafias Népfront V. kongresszusa vállalta, hogy a mozgalom gazdája lesz, s szolgálatába állítja a több mint egy évtizede működő könyvbarát-bizottságokat, amelyek elsősorban a szervezésben értek el elismerésre méltó eredményeket.

„A népfrontnak természetesen nem a párt és a tanács munkáját kell utánoznia, nem a párt- és állami szervek helyett kell dolgoznia, hanem meg kell keresnie a társadalmi szerepének és a népfrontmunka jellegének megfelelő sajátos tevékenységet, tartalmat és formát. E tevékenységnek a *kultúra ténylegesen tömegessé válására*, a tömeges *önművelésre* kell törekednie” — mondja a Hazafias Népfront művelődési munkájáról kiadott állásfoglalás.

Valóban ezen az úton kell elindulnunk, hogy megtervezhessük a mozgalom következő éveinek legfontosabb tennivalóit. Törekvéseinkkel párhuzamosan, céljainkat segítik a hazai könyvnyomtatás és könyvkiadás 500. évfordulójára szervezett akciók, tanácskozások, kiállítások és a jubileumra megjelenő kiadványok. Egyike voltunk az „500 év — 500 iskolai könyvtár” elnevezésű akció kezdeményezőinek is, s teljes erővel támogatni kívánjuk ezt a mozgalmat, amely a hazai könyvtárügy „legsúlyosabb keresztmetszetén”, az iskolai könyvtárhálózaton kíván társadalmi erővel segíteni, s amelynek törekvése egybevág kezdettől fogva vallott álláspontunkkal: a mozgalomnak mindenekelőtt az ifjúság olvasása érdekében kell kifejtene tevékenységét.

Az olvasás, a könyv szeretete, az önművelés igényének felkeltése elválaszthatatlan a *közösségteremtéstől*, a közéleti részvételtől. A mozgalom akkor lesz eredményes, ha tevékenységével olyan művelődési közösségek láncolatának kialakulásához járul hozzá, amelyek mind több embert vezetnek el az önműveléshez, annak fő színteréhez, a könyvtárhoz, továbbá a köz javát szolgáló tevékenykedéshez. A művelődési közösségeknek együttgondolkodó és együtteselevő közösségekké kell válniuk.

„... e művelődési munkaközösségek által, e munkaközösségek és az intézmények dialektikus viszonya által létrehozzuk a kulturális munka olyan *dinamikus struktúráját*, melyben az igénylő társadalmi és az igényeket kielégítő állami pólusok hasznosan szikráznak össze, kölcsönös segítségben és versengésben” — állapítja meg a Hazafias Népfront művelődési munkájáról már idézett állásfoglalás.

Valóban: a mozgalomnak fel kell figyelnie a különféle művelődési intézmények és szervezetek mellett vagy azokon kívül társadalmi öntevékenységgel létrehozott művelődési munkaközösségekre. Tevékenységüket támogatnunk kell, tapasztalataikat össze kell gyűjtenünk, példájukat el kell terjesztenünk, s elő kell segítenünk új munkaközösségek alakulását is. A mozgalom ötleteket adhat a munkaközösségek tevékenységéhez, ösztönzéseivel hozzájárulhat ahhoz, hogy munkájuk tartalommal telítődjék meg, s létük élő folyamattá állandósuljon.

II.

Az Olvasó népert mozgalom továbbfejlesztésére az alábbi ajánlásokat tesszük:

1. Az olvasásra, a tájékozódást segítő könyvek munkaeszközként való használatára nevelésnek, végső soron az önművelési, önnevelési igények felébresztésének az ifjúság körében kell elkezdődnie.

— Fontos feladatunk, hogy elősegítsük a korszerű *iskolai könyvtárak* megteremtését. Támogatjuk azt a törekvést, hogy minden oktatási intézményben legyen olvasóteremmel ellátott könyvtár. A most kibontakozó „könyvet az iskolának” akció sikereért a vállalkozást elindító és felkaroló társadalmi szervezetekkel együtt tegyünk meg mindent. Támogassuk a Szabad Föld példamutató, mozgósító munkáját, amely sok általános iskolai diáktólthon könyvtárának gyarapítására teremtett társadalmi alapot. Segítsük olyan pedagógiai közszellem kialakulását, amely az eddignél fontosabb szerepet szán az oktató-nevelő munkában a könyvtáraknak, s a nem tankönyv jellegű könyvek olvasásának.

— Továbbra is segítsük a gyermek- és az ifjúsági *művelődési körök*, *klubok* munkáját. E művelődési közösségeknek adjon helyet a könyvtár, adjon a művelődési ház, az iskola, a múzeum, a népfront-klub vagy más intézmény is, amely megfelelő helyiséggel rendelkezik. Karoljuk fel és terjesszük el azt az ígéretes kezdeményezést, amely a Pest megyei budai járásban indult el, s amelynek keretében a tájörzetbe tartozó hét-nyolc községben egyszerre szervezték meg az ifjúsági olvasó-klubokat.

— Folytassuk a gyermekek, az *ifjúság olvasóvá* nevelését, művelődési igényének felkeltését, továbbfejlesztését. Támogassuk az olyan, kisebb hatókörű kezdeményezéseket is, mint a „Gyermekek az Olvasó népert” vállalkozás, amelyben a gyerekek nemcsak önmagukat művelik, hanem egyúttal a közművelődés társadalmi mun-

kásaivá is válnak. (Ilyen például a Pest megyében a nagykatái, majd a dabasi járásban „Üttörők az Olvasó népért” címmel szervezett, valamint a hasonló elképzelésből a Somogy megyei marcali járásban született „Az első könyv házhoz megy” akció, amelynek keretében általános iskolás gyerekek viszik el a nem olvasó családoknak az első könyvtári könyvet.)

— Törekedjünk arra, hogy minél több helyen rendezzenek az ifjúság körében nagyon népszerű, s az irodalmi nevelést is jól szolgáló *rendhagyó irodalmi órákat*, melyekből a mozgalom kezdete óta több százat tartottak középiskolában, szakmunkástanulói intézetben és máshol.

— A már második éve megjelenő „*Kincskereső*” című gyermek-irodalmi folyóirat példányszámát lényegesen fel kell emelni, hogy eljusson minden gyermekkönyvtárba, általános iskolába és minél több gyerekhez.

— Szervezzünk továbbra is gyermek- és ifjúsági *olvasótáborokat*, mivel a két hétig tartó közös művelődés, elmélyült „együttgondolkodás”, közös cselekvés a fiataloknak olyan önművelési igényeket és közösségi élményeket nyújt, amelyek életük végéig hatnak rájuk. (Idén tizenkét olvasótábort szerveznek hátrányos helyzetben levő, más-más rétegbe tartozó fiataloknak: tanyasiaknak, állami gondozottaknak, ifjómunkásoknak, termelőszövetkezeti fiataloknak.) Fontosnak tartjuk, hogy az olvasótáborokat fiatal művészek — írók, képzőművészek, zenészek stb. — vezessék, akik így az Olvasó népért mozgalom társadalmi munkásaivá válnak.

— Mint értékes kezdeményezést támogassuk a néphadseregben elindított „*Olvasó katonákért*” mozgalmat, amely sokat tehet és tesz is az alig vagy egyáltalán nem olvasó fiatalok művelődési igényeinek felkeltéséért. Kívánatos, hogy a sorkatonai szolgáltatukat befejező fiatalok — a művelődési intézmények és a művelődési munkaközösségek segítségével — szervezeten kapcsolódjanak az adott település kulturális életébe.

2. Hogy valóban olvasó néppé váljunk, nagy figyelmet kell fordítanunk mindarra, ami elősegítheti a *felnőttek öntevékeny* művelődését:

— A könyvbarát-mozgalom tapasztalatait felhasználva, az eddig ott tevékenykedőket bevonva változtatlanul segítsük a *közművelődési könyvtárak* fejlesztését és korszerűsítését. Továbbra is szorgalmazzuk, hogy minden emberi közösségben — faluban, városi lakótelepen, üzemben és máshol — legyen a fejlődő igényeket kielégítő, olvasóteremmel működő, hanglemeztárral, vetítógéppel felszerelt, esztétikailag is példamutató, otthonosan berendezett, rendszeresen nyitvatartó könyvtár. Ezért javasoljuk az olyan kezdeményezések elterjesztését, mint a Szolnok megyei „Otthont a könyvnek — otthont a művelődésnek” jelmondatú vállalkozás.

— Tegyük erőfeszítéseket, hogy — különösen a nagyobb lélekszámú településeken és az üdülőhelyeken — külön *folyóiratolvasók* álljanak az érdeklődők rendelkezésére. Ezek bel- és külpolitikai kérdéseket megvitató fórumoknak is helyet adhatnak.

— Kívánatos, hogy a szétszórott települések lakóinak, a tanyai, külterületi lakoságnak könyvtári ellátása a kis könyvgyűjteményeknél sokkal többet nyújtó, nagy választékot kínáló mozgó könyvtárakkal, az ún. *bibliobuszokkal* történjék, amire a legutóbbi időben a főváros mutatott példát.

— Szorgalmazzuk, hogy az olvasás kapjon helyet minden olyan közösségben, melyet valamilyen együttes tevékenység hívott életre. Ezért tartjuk fontosnak, hogy a szakmai klubok lépjenek ki érdeklődésük zárt keretéből és rendszeresen foglalkozzanak általános művelődéssel, önműveléssel is, mint például a pomázi kertbarát klub.

— Ugyanebből az okból támogassuk az öntevékeny, amatőr művészeti mozgalom felvirágoztatását, hogy a művelődők ne csak befogadók, hanem résztvevők, alkotók, a kultúra igazi birtokosai is legyenek. Vállaljunk részt a „Szóljatok — játszó, regélők” címmel meghirdetett pályázat népszerűsítéséből. Az amatőr színjátszás mellett ne feledkezzünk meg az öntevékeny mozgalom más ágairól sem. Ezért a képi kultúra, a képi látásmód kialakulása érdekében könyvtári eszközökkel segítsük a filmszaköröket, az amatőr filmstudiókat és a filmklubokat.

— Ne csak azt a feladatot vállaljuk, hogy a művelődni vágyókkal megszerettetik a könyvet és az irodalmat, hanem védelmezzük nyelvünk tisztaságát, tegyük meg minden tőlünk telhetőt édes anyanyelvünk ápolásáért, az anyanyelv tudatos használatáért is. Minden közösségben legyünk a beszédkultúra fellendítésének szószói. Tegyük sokkal többet a világos, szép magyar beszéd elsajátításáért az irodalmi színpadok s különösen a versmondás segítségével is.

— Mivel a műveltséget jól segíti ki az ének, a *közös éneklés*, minél több helyen — falun, városban, üzemben — alakuljon énekkar. Röpülj páva-kör, kórus. Segítsünk az ifjúságnak, hogy megtanulja népdalainkat s évszázados osztályküzdelmünket végigkísérő forradalmi dalainkat. Támogassuk az énekkarokat, népdalköröket, és azokat az intézményeket, amelyek segítik e kórusok és körök rendszeres tevékenységét.

— Tegyük többet a munkások műveltségének emeléséért mind a munkahelyeken, mind a dolgozók lakóhelyén. Segítsük a *szocialista brigádokat* abban, hogy jól tervezzék meg kulturális vállalásaikat, és azoknak eleget is tudjanak tenni. A bejáró, ingázó, sokat utazó munkásokat is vonjuk be a művelődésbe. Ezekre a feladatokra a szakszervezetekkel közösen dolgozzunk ki hosszabb időre szóló, a munkások érdeklődésére alapozott tervet, új ötleteket, új módszereket alkalmazzunk a munkások megnyerésére.

3. A fenti feladatok minél hathatósabb megvalósítása érdekében fordítsunk az eddiginél több gondot az olvasómozgalommal kapcsolatos, de a kisebb közösségekhez nem kötődő akciók lebonyolítására, mindazoknak a lehetőségeknek kihasználására, melyek az Olvasó népert mozgalom céljait segíthetik, tevékenységét előmozdítják:

— Törekedjünk arra, hogy a nagy rendezvényeket mindig színesen szervezzük, új és új ötletekkel gazdagítsuk. A szép hagyományt ápoló nagy rendezvények, például a *könyvhetek és könyvhónapok*, a hagyományos könyvvásárok alkalmával az író-olvasó találkozókön kívül sokfajta egyéb programot is szervezzünk. Tegyük általánossá és fejlesszük tovább az újabbban népszerűvé váló megyei gyermek- és ifjúsági könyvhónapokat.

— Igen fontosnak tartjuk a könyvhöz fűződő, egymást követő *évfordulók* méltó megünneplését. A tavalyi *nemzetközi könyvév* tanulságait felhasználva törekedjünk arra, hogy a magyar könyvnyomtatás megindulásának 500. évfordulóját minél emlékezetesebbé tegyük. Kövessünk el mindent az emlékbizottság programjának minél eredményesebb megvalósításáért. Segítsük sikeresen véghezvinni a „Petőfi emlékkönyvtár” mozgalmat, amelynek célja, hogy még több könyvtárat bővítsünk, korszerűsítsünk, szilárd bázisokat teremtsünk a nagy költő hagyományainak ápolására.

— Szervezetten támogassuk az Olvasó népert mozgalomhoz *csatlakozó szervek akcióit*, mint amilyen volt például a KISZ „Olvasó ifjúság”, az MSZBT „Kell a jó könyv” mozgalma. A siker érdekében ezek az olvasótoborzó versengések, vetélkedők találjanak éltető közegre a művelődési körökben, klubokban, művelődési munkaközösségekben. A korlátozott hatókörű mozgalmakat, különféle akciókat meg kell ismertetni a társadalommal, elterjesztésükre szélesebb társadalmi alapot teremteni. A további versengések és vetélkedők előkészítésében és lebonyolításában kapjanak nagyobb szerepet ezek a közösségek.

— A könyvkiadók teremtsék meg a méreteiben és minőségében korszerű könyvkiadást, az olvasási kultúra színvonalemelkedésének legfontosabb feltételét. Gondoskodjanak arról, hogy a magyar és a világirodalom klasszikusaiból és az ún. standard művekből mindig legyen kellő választék. Induljon még több olcsó, de nagy példányszámú sorozat, hogy a legfontosabb művek könnyen eljussanak mindenhova. Az eddiginél színvonalasabb írásos könyvpropaganda keltse fel az érdeklődést olyan művek iránt, amelyekben az alkotók társadalmunk legégetőbb, legfontosabb kérdéseit tárják fel, és amelyek elengedhetetlenül szükségesek az önműveléshez, önneveléshez, önálló tájékozódáshoz.

— A *tömegkommunikáció* fórumai és eszközei érezzék még inkább kötelességüknek az olvasómozgalom állandó népszerűsítését, a tapasztalatok kicserélését, a bevált és sikeres kezdeményezések elterjesztését. A rádió irodalmi és ifjúsági, valamint a TV ifjúsági osztálya, amely eddig is sokat tett a mozgalomért, a jövőben még tervszerűbben foglalkozzék az olvasás megszerettetésével, az olvasásra való nevelés elméleti és gyakorlati kérdéseinek bemutatásával, életmegnyilvánulásainak ismertetésével. A Rádió és Televízió Újság fejlessze tovább a közelmúltban indított hasznos „Könyvespolc”-rovatát. A televízió a híradó rövid riportjain kívül is foglalkozzék az Olvasó népert mozgalom legfontosabb akcióival.

III.

Az Olvasó népert mozgalom társadalmi vezetése olyan módon is segíti a fenti ajánlások megvalósítását, hogy módszertani leveleket ad ki, melyekben részletes útmutatást nyújt az akciók végrehajtásához, az ajánlott művelődési formák tevékenységéhez. Az elsősorban tapasztalatokat, javaslatokat tartalmazó módszertani leveleket azonban semmiképpen sem valamiféle központi utasításként kell felfogni. Ezek csupán segítségül szolgálnak, s a mozgalom éppen azzal mutathatja meg életképességét, erejét, ha egyedei vagy közösségei újabb és újabb formákkal gazdagítják közművelődésüket, s a régi formáknak új, sokszínű, változatos tartalmat adnak. Erre a nemes feladatra sorainkba hívunk mindenkit, aki valóban szívügyének tekinti népünk kulturális felemelését, a valóban „olvasó népert, művelt népert” folytatott áldozatos, mindennapi fáradozást.

A Hazafias Népfront
művelődési munkaközössége

Dr. Kézdi Árpád tudományos rektorhelyettes megnyitja a jubileumi ülést. Mellette **Kondor Istvánné**, a Művelődésügyi Minisztérium könyvtárügyi osztályának vezetője és **Dr. Polinszky Károly** művelődésügyi miniszterhelyettes

Jubileumi ülés a Műegyetemi Könyvtárban

Az alapításának 125. évfordulóját ünneplő Műegyetemi Könyvtár május 9-én jubileumi ülést tartott. A nemes egyszerűséggel, ízlésesen feldíszített nagyolvasóteremben **Dr. Kézdi Árpád** tudományos rektorhelyettes megnyitó szavai után **Dr. Polinszky Károly** miniszterhelyettes a Munka Érdemrend ezüst fokozatát nyújtotta át **Dr. Héberger Károly** könyvtárigazgatónak, a könyvtár három munkatársának — **Puskás Andrásné**nek, **dr. Verbóczi Gyulánén**nek és **dr. Völgyi Ervinnén**ek — pedig a Szocialista Kultúráért miniszteri kitüntetést adta át. **Dr. Perényi Imre**, az egyetem rektora nyolc könyvtári munkatársat részesített rektori dicséretben.

Ezután került sor **Dr. Héberger Károly** könyvtárigazgató ünnepi beszédére, melyben a könyvtár alapításának körülményeiről, fejlődésének különböző szakaszairól, legújabb eredményeiről és jövő feladatairól szólt.

Az ünnepi beszéd után többen üdvözltek a jubiláló könyvtárt.

Kondor Istvánné a Művelődésügyi Minisztérium könyvtárügyi osztályának vezetője örömdetes tényként emelte ki, hogy „a könyvtár — a korszerűre, mo-

dernre való helyes törekvés mellett — ...nem feledkezik meg a Műegyetemi Könyvtár történeti jelentőségéről.” Hangsúlyozta, hogy „a Műegyetemi Könyvtárnak ...országos jelentősége, fontossága volt, van és meggyőződésünk szerint mindig is lesz... A szocialista könyvtárügy kialakulása óta... a könyvtár alapvető funkciói közé tartozik számos tudomány és tudományág irodalmának olyan szintű gyűjtése, ami a könyvtárat országos jellegű tudományos szakkönyvtárrá emeli... A könyvtár funkcióbővülésével szoros összefüggésben áll az a szerep, melyet jó néhány szakirodalmi kooperációs kör megszervezésében, vagy más körök tevékenységének hatékonyabbá tételében játszik. Bizonyos — folytatta beszédében **Kondor Istvánné** —, hogy a Műegyetemi Könyvtár lelkes és hozzáértő munkájának is része van abban, hogy hazánkban a legjobban működő kooperációs körök éppen a természettudományok, a matematika, fizika, kémia területén tevékenykednek.” Ezután a könyvtár hálózati tevékenységéről szólt dicsérőleg, majd a következő gondolatokkal zárta beszédét: „Aligha lehetne a rendelkezésre álló rövid idő alatt kime-

ritően akár csak felsorolni is mindazt, amit a Műegyetemi Könyvtár az egész ország könyvtárügyének fejlesztésében elért. Meg kellene említenünk alapfokú szaktanfolyamait, amelyeken sok más könyvtár dolgozói szerezték meg könyvtárosi ismereteiket. Kiadványait, amelyeket szerte az országban hasznosan forgatnak könyvtárosok, kutatók, szakemberek. A matematikai és a fizikai szakfolyóiratok példamutatóan magas színvonalú lelőhelyjegyzégeit. És feltétlenül meg kell említeni a szakirodalmi ismeretek oktatásában végzett munkáját, amely csak első látásra tűnik egyetemen belüli ügynek. Bizonyos, hogy azok a mérnökök, akik a Budapesti Műszaki Egyetemen folytatott tanulmányaik során a Műegyetemi Könyvtár előadásai és gyakorlatai révén megismerkedtek a könyvtárhálózattal, bárhová is kerülnek, aktívabban és eredményesebben tudják használni a könyvtárat, a szakirodalmat, a szakmai információt. Ez pedig jó a szakembernek, jó azoknak a könyvtáraknak, ahova kerülnek, és jó a népgazdaságnak, az egész országnak, hiszen munkájuk ezzel nyilvánvalóan magasabb színvonalú lesz."

Dr. Bakondi Károly egyetemi tanár a könyvtári tanács nevében emelte ki azokat a szálakat, amelyek a könyvtárat az „alma mater”-hez fűzik. *Dr. Zsidai József*, a miskolci Nehézipari Műszaki Egyetem könyvtárának igazgatója az egyetem tanácsának és könyvtári tanácsának üdvözlését tolmácsolta s egy díszes emléklapot nyújtott át a jubiláló testvér-könyvtárnak. Az üdvözlések sorát *Hajdú Istvánnak*, a Budapesti Műszaki Egyetem KISZ-titkárának szavai zár-

tak: ő a törzsolvasók, az egyetem hallgatóinak köszöntését adta át.

Az ünnepi ülés második előadását *Végh Ferenc* tudományos főmunkatárs tartotta: azokról az eredményekről számolt be, amelyeket a könyvtár alapítása óta ért el a magyar mérnökképzés segítségével.

A jubileumi ülés befejezése után az ünneplő közönség megtekintette a Központi Könyvtár előcsarnokában nyílt kiállítását. Ennek szekrényeiben és tárlóiban részben a könyvtár 125 évének dokumentumait tették közzé a kiállítás összeállítói, részint a könyvtár ritkaságait, értékes könyveit és folyóiratait, különgyűjteményeinek néhány jellemző darabját ismertették meg a látogatókkal. A magyar „tudáskosság” — a természettudományos és műszaki oktatás — őskorából származó tankönyvek (Maróthi Arithmetikája, Segner, Martinovics Ignác, Makó Pál fizikái, a két Bolyai különböző kiadású művei, a „magyar Faust”, Hatvani István professzor könyvei) mellett helyet kaptak a tárlókban a műszaki klasszikusok — zömmel első kiadású, esetenként még életükben megjelent — művei: Newton, Bernoulli, Huygens, Torricelli, Guericke szép metszésű ábrákkal ékes kötetei. Külön tárlót szenteltek a könyvtár értékes tanácsköztársasági gyűjteményének.

A jó hangulatú ünnepi ülés és a kiállítás megtekintése után az egyetem tanácsa rendezett fogadást a könyvtár munkatársai és a meghívott vendégek számára, s ezen a fogadáson *dr. Perényi Imre* rektor meleg, közvetlen hangú pohárköszöntőt mondott.

-gh

Megalakult a Magyar Könyvtárosok Egyesületének ifjúsági könyvtáros szekciója

Az előkészítő munkálatok befejezése után a Miskolci Városi Könyvtár ifjúsági könyvtárában megalakult a Magyar Könyvtárosok Egyesületének harmadik szekciója, az ifjúsági könyvtáros szekció, amelynek az a feladata, hogy a 14—25 éves korúak könyvtári ellátásának problémáival foglalkozzék. A szekcióba 111 vidéki és 26 budapesti könyvtáros jelentkezett.

A két napon át tartó könyvtáros-találkozó egyik előadója Sallai István volt, és előadásának címe: A könyvtárhálózatok együttműködésének lehetőségei a 14 éven felüli ifjúság olvasási kultúrájának

kialakításában. A második napon Győri Erzsébet számolt be a Miskolci Városi Könyvtár ifjúsági könyvtárának munkájáról.

Az ülésen részt vevő több, mint 70 könyvtáros megvitatta a szekció munkatervét és megválasztotta vezetését. Tagjai lettek: Balogh Ferencné (Veszprémi Megyei Könyvtár), Győri Erzsébet (Miskolci Városi Könyvtár), Károlyi Zsigmondné (Országos Pedagógiai Könyvtár), Klein Judit (Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár) és Könyves Tóth Lilla (Budapest, Fazekas Mihály gyakorló gimnázium).

DIENES LÁSZLÓ

halálának huszadik évfordulójára

Húsz év távolából emlékezve ősen, hatvannégy évesen is fiatal arcára, szívünk szerint a testvéri szeretet igéivel próbálnánk jelenné varázsolni mindazt, amit az idő oly gyorsan távolít: személyiségének formálódását a század eleji magyar progresszió sodrásában, az osztályharc élvonalában küzdő harcos élményeit, gondolkodói útját Marxhoz, tevékeny, jelenünkhöz vezető útját, könyvtári, szerkesztőségi, katedrai hű napszámoságát, nemes emberi alakját. De bár a mulandóság ösvényére tért ember a távolságba veszőn int vissza felénk, Dienes László, a *forradalmár és tudós könyvtáros* nem fejezte be, hanem jelenünkben is folytatja harcát. Mégpedig nemcsak eredményeinknek és vívmányainknak, hanem fejlődésünk ellentmondásainak, időszerű vitáinknak is hatékony tényezőjeként.

Amikor életrajzi és arcképvázlat készítése (tehát mintegy az e tárgyban ott-honosabbak, *Kőhalmi Béla*, *Juhász Géza*, *Remete László*, *Szalai György* és mások Dienesről szóló írásainak kivonatolása*) helyett mondanivalónkat a mában tevékenykedő Dienesre figyelve s *forradalmi múltunk mának szóló üzeneteit keresve* közelítjük meg, azt reméljük, hogy a kegyelet alkalmát a közös eszmények és

törekvések tudatosításának s ugyanakkor a vitára, tetterre, munkára kihívásnak alkalmává sikerül fordítanunk — ez pedig méltóbb tiszteletadás lenne holmi ditirambusnál.

„Provokációnk” mindenekelőtt a magyar századelő kutatóinak szól, történészeknek, könyvtártörténészeknek és szociológusoknak, aztán a két világháború közti magyar munkásmozgalom és irodalomtörténet bűvárainak s az immár történelmi távlatba jutó felszabadulás utáni könyvtárügy ismerőinek. Az ő egybehangolt munkájuk gyümölcse lehet — nem egy fájdalmasan nélkülözött forrás- és szövegkiadás, korszak- és személyi monográfia mellett — *Dienes László írásainak, levelezésének sokak által sürgetett teljes kiadása* és egy kielégítően megalapozott Dienes-monográfia. Ez előmunkálatok hiányában jobbára csak a felszínen mozog, s nem rendeződik megvilágító összefüggések folyamatába mindaz, amit e forradalmakba rohanó félszázad, az imperializmus és a fasizmus erőivel mérkőző magyar progresszió könyvtári mozgalmairól, ezen belül a *Szabó Ervin iskoláról*, jelesül Dienesről és egyéni hozzájárulásáról tudhatunk.

Ha pedig ez így van, hogyan tehetne szert *könyvtárpolitikánk* országos és helyi könyvtári gyakorlatunk előzményeinek, folytonosságának az általános támpontokon túlmenő történelmi perspektívában, konkrét gazdagságában való ismeretére, dialektikus értelemben vett tudatosságra? Hiszen csak mozaikokat lát a folyamatból, amely célok, eszmék, tervek formájában már a *század elején jelenünket, jövőnket érlelte*, s amely a benne végbement és 1919-ben kristályosodási ponthoz jutott küzdelmek, kísérletek eredményeivel már közvetlen és praktikus értelemben is részt vesz a mai magyar szocialista könyvtárügy megalapozásában, formálásában. Hogy tudná így számontartani tartozásait az *elődök elkötelező*, de végig nem vitt kezdeményezései, *felismerései* iránt, javára fordítani tévedéseiket, a jelen történelmi feltételeinek megfelelően transzformálni, kifejezni törekvéseiknek a ma számára is értékes magvát?

Kihívásunk tehát valójában a könyvtári élet bármelyik szintjén felelősen tevékenykedő mindnyájunknak, gondolkodóknak és a hivatásbeli gondolkodás formálói-

* Vö.: *Remete László: Dienes László (1889–1953)*. Bp. 1964. Főv. Szabó Ervin Könyvtár. — Idézteink Dienesnek e kötetben szereplő válogatott munkáiból valók.

nak is szól. És arra indít, hogy az időszerűt ne Zeusz koponyájából kipattanva, hanem geneziséből kinőve, *előzményeinek egy magasabb szintre való felemelkedésként* lássuk. Ami természetesen a legkevésbé sem egyértelmű a tiszteletre méltó példák passzív reprodukálásával. Az előzményekhez való dialektikus viszony magában foglalja azok túlszárnyalását is.

A sürgetett előmunkálatok hiányában könnyelműség volna itt a Szabó Ervin-i törekvéseknek, a Tanácsköztársaság könyvtárügyének, ezeken belül Dienes szerepének vázlatos értékelésére s e forradalmi előzmények felszabadulás utáni továbbhatásának nyomozására, az új viszonyok közt ható és formálódó, tanító és tanuló *Dienes átfogó jellemzésére* vállalkoznunk. Dienes személyes mondanivalói közül most csupán egyetlen témakört ragadunk ki, amelyet a szocializmus építésének jelen szakaszában a tudományos-technikai forradalom megvívásának könyvtári frontján különösen időszerűnek érzünk.

A könyvtár osztályharcos szerepének felismerése felé haladó fiatal Dienes *Walter Hofmann* könyvtári törekvéseiről szóló tanulmányában (1915) fejti ki legátfogóbban nézeteit a közművelődési könyvtárról s annak nevelő munkájáról. A tanulmány egyik alapvető tétele, hogy a könyvtár *közvetítő funkciót* tölt be két „halmaz”, két „rendszer”: egyfelől *a könyvek* s a bennük felhalmozott, potenciálisan hatékony ismeretek, etikai és esztétikai értékek, másfelől az irodalmat igénylő, ismereteket, esztétikai élményeket kereső *tömegek között*. A könyvtáros azonban, aki tevékenységével e funkciót megvalósítja, nem hagyatkozhat passzívan egyik rendszer spontán tendenciáira sem, hanem tudatosan *az érték propagálására*, illetőleg a kulturálisan fogékony, az értékes irodalmat igénylő közönség megnyerésére és *nevelő hatású irányítására* kell törekednie. És éppen mert a két „rendszer” közötti közvetítésben, céltudatos összehangolásukban látja a könyvtári funkció lényegét, a kiválasztást, *a gyűjtemény tartalmi építését* az olvasótoborzó és nevelő tevékenység döntő feltételeként és elsőrendű eszközeként mutatja be. Keményen bírálja a liberális könyvtárpolitikának azt az áldemokratikus felfogását, miszerint a könyvtár egyetlen olvasóról sem mondhat le s éppen ezért *a legsilányabb lektúr gyűjtésével* is vállalkoznia kell az olvasás alantasabb igényeinek kielégítésére. Megalapozatlannak tartja azt a nézetet, hogy az *ilyen könyvek olvasása elvezethet az értékes irodalom megismeréséhez*, megkedveléséhez, s így a bizonyos igényküszöböt el nem ért olvasók szolgálatát nem tekintí könyvtári feladatnak. *Felfelé viszont*, a kielégítendő igények színvonala s a kézbeadandó művek nehézségi foka, képzettségigényessége tekintetében *nem szab határt* sem az olvasópolitikai, sem a gyűjtő tevékenységnek. Ennek megfelelően Dienes *minden egyébnek elébe helyezi a könyvtáros személylétét és munkáját*. Csak a legigényesebb munkát s az arra alkalmas, nagy műveltségű, kiváló pedagógiai tudású könyvtárost tartja elég jónak. Ott pedig, ahol ez a könyvtári munka lényegéhez tartozó minőségi követelmény a nagy forgalom miatt vagy más okból nem valósulhat meg, az ifjú Dienes szerint *inkább „az üzem korlátozásához” kell folyamodni, semmint a könyvtár értelmét veszélyeztető engedelményt tenni*. A leghatározottabban hangsúlyozza (s e véleményét adatokkal is alátámasztja), hogy „a kikölcsönzött kötetek száma nem jó mértéke a könyvtár teljesítményének”.

Kőhalmi Béla említi nekrológiájában, hogy Dienes 1952 őszén, első könyvtáros-konferenciánkon is hangot adott e nézeteinek. Úgy tűnhet, nem a legmegfelelőbb összefüggésben. Hisz e konferencia leginkább éppen mint tömegdemonstráció írta be magát a magyar könyvtárügy történetébe. Azt a valóban forradalmi jelentőségű eredményt demonstrálta, hogy *a fasizmus és a háború kulturális sivatagja helyén könyvtárak sokasága van felnövekvőben*, s hogy a művelődési javakból kisémmizett munkásosztály és parasztság immár tömegesen, olvasó népként veszi birtokába e könyvtárakat. És hogy ez az önmagában is *minőségi* jelentőségű mennyiségi vívmány a szocialista irodalompropaganda, a marxista tudatformálás fegyvertényeivel összeforrvá a legmagasabb értelemben vett *minőségi* irányzatot teszi könyvtárügyünk sajátjává. *A szavaknak* ebben az összefüggésben anakronisztikus, sőt — ha úgy tetszik — arisztokratikus csengésük lehetett. Egész más azonban az akusztikájuk *Dienes László egész tanításának* s főként felszabadulás utáni eszményeinek összefüggésében.

Arisztokratikus következtetésekhez valójában maga a Hofmann tanulmány sem vezet. A fent kiemelt tétel következményeivel együtt *módszertani jelentőségű*. Modellszerűen vázolja fel Dienes könyvtárkoncepcióját, s az „érték”, a „minőség” követelményét mind az irodalom tartalmainak, funkcióinak, mind a könyvtár működésének vonatkozásában kifejtetlenül hagyja. A tanulmány egészéből azonban kiviláglik, hogy Dienes e modellt nem a kiválasztott kevesek számára kívánja működtetni: ama méltó közönséget *mindenekelőtt a munkásolvasókban* látja. Továbbá azon konstruktív elemekben, amelyek társadalmilag előrevívó tevékenységükhöz keresnek épülést, információt. Az irodalmi selejt száműzésének olvasópolitikai morális joga-

sultságát egyebek közt abban látja, hogy ezzel az *élődsí, fogyasztói beállítottságú közönség szolgálata alól szabadítja fel magát a könyvtár*. Hangsúlyozza az olvasás jelentőségét a munkásság szellemi önállóságra jutásában, s rátereli a könyvtáros figyelmét a munkásolvasók igényességére, egyéni érdeklődésük differenciáltságára. Szakitva a könyvtárosi objektivizmus polgári jelszavával, *e hivatás lényegi feladataként mutatja be az olvasó befolyásolását*. Bár itt a befolyásolás irányát csak igen általánosan jelzi, egy ugyancsak 1915-ös cikkében már a politikai értelemben vett *pártosság kívánalmának* is hangot ad. Mégpedig, hű tanítványaként *Szabó Ervinnek* (aki ez időben az osztályharc elsőrendű feladatának tekintette az imperialista háborús gépezet megbénítását), a békemozgalom irodalmának propagálására hívja fel a könyvtárosokat. És ha ezekben az írásokban a cenzúra-türte határok közt, általánosan és utalásszerűen fogalmaz is, az 1919. május 4-i *Vörös Újságban agitatív erővel fejti ki a könyvtár forradalmi lényegét*, szerepét a szocialista tömegek forradalmi öntudatra emelkedésében s leplezi le a régi világ könyvtárellenes, a kultúra osztálymonopóliumát védő politikáját.

Tegyük még hozzá: Dienes felszabadulás utáni írásaiban, előadásaiban s a Szabó Ervin Könyvtár újjászervezése során kifejtett vezetői gyakorlatában már nem a modern polgári könyvtár modelljének szocialista adaptálásán fáradozik, hanem *Lenin könyvtári tanításainak egyik legelső hazai népszerűsítőjeként* s megvalósítójaként a szovjet könyvtárügy eszményeinek, módszereinek meggyökereztetésén. E felfogásban immár teljesen feloldódik a mennyiség és minőség 1915-ben még nehezen áthidalhatónak tűnt dilemmája. A könyvtár — fejtegeti a szovjet könyvkultúráról szóló 1948-as írásában — a szocialista felépítmény elemeként, az irodalmi folyamatba integrálódva fejti ki tevékenységét, amely folyamatnak alfája a marxista megalapozottságú könyvkiadás, az olcsó könyv, omegája a *tömeghatású, jó könyvtári munka*, amely a tajga favágóhoz is eljuttatja az irodalmat.

Az 1952-ben felszólaló Dienes osztályálláspontja s a tömegkultúráról vallott felfogása tehát összhangban van a konferencia időszerű, hangsúlyosan kifejezésre jutó mondanivalójával. Ha a Hofmann-tanulmány gondolatkörére visszanyúló reflexiója mégis ellenvetésként hangzik, ez annak a dialektikusan gondolkodó, tapasztalt könyvtárpolitikusnak az elvtársi ellenvetése, aki már a frontális támadáskor *felismeri a vívmányok mélyén születő ellentmondásokat*, sürgeti a differenciálódást az extenzióval, egysikán fejlődő könyvtári munkában, hogy az összhangba jusson a társadalmi igények strukturálódásával, segítse annak kibontakozását. Dienes már a Hofmann-tanulmányban az igények széles skálájának kielégítését követeli a közművelődési könyvtártól, az 1919-es könyvtárstanfolyam megnyitójában pedig — a könyvnek a szocialista építés *egészén belül betöltendő szerepének* megfelelően — azt hangsúlyozza, hogy *a mindenki könyvtárának a tudományosan képzett olvasó szolgálatára is fel kell készülnie*, aki szakkutatóként ugyan a „tudós” könyvtárat veszi igénybe, de ezen kivülös irodalomszükségletével a közművelődési könyvtárhoz fordul. Ugyanezen követelményt támasztja alá más oldalról az Országos Könyvtári Központ 1951-es tanfolyamán tartott előadásában, hangsúlyozva, hogy *az olvasórétegek közti nívókülönbségek csak időlegesek*, s az igényszintek egyazon időpontban sem különülnek el élesen. *A szocialista könyvtárügy tehát differenciálni fogja könyvtári hálózatait*, anélkül azonban, hogy elkülönítené, eltávolítaná őket egymástól. Az egységes rendszer megkönnyíti az átmenetet „a fejlettebb olvasó számára a közművelődési könyvtárból a tudományos könyvtárba”.

Amikor Dienes egyetlen gondolatmenete kapcsán végigfutunk a közművelődési könyvtárpolitika egyik ellentmondáspárjának az osztályharc változó feltételei közti alakulásán, lehetetlen legalább nem érintenünk annak mai megjelenését. A tudomány közvetlen termelőerővé válásának, a szakismeretek gyors avulásától sürgetett permanens képzés napirendre kerülésének *mai feltételei közt a közművelődési könyvtár ehhez mért szintemelése*n, a szakmai és általános műveltségzszerzés magas követelményeivel lépésttartó *általános nyilvános könyvtár korszerű megvalósításán* fáradozva, *a hivatás minőségi* oldala, az intenzív fejlesztés, a szakmai és tudományos igénnyel fellépő olvasó kerül érdeklődésünk középpontjába. Érdemes elgondolkozni azon, milyen ellentmondások csíráira utal Dienes, ha köztünk van ez új tendenciát tudatosító 1970-es könyvtárkonferencián. Úgy érezzük, nem pusztá játék a párhuzamokkal, ha feltételezzük: *a nyírségi ingázó munkások kulturális ellátására, a tanyák népére, a külterületek lakóira*, a kispolgári ízlés nyugozte rétegekre irányítja a könyvtárosok lelkiismeretét. Mindazokra, akik számára még nincs itt a könyvtári Kánaán. Sietünk hozzátenni: az 1970-es konferencia nemcsak abban a tekintetben mérte fel helyesen a könyvtárügy feladatait a szocializmus építésének jelen, előrehaladott szakaszában, hogy az érdeklődés homlokterébe állította az igényes olvasót, a szakmai és tudományos irányba fejlődő szükségleteket, hanem mintegy horizontális irányban is: azzal, hogy *a még nem rendszeres olvasó rétegek megnyerését programra tűzte*,

s azzal, hogy a *könyvtár művelődési alapintézmény jellegét* hangsúlyozva, az iskolázással szorosan összefüggő, azt kiegészítő és betetőző *állampolgári jog gyakorlásának feltételeként* jelölte meg a könyvtárakról való állami gondoskodást. Mindez pedig nem egyéb, mint az ötvenes évek osztályharcos jelentőségű, tömeghatású könyvtári vívmányainak megszilárdítása s egy *magasabb szinten való továbbfejlesztése*. Mégis (vagy éppen ezért) helyénvalónak érezzük a magunk közé gondolt Dienes László képviselt ellenvetését, mert nyomatékot ad törekvéseink extenzív oldalának s tömegkultúránk egyes konkrét, időszerű problémáira való utalással *szempontot kínál olvasópolitikánk* társadalmilag differenciált, pártos megtervezéséhez is.

Az új szinten kifejtendő tömeghatású munka *szervezeti* feltételeit keresve, ugyancsak haszonnal böngészhetjük Dienes írásait. Centralizáció a könyvtárügy területén c., 1911-es tanulmánya ma is értékes szempontokat kínál azok számára, akik *ellátási rendszerek kiépítésével* törekszenek elérni a kettős célt: a hatóságár topográfiai és szociológiai értelemben való maximális kiterjesztését — s ugyanakkor a könyvtár alkalmassá tételét a *teljes* igényskála kielégítésére. Eppen csak utalva a külön tanulmányozást érdemlő későbbi írásokra, amelyekben Dienes a modern könyvtárszervezés korán felismert általános elveit a Tanácsköztársaság és a 45 utáni Magyarország konkrét feltételeire alkalmazva továbbfejlesztí, még csak egyet emelünk ki az időszerű törekvéseinket segítő, nekünk szóló üzenetei közül: azt, amely *a könyvtáros személyére*, hivatásbeli alkalmasságának összetevőire vonatkozik.

Dienes személyében, pályájában klasszikus teljességgel testesülnek meg azok az eszmények, világnézeti, művelődésbeli és szubjektív tényezők, amelyekben — erre vonatkozó saját reflexióival egyetértve — ma is a jó könyvtáros személyiségének lényeges összetevőit látjuk. Hogyan járulnak hozzá e könyvtárosszemély megvalósulásához még látszólagos kitérői is — tevékenysége a forradalom vezérkarában, kolozsvári szerkesztősége, esztétikai és regényírói munkássága, moszkvai kutató és nyelvtanári munkája, 48 utáni professzorkodása —, annak elemzése *elméleti értékű életanyaggal* gazdagítaná a könyvtáros tipológiáját. Valamennyi „kitérőn” szóhoz jutnak a *sarkalatos könyvtárosi erények*: progresszív elkötelezettség, a szolgálat igenlése, propagatív hajlam, pedagógiai véna, értő tisztelet az irodalom s mások alkotásai iránt, ha kell, az *önmegvalósító, közvetlen alkotótevékenység rovására*. Az akták szűkszavúságával *Szabó Ervin* a következőképpen indokolja előterjesztésében Dienes könyvtárosi kinevezését: „Dienes László tudomásunk szerint bő nyelvismeretekkel bír, a közgazdasági elméleti irodalom terén máris működik s egyáltalán tudományos hajlandóságú fiatalember: úgy hisszük, hogy a könyvtár speciális igényeinek jól meg fog felelni.” Dienes tehát mint ígéretes tudósnövendék tűnt alkalmaznak *Szabó Ervin* mércéje szerint a könyvtárosságra. Az „úgy hisszük” enyhe fenntartásában pedig az a kérdés van elrejtve, össze tudja-e majd egyeztetni a jelölt *tudós törekvéseit a könyvtári aprómunkával*. A tízes években készített bibliográfiák egész sorával bizonyította Dienes, hogy ebben a tekintetben is méltó mesteréhez. Arról pedig, hogy a kor hivatali aktájában végképp nem említhető, de *Szabó Ervin* szemében annál döntőbb politikai, világnézeti követelménynek is becsülettel megfelelt, a *munkásosztályhoz, Marxhoz való életre szóló hűsége* tanúskodik.

Kőhalmi Béla írja nekrológiájában: „Szabó Ervin — ha ebben a Városházán dühögő protekcionizmus meg nem gátolta, a munkásmozgalommal együttthaladó értelmiségiek közül választotta ki közvetlen munkatársait. Ebből a körből való volt Dienes László is, a filozófiával, irodalommal foglalkozó fiatal tudós, aki ekkor kezdett el alaposan foglalkozni Marx közgazdasági tanaival. Az első világháború előtti haladó magyar értelmiségnek — két kezünkön bőven megszámlálhatóan — csak néhány tagja ismerte, tanulmányozta A tőké-t. Dienes László azok közé a ritka kevesek közé tartozott, akik A tőké-ben nemcsak egy közgazdasági munkát láttak, hanem azt tartották, hogy az *anyagi lét fejlődésének, a közgazdaság törvényeinek ismerete nélkül nem lehet filozófiát és irodalmat művelni.*”

De nem esünk-e a derekasság és sokoldalúság példaként való odaállításával a történetietlenség hibájába? Személyzetpolitikánk jelen lehetőségeit (a munkaerőkinálatot, pályánk vonzerejét) tekintve, talán igen. De talán nem, ha az *objektív szükségletekre*, a művelés, a világnézetformálás, a gyűjteményépítés és a tudományos információ összetett feladataira gondolunk, amelyek *ma többet követelnek a könyvtárostól, mint valaha*. És egy Dienes László eszménye szerinti „centralizált”, optimalizált munkamegosztásos szervezetben nem érezzük utópisztikusnak sem a követelményt, hogy a *kulcsfontosságú munkaköröket értelmiségünk java erőt, az Ő mértékével mérhető egyéniségek* lássák el.

Csűrű István

A Petőfi-emlékkönyvtári alap szétoztása

A *Könyvtáros* márciusi számában megjelent cikk (134—135. old.) egyszerre fejezett ki örömet és szorongást: örömet afőlött, hogy az akcióból valósággal mozgalom lett, szorongást pedig amiatt, hogy a háromszoros túljelentkezés következtében az eredetileg tekintélyesnek tűnő könyvtártámogatási alap összezsugorodott, s ennek következtében lehetetlenné vált a könyvtárpolitikai érdekeknek megfelelő, egyben igazságos szétoztása.

Szerencsére nemcsak a pályázók száma nőtt meg, hanem a jelentkezők által vállalt áldozatos felajánlásokat méltányolva új pártfogók is sorompóba léptek, s hatalmas anyagi támogatással járultak hozzá a központi alap felemeléséhez. A központi *kulturális alap* 1 000 000 Ft-tal, az *Országos Ifjúságpolitikai és Oktatási Tanács* 280 000 Ft-tal, a *Hazafias Népfrent* pedig 100 000 Ft-tal növelte az eredetileg 1 300 000 Ft-os Petőfi-emlékkönyvtári alapot, amely így több mint kétszeresére nőtt. A támogatókhoz csatlakozott a *Termelőszövetkezetek Országos Tanácsa* és a *Képző- és Iparművészeti Lektorátus* is. A TOT segítése áttételek révén, a jövőben fog jelentkezni bizonyos települések könyvtárainál, a Lektorátus támogatása pedig a tanácsok és a könyvtárosok erőfeszítéseit koronázza meg: a legérdemesebb 48 könyvtárnak juttat Petőfi-emlékkönyvtári táblát.

Márciusi cikkünkben már beszámoltunk arról, hogy az ország valamennyi megyéjéből érkezett nevezés az emlékkönyvtár cím elnyerésére, illetve az egyszeri központi anyagi támogatásból való részesedésre. A 63 pályázó könyvtár közül végül is 58 kapott anyagi segítséget bútorra-berendezésre vagy könyvre, illetve mindkettőre. A jutalmazott könyvtárak névsora megyénként így fest:

Bács-Kiskun: Dunavecse, Kunszentmiklós; **Baranya:** Berkesd, Dunaszekcső, Baksa, Egyházasharaszti, Turony; **Békés:** Vésztő, Füzesgyarmat, Tarhos, Mezőberény, Szarvas; **Borsod-Abaúj-Zemplén:** Miskolc-Diósgyőr, Aggtelek, Lak, Hangács, Szín; **Csongrád:** Szegedi ifjúsági könyvtár, Ásotthalom, Sándorfalva, Tömörkény; **Fejér:** Bicske-Újtelep, Cece, Mezőszilas; **Győr-Sopron:** Győr-Ady lakótelep; **Hajdú-Bihar:** Debrecen-Dobozi lakótelep, Váncsod; **Heves:** Maklár, Verpelét, Egerfarmos, Sarud; **Komárom:** Kishér; **Nógrád:** Egyházasszerge, Ludányhalászi, Patak, Piliny, Somoskő, Szécsényfalfalu, Salgó-bányatelep; **Pest m. és Budapest:** 35. sz. FSZEK kerületi könyvtár (Soroksár), Tök, Aszód; **Somogy:** Kaposvár-Északnyugati városrész, Balatonlelle, Kuntelep, Berzence, Balatonmária; **Szabolcs-Szatmár:** Fehérgyarmat, Nagyar, Tünyogmatolcs; **Szolnok:** Törökszentmiklós (Petőfi ált. iskola), Kétpó; **Tolna:** Sárszentlőrinc; **Vas:** Vassurány; **Veszprém:** Szigliget, Tés; **Zala:** Gelse, Csesztreg.

Ebből a névsorból tehát nagyobb szám kerekedik ki, mint ahány táblát juttat a Képző- és Iparművészeti Lektorátus az intézményeknek. Az ok nem a Lektorátus szűkkeblősége — erről annál inkább nem lehet beszélni, mert a könyvtárosok még jól emlékeznek a „Felszabadulási emlékkönyvtár”-akcióra, amelyben 100 falunak jutott táblát a Lektorátus, valamint a Rakacai Községi Könyvtár előtt felállított „Anyaság”-szoborra, amely szintén tőle származik —, hanem azzal magyarázható, hogy a Művelődésügyi Minisztérium könyvtárügyi osztálya *ennyi* táblát kért. A könyvtárügyi osztály ugyanis elválasztotta a „Petőfi-emlékkönyvtár” cím használatának engedélyezését az egyszeri anyagi támogatástól. A tanácsok áldozatkészségét méltányolva olyan könyvtárakat is megsegített, amelyeknél az esetleg igen tiszteletreméltó és erőn felüli vállalkások sem látszanak szavatolni, hogy a Petőfi névre pályázó intézmény végül is a szigorúbb szakmai és esztétikai mércének megfelelő új könyvtárat, könyvtárhelyiséget hoz létre. Ezért az elbírálók elsőre csupán 32 könyvtárnak engedélyezték a címhasználatot, 16 intézménynek a Petőfihez méltó környezet kialakításában a végeredménnyel még „bizonyítania” kell. (Természetesen az sem közömbös, hogyan alakul a cím elnyerésére nem javasolt könyvtárak kialakítása, további sorsa és fejlesztése.) A központi könyvtárügyi szervek a közeli és távolabbi jövőben a pályázatban résztvevő *valamennyi könyvtár sorsát figyelemmel kísérik*. Róluk, működésükről, vállalkásaik teljesítéséről, a Petőfi-kultusz ápolásáról időről-időre a *Könyvtáros* is beszámol.

Azonban nemcsak a szakma „szeme” lesz a Petőfi-emlékkönyvtárakon. A könyvtárak társadalmi kapcsolatainak erősítését, szorosabb kötődését szolgálja a mozgalomhoz csatlakozott társadalmi szervek újszerű viszonya is a támogatott könyvtárakhoz: a Hazafias Népfrent és az Országos Ifjúságpolitikai és Oktatási Tanács által felajánlott összeg nem kerül „személytelenné” válva a közös „kalapba”, hanem meghatározott könyvtáraknak szól. A Népfrent forintjait például a *mezőberényi, az aggteleki és a tőki* könyvtár kapta abban a jogos, feltételezésben, hogy valósággal bázisintézményei, műhelyei lesznek a Népfrent nagy, hosszú időre szóló vállalkozásának, az „Ol-

vasó népért" mozgalomnak; általában pedig a Népfront törekvéseinek, akcióinak zászlóvivői. Az Országos Ifjúságpolitikai és Oktatási Tanács az ifjúság nagyobb csoportjainak „megmozgatására”, irodalmi nevelésére alkalmasnak látszó, erős városi intézményeknek adta támogatását. Így kap OIOT-segítséget az ország leendő legnagyobb alapterületű kerületi könyvtára Miskolc-Diósgyőrben, az ősi vár közelében, ahol Petőfi is járt; Debrecen első nagy alapterületű városi fiókkönyvtára a Dobozi-lakótelepen; „az Ady Endréről elnevezett fehér foltot” (Boldizsár Iván) eltüntető könyvtár Győrött; a szegedi ifjúsági könyvtár és a várossá nyilvánításának centenáriumát ünneplő Kaposvár új, *városrészi könyvtára*. E könyvtárak tevékenységétől nem csekély eredményeket várunk: egyebek között munkájuktól is függ, számíthat-e az egész magyar könyvtárügy a jövőben is az ifjúságpolitikai szervek támogatására.

Említettük, hogy a Termelőszövetkezetek Országos Tanácsa is támogatja a Petőfi-emlékkönyvtárak létesítésének ügyét. A TOT elnökhelyettese levélben fordult azokhoz a termelőszövetkezeti területi szövetségi titkárokhoz, akik körzetében legalább két mezőgazdasági jellegű község könyvtára jelentkezett a Petőfi-pályázatra. A levél a Petőfi-akció ismertetése után a pályázó községi könyvtárak támogatását kéri a területi szövetségtől: elsősorban *a helyi termelőszövetkezetek* és vállalatok, intézmények segítségével megnyerését, az erők összefogását javasolja, ha azonban ebből az eredeti vállalatokon túllépő nagyobb eredmény nem várható, célszerű, hogy a megyei szervezetek bevonásával *a területi szövetség segítse az akciót* — például berendezéssel vagy könyvekkel. Ahol a helyi és a megyei erőforrások, valamint a Művelődésiügyi Minisztérium központi támogatása is kevésnek bizonyulna, kisebb mértékben a TOT segítségét is kilátásba helyezi a Termelőszövetkezetek Országos Tanácsának elnökhelyettese.

Amikor e sorokat írjuk, a könyvtárak többsége még nem ismeri a pályázat rá vonatkozó döntéseit. Az előzetes tárgyalások tartózkodó véleményeiből azonban a Művelődésiügyi Minisztérium egy figyelemre méltó tanulságot máris levonhatott. Nevezetesen azt, hogy *a pályázat a helyi könyvtárpolitikát alakító tényezővé vált*. „Másként tárgyalunk a tanácsokkal az új könyvtárakról, mint korábban, mert szakmai javaslataink mellé anyagi „érveket” is fel tudunk sorakoztatni” — mondotta az egyik megyei könyvtáros. Nyilvánvaló, hogy az akció lebonyolításában, az építési és berendezési elképzelések valóra váltásában még lesznek nehézségek, talán helyenként a pénzügyi lebonyolítás sem történik eléggé gördülékenyen. A döccenőket beleszámítva is bizonyos azonban, hogy hazánk könyvtárügye lényegesen gazdagodott az akcióval. Ha csak egyetlen korszerű könyvtár épülne Petőfi emlékére, már nem is volt hiába a könyvtárosok fáradtsága! Ennél azonban sokkal több történt: *Az ország csaknem minden vidékén összekapcsolódott a könyvtári mozgalom, a könyvtárfejlesztési szándék a költő emlékével*. Petőfi maga az örök fiatalság. És ne feledjük: közművelődési könyvtárügyünk legnagyobb területe maga sem idősebb 24 évnél. Az emlékkönyvtári mozgalomban résztvevőktől is függ, hogy a könyvtárügy időről időre megújuljon, korszerűségéből ne engedjen, szellemében ne fáradjon el és ne öregedjék meg soha.

G. Gy.

A MEZŐGAZDASÁGI KÖNYVHÓNAPRA MEGHIRDETETT szakirodalomterjesztési versenyt az idén két kategóriában hirdették meg: Az egyikben — a korábbi évekhez hasonlóan — kiállítás, ankét, előadás rendezésével, könyvvárosítás megszervezésével, termelőüzemi szakkönyvtárakról készített elemzéssel vehettek részt a mezőgazdasági szakkönyvtári hálózat könyvtárosai. Ennek a versenynek első helyezettje ismét a soproni Erdészeti és Faipari Egyetem Könyvtárának kollektívája lett, amely jutalmul 1500 Ft értékű könyvtartalványt kapott.

A másik lehetőség a versenyben való részvételre vetélkedők rendezése volt az oktatási intézmény hallgatóinak, tanulóinak körében. A résztvevők a szakirodalom, a könyvtár és a szakirodalmi tájékoztatás használatával kapcsolatos ismeretekre vonatkozó kérdésekre adtak választ. A vetélkedők iránti nagy érdeklődést jellemzi, hogy a hét rendezvényen 177 versenyző vett részt. A vetélkedők rendezéséért az első díjat — egyhetes külföldi tanulmányutat — a debreceni Agrártudományi Egyetem Könyvtárának ítélte a zsűri.

A verseny nyertesei között összesen 15 ezer forint értékű könyvtartalványt osztottak ki. Jutalmazásukhoz a MEDOSZ, a Mezőgazdasági Könyvkiadó és a Művelt Nép Könyvterjesztő különdíjakkal járult hozzá. (B. F.)

A könyvtárak azt kapják vissza a társadalomtól, amit adni tudnak

Beszélgetés az állami díjas Arató Attilával

Április 5-e rendkívüli nap volt a Debreceni Megyei Könyvtárban. Ezen a napon nem az olvasószolgálat, hanem az igazgatói iroda bonyolította le a nagyobb forgalmat. Felettesek, munkatársak, pályatársak, olvasók, tisztelők és barátok adták egymásnak a kilincset, hogy kifejezzék jókívánságaikat Debrecen első, az ország negyedik állami díjas könyvtárosának. Gyakori vendég volt az igazgatói irodában a könyvtárak örömet és együttérzését kifejező táviratok kihordója, a postás is.

Valóban: osztatlan öröm fogadta a könyvtárosok körében az Állami Díj idej kiosztását. Egyrészt azért, mert hét év után újra kiérdemelte a szakma egyik képviselője ezt a magas kitüntetést, másrészt azért, mert Arató Attilát a könyvtáros társadalom ismeri, becsüli és szereti.

Hitem szerint ennek az interjúnak azt kell elsősorban bemutatnia, hogy Arató Attila milyen úton jutott el a közmegebecsülésnek, s ennek nyomán a kitüntetésnek erre a magas fokára. S mindjárt felelhetünk is egy mondattal erre a kérdésre: úgy, hogy a szocialista hazáért munkálkodó új értelmiség elkötelezett útját járta.

*

Szeghalmon született 1930-ban. Apja tanító, négyen voltak testvérek. Nyolcéves volt, amikor Vámspércsre költözött a család, hogy a gyerekek Debrecenben tanulhassanak. Bejáróként végezte el a Fazekas gimnáziumot, 1948-ban érettségizett, s a következő évben különbözeti vizsgával tanítói oklevelet szerzett. 1949-ben már tanító Vámspércsen, 80-as létszámú 3. osztály tanításával kezdi pályáját. De nemcsak tanító. 18 éves korában párttag, az EPOSZ, majd a MINSZ vezetőségi tagja. És falusi könyvtáros, falusi népművelési ügyvezető. Kora ifjúságától a pedagógus hivatás vonzásában él és a mozgalmi munka tennivalói kötik le. 1951-ben bevonul katonának, leszerelése után újra tanít Vámspércsen, de 1952 őszén már a DISZ megyei bizott-

ságának tanulmányi felelőse, a középiskolai és az egyetemi ifjúság mozgalmi életének irányításában kap szerepet.

Közben állandóan tanul is. 1950-ben Szegeden kezdi a tanári szakosítót, elvégzi az első évet, majd katonai szolgálata után az Eötvös Loránd Tudományegyetem történelmi tanszékén folytatja tanulmányait, ahol 1959-ben tanári diplomát szerez. 1961/62-ben elvégzi a Művelődésügyi Minisztérium kulturális akadémiájának irodalomesztétikai szakát, 1971-ben pedig a marxizmus—leninizmus esti egyetem esztétikai szakosító tagozatán fejezi be tanulmányait.

1956 januárjában kinevezik a Debreceni Városi Tanács népművelési osztályának vezetőjévé. Innen kerül 1963-ban a Hajdú-Bihar megyei Könyvtár élére.

*

E sorok írója 1960-ben Debrecenben, a városi tanácsnál találkozott először Arató Attilával. Önálló városi fiókkönyvtár-hálózat megszervezéséről volt akkor szó, amelynek munkáját 1961-ben meg is indították, s a hálózatot évek folyamán ki is fejlesztették. Nem árt azonban emlékeztetni rá, hogy ezekben az években Hajdú-Bihar megye könyvtárügye minden fontosabb mutató szerint az utolsó előtti, a 18. helyen volt a megyék között. Nem volt egyetlen korszerűnek nevezhető könyvtára sem, s a megyei könyvtárnak nem volt tekintélye.

— *Nem látszott kilátástalannak egy elmaradt hálózat életébe való bekapcsolódás?*

— A kulturális forradalom kezdeteitől ismertem a könyvtári munkát. 1948-ban könyvtáros voltam Vámospércsen, az első vándorládák körforgalmát bonyolítottuk le a tanyavilágban. A katonaságnál kultúrszoba felelős és könyvtáros voltam. A mozgalmi munka során találkoztam az ifjúság és a lakosság művelődési, olvasási igényével. A népművelés igazgatási teendőinek végzése közben megismertem a művelődés szerkezetét s benne a könyvtárak helyét és szerepét. Mindez megérlelte bennem, hogy ezt a pályát válasszam élethivatásul. *Saját kérésemre lettem könyvtárossá. Ha nem is könnyű, de szép feladat volt: jó társakkal együtt munkálkodni a megye könyvtári elmaradottságának megszüntetéséért.*

— *Segítették korábbi tapasztalataid a könyvtárosi feladatok tisztázását?*

— A mozgalmi gyakorlat a tömegek közötti forgolódásban tett otthonossá. A népművelés irányításában való részvétel során szélesebb áttekintést kaptam a művelődési területről. Mindkettő a *művelődéspolitikai szemléletet* érlelte bennem, azt, hogy kívülről is tudjam nézni a könyvtári életet, s kevesebb legyen várakozásaimban, tervezésemben az irrealitás.

— *Mik voltak az 1963-as könyvtári helyzetfelmérés első megállapításai?*

— Az első az, hogy a könyvtárosság komoly szakma, amelyet el kell sajátítani, meg kell tanulni. A második, hogy nehezebb időben kezdhettünk a hálózatfejlesztéshez, mint a szerencsésebb megyék. Hajdú-Bihar megye nem használta ki azt a kedvező, 1957-től 1963-ig tartó időszakot, amikor a legjobb lehetőség volt a könyvtárak fejlesztésére. Ebben egyaránt mulasztások terhelték a fenntartókat, irányítókat és a könyvtárosokat. A megyei könyvtárhálózatban akadtak nem idevaló emberek, de volt egy értékes mag, amely ma is a törzsgárdát alkotja. Rájuk lehetett támaszkodni. Össze kellett fogni ezt a társaságot, megvédeni, bátorítani az érdemeseiket, igényt támasztani velük szemben, közben tisztázni a tennivalókat. Megteremtettük a bizalom légkörét.

— Harmadik megállapításunk az volt, hogy nem szabad látványos, gyors sikerekre törekedni. Alapozó jellegű feladatokat kellett végrehajtani először, a munkatársakat pedig ezeken a feladatokon keresztül megnyerni, s velük együtt törekedni az eredményekre. *A mérce volt: a hivatásszeretet s a munka eredménye. Illúziók nélküli, józan helyzetismeret alapján, az országos lehetőségek figyelembevételével készítettük mérlegünket. Számot vetettünk azzal is, hogy hol áll a magyar könyvtárügy, mik a korszerű igények, mi a fejlesztés útja.*

— *Hogy sikerült tájékozódnod a hazai könyvtárügyben?*

— Jól fogadott a szakma, kezdettől sok segítséget adott a Művelődésügyi Minisztérium könyvtári osztálya, a Könyvtártudományi és Módszertani Központ és a Könyvtáros. Tapasztalateserére először szomszédaimhoz látogattam el. Miskolcon *Szőnyi Lászlótól* a könyvtárszervezéshez kaptam sok jó tanácsot, *Lipták Páltól* Békéscsabán a modern könyvtár kialakításának igényét lestem el. Ez a két hatás meg is határozta az első évek törekvéseit.

— *Melyek voltak ezek a törekvések?*

— Olyan hálózatot akartunk szervezni, amely képes lesz behozni hátrányát. Nagyközséges vidéken élünk, igényes községi könyvtárakat kellett létesítenünk. Törekvéseinket hármas szempont irányította: 1. Terveinket a megye egész művelődéspolitikájának keretében, annak szervez részeként kellett megalkotnunk. 2. A könyvtárak tanácsai kezelésbe adását úgy kellett befejeznünk, hogy közben a legjobb együttmű-

ködést alakítsuk ki a könyvtárakat fenntartó tanácsokkal. 3. Bizalommal kellett támaszkodnunk a könyvtárakban dolgozó könyvtárosokra.

— Tisztában kell lennünk azzal, hogy a társadalom, beleértve a tanácsokat is, az olvasókat is, elsősorban nem ad, hanem vár. *A könyvtárak azt kapják vissza, amit adni tudnak.* Előbb tehát nekünk kellett adnunk. A tanácsokkal törekedtünk megismertetni a könyvtárak lehetőségeit, ehhez a legjobb szervezeti és emberi kapcsolatot igyekeztünk és igyekszünk kialakítani. Meg is kaptuk a tanácsoktól a bizalmat. A megyei tanács irányítása felismerte a könyvtárügy jelentőségét és támogatta, ösztönözte erőfeszítéseinket. Sikertült megteremteni a közös nyelvet, a közös koncepciót. Nincs külön tanácsi és könyvtári művelődéspolitikai, csak egy van.

— *Hallhatunk valamit az eredményekről is?*

— Gondos munka után készült el a tanácsok terveként 1965-ben az első, 1970-ben a második ötéves könyvtárfejlesztési terv. Ezek a tervek meg is valósultak. 1966-ban *Hajdúdorogon* épült az első korszerű könyvtárunk. Oda, majd Fülöpre meghívtuk a községi tanácsok elnökeit, akiknek *Sallai István* beszélt a könyvtárak szerepéről, lehetőségeiről. Évente 5—8, néha 10 könyvtár építését, felújítását, rendbetételét végezték el a tanácsok. A megyei tanács külön alapot létesített a könyvtárak berendezésére, a községek többségének tudtunk adni vagy teljes berendezést, vagy hatós anyagi támogatást. Ez fokozta a községi tanács áldozatkészségét is. *A 100 falu — 100 könyvtár* mozgalom során 16 könyvtárat létesítettünk, illetve korszerűsítettünk, ez akkor 20 millió tanácsi támogatást jelentett a könyvtáraknak. Ma már jó, országosan kiváló könyvtáraink is vannak. Még egyszer hangsúlyozom: az egyetlen helyes platform: egységes könyvtárpolitikai szemlélet alapján minél szorosabb kapcsolat a tanácsokkal.

— *S mi volt ebben a könyvtárosok szerepe?*

— A kialakult megyei könyvtárosi gárdára lehetett támaszkodni, mert megvolt az alkotás kíváncs, jó légköre. Tehetséges és szorgalmas új munkatársakat nyertünk meg. A hálózati módszertani tevékenység nem csupán egy csoport, hanem az egész megyei könyvtár feladatává lett. Minden fontos határozatunk közös elhatározásból, a csoportvezetői tanácskozás vitája és döntése során született. A megyei könyvtár kollektívája készítette a könyvtárfejlesztési programokat, segített megbe-

A Debreceni Megyei Könyvtár felnőtt részlege (Rudas István felvételei)

szélni a terveket, szakmai útmutatása természetessé, elfogadottá vált a fenntartók és a külső könyvtárak körében.

— *És a megyei könyvtár belső munkájának, szolgáltatásainak fejlesztése?*

— Saját létszámunkból, felsőfokú szakemberek beállításával megteremtettük a 4 főből álló megyei szaktájékoztató részleget, amelynek feladata egész megyére terjedően az állomány alakítása és a szaktájékoztatás. A belső eredményeknek ez lett a forrása. A hálózat állományát megszabadítottuk az elavult művektől. Rendszeressé tettük a tagkönyvtárak ellenőrzését. Kiadtuk a *Könyvtári Tékát*, amely nem csupán híradó, hanem a megye könyvtári informáló lapja, ez sugározza szét a szakszervezeti és az iskolai könyvtárakban is — hálózati központjaik közreműködésével — az irányítás elképzeléseit.

— A megyei tanácsnál közigazgatási szakkönyvtárt szerveztünk és működtetünk a helyi államigazgatás és vezetés tájékoztatására. Ide tartozik a *Vezetők tájékoztatása* c. kiadványunk, amelyet minden hó 15-ig megkapnak a megye párt-, állami és gazdasági vezetői. Ennek szak- és helyismereti része van.

— Szívesen segítjük az iskolai könyvtárak fejlesztését is. Alapelvünk, hogy sem átvenni, sem helyettesíteni nem szabad őket. Nagyon jó a kapcsolatunk az iskolai könyvtárak szakfelügyeletével, amely két év óta erőteljesen irányítja az iskolai könyvtárhálózat fejlesztését.

— *Sikerült bekapcsolódni a könyvtárügy országos munkájába is?*

— 1966-ban a Könyvtártudományi és Módszertani Központ kérésére Borsod és Komárom megyével, valamint Miskolc és Debrecen várossal közösen kidolgoztuk a nagy közművelődési könyvtárak gyűjtőkori szabályzatát. Ugyanakkor *Simon Zoltán*-nál négy nagyközséges megyében (Békés, Hajdú, Pest és Szolnok) végzett felmérés után elemzést készítettünk a nagyközségi könyvtárak helyzetéről. Részt vettünk a népművelési, majd a könyvtárügyi konferencia előkészítő tanulmányainak munkájában, a népművelés és könyvtárosképzés reformjának kidolgozásában, s ezenkívül számos fórum könyvtári munkát tárgyaló vitájában.

— *Miben látod a könyvtári fejlődés problémáit, mik a legfontosabb terveitek?*

— Az a fő kérdés, hogy mennyire tudjuk korszerűen kielégíteni a lakosság művelődési igényeit. Abban a pillanatban, ahogy megnyílik egy jó könyvtár, a közönség máris elárasztja. Az igények méretben, differenciáltságban és intenzitásban is nagyobbak, mint amit ki tudunk elégíteni. Minden statisztika azt mutatja, hogy az igények eltolódnak a korszerű tájékoztatás felé. De mi bizonyos korszerű igényfajtákkal nem tudunk megfelelően lépést tartani. A tájékoztatás mindenfajta könyvtár jövőjének a kulcsa. Ha mi nem teszünk eleget ennek az igénynek, akkor a könyvtáron kívül jönnek létre az információs központok. A hagyományos könyvtári szolgáltatások keretében most nincs korunk követelményeinek szintjén kielégítve a társadalmi tájékoztatási igény.

— Az eddiginél rugalmasabban kell ennek kielégítésére felkészülnünk. A legtöbb igénylőnek frissebb anyag és gyorsabban kell, mint a hagyományos csatornákon beáramló könyvekben van. Feltárási rendszerünk is elavult. Rengeteg fontos információ nem válik közkinccsé, például a nem hivatalos kiadók kiadványai, s ezek hiánya miatt nem tudunk felkészülni és elég gyorsan válaszolni az igényekre. Ez az egyik gond.

— A másik az *ifjúság* ellátása. Tanulásban, önképzésben alig lehet követni a fiatalok igényeit. A statisztikák már mutatják, hogy a korosztályok közül a 20—25 évesek tábora nő a legjobban, de emelkedik a 25—30 éveseké is, s csak 30 felett kezd csökkenni a könyvtárlátogatás. Akik tehát könyvtárba szoktak, azok továbbra is olvasnak. Ezért fontos az ifjúság könyvtári ellátásának megoldása. Ezért fontos az iskolai könyvtárügy felzárkózása a közművelődési mellé.

— Ezek távlati gondjaink. Közelebbről: most visszük át fénylukkártyára a helyismereti nyilvántartást. Kiadványpolitikánkban arra törekszünk, hogy a felesleges irománydömping helyett tényleges igényeket elégítsünk ki. Készül az *Alföld* repertórium, a *Válasz* repertórium, egy *Petőfi* breviárium és a *Petőfi és Debrecen* című kiadványunk.

— Úgy kell terveznünk, hogy adottnak és egésznek vesszük a megyét történeti, termelési, társadalmi, művelődési életével, eredményeivel együtt. Ezt az adottságot kell szembesíteni művelődési és könyvtárpolitikai koncepciókkal s vigyáznunk arra, hogy egyetlen részterület se maradjon könyvtári ellátottság nélkül.

Eddig tartott a beszélgetés. Arató Attiláról azt mondhatnánk a régi szóhasználatból, hogy java férfikorában van. De újabban a vele egykoriakról azt szokták mondani, hogy fiatal ember. Valóban olyan aktív, mintha most lépett volna ki a KISZ-korosztályból. Ezért is örülünk idejében jött kitüntetésének. Joggal számíthatunk rá, hogy a tekintélyt, amit most szerzett, eredményesen kamatoztatja következő küzdelmeinkben a könyvtárügyért.

P á l d y R ó b e r t

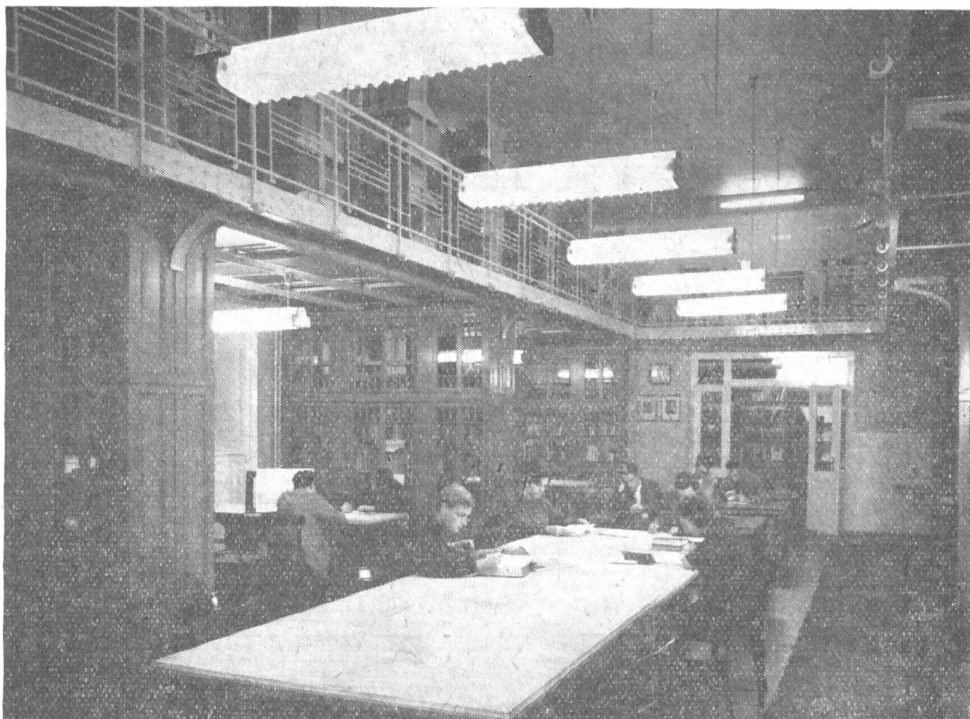
A magyar zeneoktatási intézmények könyvtárai

Magyarország első önálló zeneiskoláját *Nase György* alapította Pesten 1727-ben, és mint az alapító végrendeletéből kitűnik, az iskolának kottái és könyvei is voltak. A reformkor egyre élénkebb zenei élete, a zeneegyesületek létrejötte magával hozta a zeneiskolák fejlődését is. A legkorábbi egyesületi és városi zeneiskolák, illetve zenedék mind rendelkeztek kottatárral. A *Pestbudai Hangászegylet Énekiskolája*, a későbbi *Nemzeti Zenede* 1840-ben már egy négy éve meglevő gyűjteménnyel indult, mely a Hangászegylet alapításakor jött létre. A „*Liszt Ferenc*” *Zeneművészeti Főiskola Könyvtára* is egy idős magával az intézménnyel: 1875-ben kezdett működni. E néhány adalékon kívül azonban sok más példát is felhozhatnánk a könyvtárak megbecsülésére: ha bármely, a múlt században vagy a századfordulón alapított zeneiskola évkönyvét, értesítőjét vagy egyéb kiadványát olvassuk, mindenütt találunk híradást, jelzést könyvtárról, zeneműgyűjteményről. Elődeink tehát az oktatás sikeréhez fontosnak tartották a könyv- és kottatár felállítását is.

Hogyan áll ez a kérdés ma, milyen a zeneoktatási intézmények könyvtári ellátottsága?

Helyzetkép egy vizsgálat alapján

Az AIBM (Zenei Könyvtárak Nemzetközi Szövetsége) egyik bizottsága, a zene-pedagógiai intézmények szekciója, 1972. évi, Bolognában rendezett kongresszusán felkérte a magyar csoportot, hogy következő kongresszusára készítsen helyzetjelentést a magyar zeneoktatási intézmények könyvtárainról. A megbízás nyomán indított könyvtári vizsgálat az első Magyarországon, amely teljes egészében igyekszik képet alkotni a zeneoktatási intézmények kottatáiról. (1962-ben *Pethes Iván* megvizsgálta a magyarországi zeneműgyűjteményeket, ennek során a Zeneművészeti Főis-

A „Liszt Ferenc” Zeneművészeti Főiskola könyvtára (MTI Fotó — Herczeg István felvétele)

kola Könyvtárát és a zeneművészeti szakiskolák könyvtárait is, de a kisebb intézmények könyvtáraitól mind ez ideig nem voltak adataink.) A kérdőív főként az állomány, a feltártság és a használat iránt érdeklődött. A vizsgálat csak az önálló zenei oktatási intézményeket érintette, a Zeneművészeti Főiskolát, ennek alsófokú ének- és zenetanárképző tagozatait, a zeneművészeti szakközépiskolákat és a zeneiskolákat. Mellőzte a zenei általános iskolákat, illetve gimnáziumokat és a tanárképző főiskolák zenei tanszékeit, amelyek rendelkeznek ugyan zenei gyűjteménnyel, de azok részét képezik az iskola könyvtárának.

A vizsgálat eredményét most nem fogjuk részletesen ismertetni, hiszen az megjelent a Magyar Könyvtáros Egyesület zenei szekciójának márciusban Miskolcon rendezett I. vándorgyűlésére — utóbbiról a Könyvtáros is beszámolt májusi számában —, csak azt a *jó néhány problémát* említjük, mely a vizsgálódás kapcsán felmerült.

A Zeneművészeti Főiskola Könyvtára mellett, mely 122 000 egységnyi állományával mint korlátozott nyilvánosságú tudományági szakkönyvtár látja el feladatát, az 1966/67-es tanév óta működnek az alsófokú ének- és zenetanárképző tagozatok könyvtárai. Rövid fennállásuk óta fáradoznak az oktatást segítő gyűjtemények megerősítésén. Kiemelkedik közülük a Budapesten működő tagozat könyvtára, mely egyben a „metodikai kabinet” gyűjteménye is. 5000 egységnyi állománya főként a *zenetani-tás módszertani vonatkozású* könyv-, kotta- és lemezanyagából áll. A Debrecenben, Győrött, Miskolcon, Pécsen és Szegeden létrejött tagozatok eddig átlagosan 1300 egységből álló gyűjteményeket létesítettek. Ez a szám meglehetősen kicsiny, de megítéléséhez figyelembe kell venni egyrészt az intézmények fiatal voltát, másrészt azt a tényt, hogy ezek a vidéki tagozatok a helybeli zeneművészeti szakiskolákból nőttek ki, melyek mind rendelkeznek többé-kevésbé megfelelő zenei gyűjteménnyel. Mindenesetre úgy tűnik, hogy ezek a könyvtárak magával az *iskolátípussal együtt a fejlődés stádiumában* vannak.

A középfokú zeneoktatási intézmények (zeneművészeti szakközépiskolák) könyvtárai közül kiemelkedik a budapesti „Bartók Béla” Zeneművészeti Szakközépiskola könyvtára, mely a nagyműltű Pestbudai Hangszegylet Énekiskolájának, illetve a Nemzeti Zenedének utóda. Ebben a könyvtárban 1836 óta olyan nagy jelentőségű, zenetörténetileg is értékes anyag gyűlt össze, hogy — bár 1937-ben az arra érdemesnek ítélt anyagot az Országos Széchényi Könyvtár Zeneműtára átvette — a gyűjtemény még a „maradék” anyaggal is a magyar zenetörténet egyik legfontosabb forrása. Jelentőségéhez, értékéhez képest a könyvtár rendkívül *méltatlan körülmények között* működik. Szó szerint dűlődező falak között, olvasóterem nélkül, szűkös raktári viszonyok mellett (még sorolhatnánk nehézségeit) igyekszik kielégíteni az oktatás és a zenekutatás igényeit.

A vidéki szakközépiskolák általában a múlt században létrejött egyesületi, városi zeneiskolák, zenedék utódai. Ők birtokolják elődeik könyvtárát is. Legnagyobb gyűjteménye a debreceni „Kodály Zoltán” Zeneművészeti Szakközépiskola könyvtárának van. Ez az *egyetlen könyvtár, amelyet szakképzett könyvtáros kezel*. A többi, a győri, a miskolci, a pécsi és a szegedi átlag 6000 egységgel rendelkezik, és egy-egy lelkes zenetanár kezeli, „természetesen” társadalmi munkában.

Az alsófokú zenei intézmények (zeneiskolák) könyvtári gondjai a legsúlyosabbak. A 116 megkérdezett zeneiskola közül 20 közölte, hogy nincs könyvtára, 6 iskola nem válaszolt, ami szintén a könyvtár hiányára utal. A 116 zeneiskola közül tehát 26-ban semmiféle könyvtár nincs. És amelyekben van: 19 könyvtár állománya 101 és 500, 24-é 501 és 1000 egység között váltakozik. Külön említést érdemel a Budapesten működő zeneiskolák könyvtári helyzete. A 22 zeneiskola közül mindössze 15 jelezte, hogy van könyvtára. A 15 könyvtár egyikében sem éri el az állomány a 2000 egységet. Az ország területén levő 90 zeneiskolai könyvtár közül 50-et nem használnak, ti. a választok nem jelöltek meg nyitvatartási időt, és a könyvtárlátogatókról sem számoltak be. 35 könyvtárban nem létezik semmiféle állományfeltárás. A zeneiskolai könyvtárak közül mindössze egynek, a *ceglédi zeneiskoláénak van megjelölt kezelője*, aki ezért a munkáért heti 4 óra tanítási kedvezményt kap. A többi iskolában a következő a helyzet: Nincs a könyvtárnak kezelője 34-ben, adminisztratív dolgozó látja el ezt a feladatot 8 iskolában, egy megbízott tanár gondozza a könyvtárt 30 helyen, 2—4 megbízott tanár 12 iskolában, 6 iskolában pedig a *teljes tanári kar* (!) kezeli a gyűjteményt.

Gondok — feladatok

Hogyan lehet manapság segédkönyvek, kották, hanglemezek, folyóiratok nélkül eredményesen, korszerű színvonalon tanítani? Hogyan lehet a tanárok továbbképzését akár hangszerükön, akár elméletileg biztosítani, hogyan lehet kamarazenélést megvalósítani könyvtár nélkül?

Vajon a fővárosban működő „Liszt Ferenc” Zeneművészeti Főiskola Könyvtára, a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár és a „Bartók Béla” Zeneművészeti Szakközépiskola könyvtára képes-e kielégíteni a zeneiskolák igényeit? — Vannak egészen tekintélyes gyűjtemények is egyes vidéki zeneiskolákban. Például: *Hódmezővásárhelyen* 10 900; *Ceglédén* 9500; *Kaposváron* 6500; *Balassagyarmaton* 6100 egységből álló könyvtár van; *Nagybátonyban*, *Salgótarjánban* és *Nagykanizsán* is 5000 egység fölötti állománya van a kottatárnak. Mi az oka, hogy *egyik zeneiskolának egyetlen kottája sincs, a másik meg egészen jelentős kottatárt gyűjtött össze?*

Az MKE zenei szekciójának említett miskolci I. vándorgyűlésén, amelyen nem csupán könyvtárosok, hanem zeneiskolai igazgatók is részt vettek, mindenki egyetértett abban, hogy feltétlenül létre kell hozni a könyvtárat azokban az intézményekben, ahol még nincs, és a meglévőket is *rendezni kell*. Ebben a munkában nagyon sokat segíthet a közművelődési könyvtárak zenei részlegének és a helybeli zeneoktatási intézménynek *együttműködése*. A zeneiskolák tanárai zenei tudásukkal, tapasztalataikkal, lelkes növendékeikkel az induló hangtárak segítségére lehetnek mind az állománygyarapítási munkában, mind az állomány feltartásában. Ugyanígy a közművelődési könyvtár hangtárosa a maga könyvtárosi szakismereteivel, tapasztalataival nagy segítséget nyújthat muzsikuskollégájának a kottatár rendezésében, szakszerű feldolgozásában. Az *állománygyarapításban* lehet talán legeredményesebb az együttműködés; sok pénzt takaríthat meg mindkét intézmény abból a kevésből, ami rendelkezésre áll, ha gondosan összehangolja terveit, különösen, ha drága kézikönyvekről, nagyobb gyűjteményekről és hanglemezekről van szó.

Az együttműködésnél maradva: milyen ragyogó ismeretterjesztési, népművelési együttes alakulhatna ki egy-egy vidéki városban, nagyközségben a közművelődési könyvtárak és a zeneiskolák összefogásával. Pezsgő zenei életet lehetne teremteni! Csak meg kellene keresniük egymást. Néhol a zeneiskolák nem is tudnak a nemrég kialakult, vagy éppen most nyíló közművelődési könyvtári zenei részlegről!

Az MKE zenei szekciójának javaslatára a Könyvtártudományi és Módszertani Központ megindította a közművelődési könyvtárakban dolgozó, hangtárakkal foglalkozó könyvtárosok zenei képzését. Az 1970 szeptemberében *Egerváron* rendezett hatnapos tanfolyamon kiderült, hogy ez a képzés rendkívül hasznos, sőt az is, hogy kívánatos ennek a tanfolyamnak a folytatása is. Azóta megindult a *zenei könyvtárosok másfél éves tanfolyama*, amelynek tematikája nemzetközi érdeklődést váltott ki. Kialakult a *zenei könyvtáros előadógárda*, tapasztalatok gyűltek a tanfolyam megszervezésével, lebonyolításával kapcsolatban. Miért ne lehetne egy, az egervárihoz hasonló tanfolyamot megrendezni, ezáltal nem a zenével foglalkozó könyvtárosok, hanem a *könyvtárral foglalkozó muzsikuskok képzésére*? És miért ne lehetne a könyvtárral foglalkozó tanárt a ceglédi példa nyomán órakedvezményben részesíteni? A miskolci vándorgyűlésen javasolta az egyik felszólaló, hogy az iskolai könyvtárúghoz hasonlóan a *zeneiskolai könyvtárügyre vonatkozóan is ki kellene adni irányelveket*, hogy a zeneiskolák igazgatóinak legyen mire hivatkozniuk a létrehozandó könyvtárrért való küzdelemben. Meggondolandó javaslat!

A miskolci vándorgyűlés elindította a zeneoktatási intézmények könyvtári problémáinak feltérképezését, s kereste a megoldás módokat. Szeretnénk, ha cikkünkkel további híveket szerezne a zeneoktatási könyvtárak ügyének, ha sikerülne meggyőznünk a zeneiskolák vezetőit is annyira, hogy tudjanak hatni a pénzügyi szakemberekre, és a könyvtárosokkal együtt rendezett, jól működő könyvtárakat hoznának létre a zeneoktatás és a zenei népművelés hasznára.

Gráfné Forrai Magdolna

Kitüntetések

A Népköztársaság Elnöki Tanácsa hazánk felszabadulásának 28. évfordulója alkalmából, eredményes munkája elismeréséül *Krajevsky Gizellának*, a Szombathelyi Megyei Könyvtár osztályvezetőjének a MUNKA ÉRDEMPREND bronz fokozata kitüntetést adományozta.

A művelődésügyi miniszter március 21. alkalmából, eredményes munkájuk elismeréseként *Párizs Györgynének*, a Sümegi Körzeti Könyvtár vezetőjének, *Szebeni Ildikónak*, a veszprémi Eötvös Károly Megyei Könyvtár munkatársának a SZOCIALISTA KULTÚRÁÉRT kitüntetést adományozta; *Koplik Antalnét*, a Szekszárdi Megyei Könyvtár gyermekkönyvtárát, *Orbán Margitot*, a Badacsonytomaji Körzeti Könyvtár vezetőjét, *Rácz Lidiát*, a Balatonalmádi Nagyközségi Könyvtár gyermekkönyvtárát MINISZTERI DICSÉRETEN részesítette.

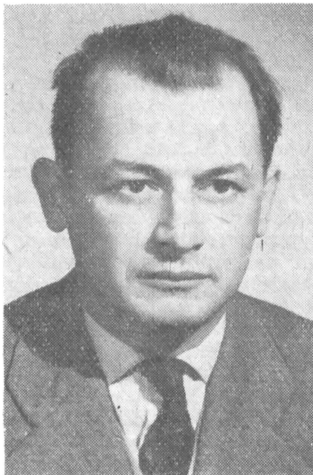
Gombocz István

1921—1973

Ötvenkét éves korában, április 10-én bekövetkezett váratlan halála mindenkit, aki ismerte, mélyen megrendített. Örökre távozván körünkől, nemcsak egy kiváló képességekkel megáldott, nagy műveltségű, érdemekben gazdag könyvtáros pályája ért véget, nemcsak egy törekény testalkata ellenére is imponáló munkabírási szervező hagyott itt bennünket, hanem egy olyan igaz ember is, akinek személyes vonzása alól senki sem vonhatta ki magát, ha szűkebb körébe került.

Budapesten született, 1921-ben. Apja Gombocz Endre egyetemi tanár, neves botanikus, a Nemzeti Múzeum igazgatója, nagybátyja Gombocz Zoltán, az európai hírű nyelvtudós professzor volt. Iskoláit Budapesten végezte, később a Pázmány Péter Tudományegyetemen folytatott jogi tanulmányokat, s avatták 1944-ben államtudománnyal, majd 1947-ben „sub auspiciis Rei Publicae” jogtudományi doktorrá. Disszertációjának témáját, mintegy jelezvén pályaválasztási szándékát, a nemzetközi jog tárgyköréből választotta. Már kora ifjúságában nagy kedvet érzett a nyelvtanuláshoz; diák, majd egyetemi évei alatt többfelé megfordult külföldön, 1943-ban Svájcban nyári egyetemen vett részt, később fél éves ösztöndíjjal Hollandiában folytatott tanulmányokat. 1947-ben külügyi szolgálatba lépve, 1949-ben a bukaresti magyar nagykövetség attaséja lett, ezt követően a Külügyminisztérium nemzetközi osztályán működött.

1952-től az Országos Szé-

chényi Könyvtár munkatársa; pár hónapig a gyarapítási osztályon dolgozott, ezután az 1955-ben létesült nemzetközi kapcsolatok osztályán, melynek 1957-ben a vezetője lett. Pár év múlva az osztály átszerveződött nemzetközi csere-szolgálatá, országos csereközponttá. Az ő nevéhez fűződik ennek a nagyfontosságú, szerteágazó könyvtári funkciónak megszervezése, osztálya az ő körültkintő irányításával országos nyilvántartó, egyeztető, tájékoztató szolgálatot végez, központilag látja el a szocialista országokkal kötött kulturális egyezményekben meghatározott feladatokat, s ezzel párhuzamosan cserekapcsolatokat épít ki a nyugati világ legjelentősebb könyvtáraival. Kitűnő szervezőnek bizonyult, munkáját nagyfokú lelkiismeretesség, a legkülönbözőbb hazai és külföldi könyvtárak igényeinek szemmel tartása és gondos mérlegelése jellemezte.

Nevét a könyvtári világ külföldön is jól ismerte, nagyon sokat tett az Országos Széchényi Könyvtár nemzetközi kapcsolatainak fejlesztéséért. Az IFLA nemzetközi kiadványcsere bizottságának három éven át titkára, majd három évig elnöke volt. Tavalay az IFLA Budapesten tartott kongresszusa alkalmából, melynek előkészítésében oroszánrészt vállalt, újabb három évre elnökké választották. Tevékeny részt vállalt a Magyar Unesco Bizottság munkájában is, számos alkalommal járt hivatalosan külföldön. A múlt évben Bécsben az IFLA nemzetközi kiadványcsere bizottságának konferenciáján elnökölt, melynek másfél évig tartó fáradságos előkészítő munkáját teljes egészében ő irányította. E bizottságban sok éven át vállalt elnöki tiszte révén a nemzetközi könyvtári világban sok barátot szerzett hazánkban. Sok feladata mellett kezdetől részt vett a Magyar Könyvtárosok Egyesületének munkájában, tevékeny tagja volt az elnökségnek. Gyakran publikált is: évkönyvekben, könyvtári szaklapokban magvas beszámolóit olvashattuk a nemzetközi kiadványcsere időszerű kérdéseiről, valamint a különféle nemzetközi szervezetek munkájáról.

És emlékeznünk kell a barátokra is, a kitűnő jellemre, puritán szerénységére, tiszta emberségére, a mindig segíteni kész, mindig megfontolt, higgadt ítéletű pályatársra. Szeretettel és kegyelettel őrizzük emlékét.

B i r k á s E n d r e

Fiatalok olvasótábora

Az olvasótábor merőben új művelődési formának látszik, holott csak a neve új, az általa jelzett tartalomban régi, bevált forma születik újjá. Szinte észrevétlenül, hisz a résztvevők sem tudják, hogy *hagyományt ébresztenek*: úgy negyven esztendővel ezelőtt a népi írók hasonló táborozásokon vettek részt fiatalok körében, és a népfőiskolák is ilyenformán tevékenykedtek.

A Hazafias Népfront által 1972-ben elindított akció sikere biztatást adott, s idén többféle szervezetek olvasótábort, legtöbbet Pest megyében. A most már eredményes kísérletnek tekinthető táborozás tapasztalatai alapján kibontakoznak a mindenképp hasznosnak, jónak látszó módszerek körvonalai, de a kérdések is, melyeket a kevésbé biztató jelenségek alapján feltehetünk, s amelyek bizonyára még sok vitára adnak majd okot.

Szob nagyközség gimnáziuma az ügy fontosságát hangsúlyozó ünnepélyességgel indította útjára a tavaszi szünetben olvasótáborát. A megnyitón ott voltak a *község vezetői*, a fiatalokat *Fábián Zoltán*, az írószövetség titkára üdvözölte, az iskola zenekara ragyogó hangversenyben részesítette az egybegyűlteket, s csak ezután került sor az iskolában elhelyezett tábor első foglalkozására.

A táborba 40, önként jelentkező gimnazista jött, javarészt lányok. Úgy látszik, ők érdeklődnek jobban az irodalom iránt. Jelentkezési lapjaikból egy és más megtudtam róluk: tekintélyes részüket pedagógusnak készüli, de akad, aki jogász, orvos vagy biológus stb. akar lenni; a résztvevők fele más községekből jár Szobra gimnáziumba (de a táborozás idején mindenki az iskolában lakik); a táborba a *művelődés szándékával* és céljával jöttek; a kedvenc olvasmány vagy író megnevezése feltűnően *fejlett ízlésről* tanúskodik; a kedvenc filmé már kevésbé, úgy tűnik, többen beírták, amit legutóbb éppen láttak (ígaz, lélektani tény, hogy a mozgókép adta élmény sokkal gyorsabban esik ki az emlékezetből, mint az olvasmány). Anyagilag jól állnak, családjukban az egy főre eső jövedelem 700—2000 Ft között mozog; 2—3 szobás lakásban laknak, s némelyiküknek tekintélyes házi könyvtára is van. (Érdekes jelenség, hogy határozott hivatás-választás csak azoknál mutatkozik, akiknél házi könyvtár is van.) Az előzetes terv szerint megvitatásra szánt könyveket (Illyés, Hemingway, Santa Fe-

renc egy-egy művét) többségük olvasta.

Ezzel a gárdával a három fiatal író (*Mócsi Ferenc, Ratkó József és Varga Csaba*) valóban eredményesen, tervszerűen dolgozott, s mindjárt kezdetben a megfelelő alaphangot is sikerült megtalálniuk: a 12—13 főt számláló csoportok hamar összebarátkoztak egymással, s a vezetővel (a kölcsönös tegeződés gyorsan eltüntette a köztük levő, mintegy évtizednyi generációs különbséget is), a táborozás eleven sportéletre is időt adott, a kirándulások, esti tábortüzek pedig minden bizonnal felelőthetetlen élménnyé avatták az együtt töltött hetet. A résztvevőket meg olyan *közösséggé*, amelynek tagjai *később is* baráti érzelmekkel keresik föl egymást.

Es hogy az irodalomról folyó beszélgetések mennyire nem voltak „irodalomcentrikusak”, tehát nem lebegtek éteri magasságban az élet fölött, bizonyítja, hogy a fiatalok által megvitatásra szánt társadalmi kérdések is helyet kaptak a programban.

Amennyire biztató vállalkozás volt a szobi olvasótábor, annyira problematikus, de legalábbis kérdéseket fölvető a *tápiószentmártoni*. A program szerint a község két termelőszövetkezetéből 35 fiatal dolgozónak kellett volna összejönnie, de mivel az egyik tsz-ből nem engedték el a jelentkezőket, a megfoglyakozott létszám feltöltésére gyorsan behoztak néhány gimnazista kislányt Nagykátáról. Ennek pezsdítő hatása is lehetett volna, de nem volt. A lányok általában elevebbek a fiúknál — ez az elevenesség az életkori sajátságokból ered, hiszen ebben a korban még azonos műveltség esetén is felnőttebbek, kialakultabbak, mint a fiúk —; itt azonban nem akarván elnyomni, háttérbe szorítani a csak általános iskolát végzett fiúkat, inkább passzivitásba húzódtak; a csoport heterogén mivolta tehát bénítólag hatott. A tsz-beliek közül csupán egy nagyon érdeklődő, könyvgyűjtő fiatal agrónomus szólt a témákhoz, a foglalkozások így az ő és a vezető dialógusaivá szűkültek, melyeket a többi fiú szemmel látható értetlenséggel hallgatott, vagy tört meg mozgással, ki-be járkálással, olykor egy-egy sületlen megjegyzéssel.

Több olyan fiatal volt jelen, aki két nap óta tagja a könyvtárnak, saját könyve nincs, olvasni nem szokott. Miért jöttek? A kérdőívre rótt válasz szerint: „rábeszéltek”, „nem tudtam, hogy itt mi lesz”. Ilyenformán a megvitatásra szánt

műveket sem ismerték. Magatartásuk és tájékozatlanságuk a három fiatal íróra (*Annus József, Marosi Gyula, Kovács István*) is lesújtóan hatott, döbbenet keresték a módját, hogy akkor hát mivel is foglalkozzanak, és igyekeztek magukban táplálni a reményt, hogy talán 3—4 embert el lehet indítani a jelenlevők közül a gondolkodás és művelődés útján, és hogy „akkor már érdemes”. Igaz. Csakhogy ehhez az eredményhez eléggé költséges a vállalkozás.

A legtalálékonyabbnak *Annus József* bizonyult, aki — nem hiába szegedi! — Móra Ferenc módszerét követte, a Kalcinált szóda c. elbeszélésben megírtat: saját régészeti, ásatásoknál szerzett élményeiről beszélt, beleszóve annyi „historizmust”, amennyit csak lehetett: milyen volt az ember sorsa a különböző történelmi korokban és mi mindent árulnak el erről a könyvek.

Az olvasás-propaganda legjobb módszerét alkalmazta, mégis mintha *Veres Péter* egykori intése visszhangzott volna a tompa hallgatásban: „pedagógiai illúzió, hogy mindenkit olvasóvá lehet nevelni...”

Kovács István viszont esztétikai nevelésre törekedett, de rossz úton. A romantika és a realizmus különbségét akarta szemléltetni, s ehhez honismereti témát választott, a tápióbicskei (királyerdei) csatát. Felolvasta Jókai csataleírását a Kőszívű-ből, és utána egy lengyel íróét, aki résztvett az ütközetben. Csakhogy a lengyel légio. egykori tagja nem realista, hanem naturalista leírást adott, azt is csupán a hadijelentést küldő újságíró szintjén, s ide már gyöngé fordításban jutott; így természetes, hogy a romantikus ábrázolás tetszett jobban (már azoknak, akik egyáltalán odafigyeltek). Mivel a vitavezető erősen érezte, hogy a lengyel beszámolót tartja jobbnak, a kezdetben föl villanó vitakedv szikrája is kialudt, s végül az egyetlen még mindig megszólaló gimnazista kislánnyal folytatott párbeszéd elvontan moralizáló kicsengést kapott: az a nagyobb hős, aki a naturalista leírás után is harcba indul.

Az élettől való elszakadást, az üressé váló elméletieskedést mutatta, hogy ez a meditáció is csak a lányokat érdekelte, akik aligha kerülnek olyan dilemma elé, hogy milyen csataleírás biztatására fogjanak fegyvert...

A tápiószentmártoni táborozás — attól függetlenül, hogy esetleg csakugyan elindít 3—4 tsz-fiatalt az olvasás útján — mégis több tanulságot rejt magában:

1. Azok a fiatalok, akik a nyolc osztály elvégzése után nem tanulnak tovább, villámgyorsan elfelejtik azt is, amit addig tanultak, tehát rögtön az iskola befejeztével olvasókörikké kell szervezni őket (ha lehet), mert később ez egyre nehezebb lesz, s pár év múlva már a minimális alap is hiányozni fog.

2. Olvasótábort — hathatós, tartós eredménnyel — ott érdemes szervezni, ahol állandó közösség van mögötte, tehát vagy a közösségi keretet adó iskola, vagy könyvtári klub, mert ez az egy hét a közösségteremtésre önmagában kevés és csak az érdeklődés azonossága — ha megvan — ellensúlyozhatja az idő rövidségét.

3. A tábor akkor tábor, ha a táborozók ott is laknak. A tápiószentmártoniak — bár a könyvtár közelségének előnyét élvezték, ott forgolódtak, nézelődtek a szünetekben — még szétesőbb együttessé váltak azáltal, hogy délután szétoszolva, elvesztették az esti beszélgetések meghitt együttléteit. Táborút mellett talán, oldottabb hangulatban, az írók is hozzájutottak volna ahhoz a többlet haszonhoz, amit viszont ők várnak a táborozástól: hogy a fiatalok szavain keresztül mélyebb bepillantást kapjanak napjaink valóságába.

Mint mondtuk: kísérletről, induló kezdeménnyről van szó. Az olvasótábor jó és hasznos újítás, szervezésének, módszerének útja próbálkozások, viták során alakul majd ki. Jó lenne, ha azok a könyvtárosok, akiknek hatókörében olvasótábor működött, beszámolnának róla: látják-e hatását, eredményeit fiatal olvasóikon, s ha igen, kit mennyire, merre indított ez a közös beszélgetésekkel töltött hét?

Bozókya Éva

SZEGEDHEZ öt község csatlakozott április 15-én: Algyő, Gyálárét, Kiskundorozsma, Szőreg, Tápé közigazgatási csatlakozásával a város lakóinak száma 26 ezerrel emelkedett. Az eddig községi tanácsi kezelésben levő könyvtárak és letétek immár a városi és megyei könyvtárközpontozáshoz, a Somogyi Könyvtárhoz tartoznak, mint fiókkönyvtárak. Az öt község 32 ezer kötettel s 3200 új olvasóval gyarapította a 18 egységet számláló városi hálózatot. Még áprilisban Szeged legnépesebb városrészében, a modern Tarjánvárosban is új fiókkönyvtár nyílt. A városrész művelődési központjának felépüléséig az egyik lakóház földszintjén levő kis helyiségben kezdte meg működését az új fiókkönyvtár, amely máris nagy forgalmat bonyolít le. A nagy érdeklődés bizonyítja, hogy már korábban kellett volna a városnak ebben a részében könyvtárat nyitni. (H. Z. G.)

Nagykőrösön is bevált az egyesítés

A Könyvtáros az elmúlt évben többször adott hírt arról, hogy a munkahelyi könyvellátás két intézménye, a szakszervezeti és a műszaki könyvtár mind több helyen keresi a módját, hogyan javíthatná meg együttes erővel munkájuk hatásfokát. *Petrás Anna* februárban, *Kreutz Raymund* augusztusban beszámolt arról, hogy a Hungarocamion vállalatnál, illetve a váci DCM-nél az együttműködést odáig fejlesztették, hogy közös szervezetben egyesítették a két intézményt; mindkettőt ugyanaz a könyvtáros kezeli, természetesen közös vagy szomszédos helyiségekben. Ennek mindkét könyvtár hasznát látta: megnőtt a forgalmuk és működési körülményeik is javultak. De olyan megoldásról is hírt kaptunk, amelyben műszaki könyvtár vállalta magára a szakszervezeti könyvtár üzemeltetését is, mert az volt a fejlettebb, életképesebb intézmény. *Tóth József* 1972. áprilisában megírta, hogyan látja el — jól — kettős feladatát a Vas megyei Tanácsai Tervező Intézet műszaki könyvtára, melyet középfokú szakmai képzéssel rendelkező könyvtáros kezel. Természetesen az együttműködésnek ezeknél kevésbé szoros fokozatairól is tudunk; az a leggyakoribb eset, hogy a szakszervezeti könyvtár alapfokú műszaki irodalmat ajánl olvasóinak. Az említett írárok szerzői, de mások is hangsúlyozzák — például *Hegyi Nándor* (1972. június) —, hogy a helyi adottságok sokfélesége, eltérő volta miatt nem lehet mindenhol egyformán alkalmazható módszereket ajánlani az együttműködésre. Az a fontos, hogy mindkét könyvtár olvasótábora szélesedjék. A műszakiak olvassanak szépirodalmat is, és minél több fizikai dolgozó forgassa a szakkönyveket.

S most hadd mutassunk be egy ugyancsak egyesített műszaki-szakszervezeti könyvtárt annak bizonyítására, hogy ott, ahol a feltételek megvannak, nagyon is életképesek ezek a közös szervezetben összefogott intézmények.

Mindkettő jól járt

A 3500 dolgozót foglalkoztató *Nagykőrösi Konzervgyárban* az elmúlt évet a műszaki könyvtár 640, a szakszervezeti 1075 beiratkozott olvasóval zárta. A két intézmény tehát együtt 1716 olvasót számlált, a dolgozók 49 százaléka könyvtári tag volt. Köl-

Vetélkedő a műszaki könyvtárban (Botocska Péter felvétele)

csönöztek 8 híján 40 ezer könyvet, köztük 14 ezer műszaki, illetve ismeretterjesztő munkát. Mindehhez hozzá kell tenni, hogy 1972 nem volt valami kiugróan sikeres év. Az utolsó négy évben egyenletesen, évről-évre emelkedtek a forgalom mutatói. Ezek a számok önmagukban is elismerést érdemelnek.

Hat évvel ezelőtt, 1967-ben a műszaki könyvtárt hozzávetőleg 200-an használták, s nem volt sokkal több látogatója a szakszervezeti könyvtárnak sem. 1968-ban *közös szervezetben egyesítették a két könyvtárt*. Az ötletet ehhez az adta, hogy mindkettőt ugyanabba az épületbe, egymás mellé telepítették.

Az átköltözés előtt a műszaki könyvtár, mint sok más üzemben, az egyik műszaki dolgozó szobájában volt elhelyezve, ő kezelte, s akkor lehetett használni, amikor éppen a helyén tartózkodott. A kölcsönzések nyilvántartása pontatlan volt, sok könyv elveszett. A fizikai dolgozók közül alig néhányan forgatták a műszaki könyveket.

A szakszervezeti könyvtár az ún. műszaki klubban működött, tehát helyiségét más célra is használták. Könyvbeszerzésre 1967-ben, az átköltözés előtt 16 ezer forintot költhetett az akkori könyvtáros, akit főfoglalkozásuként alkalmaztak.

Az elmondottakból világosan látszik, hogy *egyik könyvtár sem töltötte be azt a szerepet*, amit a hatvanas évek második felében már jogosan el lehetett volna várni tőlük.

Friss Antalné szb titkár elmondta, hogy a közös épületbe költöztetéskor eredetileg „csak” annyit szerettek volna elérni, hogy a két könyvtár olvasóiban kedvet ébresszenek a másik szolgáltatásai iránt.

Milyen az új könyvtár? A látogató a könyvtárba lépve egy 90 négyzetméter alapterületű termet lát maga előtt. Ez a műszaki könyvtár, illetve a bejárat mellett, térelválasztókkal elkülönítve van a gyermekkönyvtári részleg. (A könyvtárosok nemcsak azért tartják fontosnak működését, mert a dolgozók gyermekeit el kell látni könyvvel, hanem azért is, mert a nyaranként itt dolgozó iskolásokban az üzem majdani dolgozóit látják, s a jól összeválogatott könyvvállományt, amiben a kötelező olvasmányok is megtalálhatók, az üzemhez édesgetés egyik nemes eszközének tekintik.)

A műszaki könyveket a falak mellett elhelyezett szekrényekben tárolják, numerus kurrens felállításban. Ezt a rendszert helykihasználás céljából alkalmazzák. A zárható szekrényekre pedig azért van szükség, mert a helyiséget más szervek is használják. A terem közepén levő asztalok mellett 30 ülőhely van.

A szakfolyóiratok is itt találhatók, évfolyamonként példás gondossággal bekötve, s itt van a napilapok és a nem műszaki folyóiratok állványa is. A felszerelést tv és lemezjátszó készülék egészíti ki, ezeket bárki használhatja.

A belső, 50 négyzetméteres alapterületű helyiségben van a szakszervezeti könyvtár, ahol 9500 könyv várja szabadpolcon az olvasókat. A *közös kölcsönzőpultot* gazdaságos, jó megoldással a két helyiséget összekötő ajtó mellé tették.

Az elhelyezésről meg kell állapítani: a régi, az irodahelyiségben küszködő műszaki könyvtárhoz képest a 90 négyzetméteres terem, 30 ülőhellyel óriási előrelépés. Mégis, ha nem akarnak megállni a fejlődésben, előbb-utóbb *át kell térniük az állomány szakrendi elhelyezésére*. A numerus kurrens szerinti raktározás hátránya, hogy az olvasók maguk egyetlen könyvet sem képesek megtalálni, nem tudnak a polcokon eligazodni, mindenért a könyvtárhoz kell fordulniuk, aki szintén csak a katalógus segítségével boldogul.

Azelőtt az állománygyarapítás esetleges volt, vették, amit éppen valaki kért. Most a műszaki állomány gyarapítására nincs ugyan pontos összeg megállapítva, de az ésszerűség határain belül bármennyit költhetnek. 1972-ben kerek számmal 57 ezer forintért vásároltak szakkönyvet, s 97 folyóíratra fizetnek elő anélkül, hogy ezzel a szakszervezeti kereteket terhelnék. *Az igényekhez igazodó, tervszerű állománygyarapítás* érdekében a megjelenő műszaki könyvek ajánló jegyzékeit eljuttatják valamennyi beiratkozott olvasónak és a műhelyekbe, irodákba. A beérkezett kérések alapján rendelik meg az új könyveket. A műszaki könyvtár 1972-ben 8600 könyvvel rendelkezett.

Az állományban való eligazodást tárgyszókatalógus segíti, amihez betűrendes tárgyszómutató is van. A tárgyszavak megválasztásában a műszaki dolgozók segítenek a könyvtárosoknak. Elkezdték egy cikk-katalógus összeállítását is.

A szakszervezeti könyvtár könyvbeszerzési kerete az utolsó négy évben így alakult: 1969-ben és 70-ben 24 ezer, 1971-ben 30, 1972-ben, valamint 73-ban 34 ezer forint. (Emlékeztetőül: 1967-ben 16 ezer forintért vettek könyvet.) Ha figyelembe is vesszük, hogy emelkedtek a könyvárak, a növekedés arra mutat, hogy a vállalat vezetőinek szemében *megváltozott a könyvtár és a könyvtári munka értéke*. Hiszen elég csak az olvasók számának állandó növekedését tudomásul venni, s máris indokolt a támogatás növelése.

Nyitvatartás reggel 7-től este 8-ig

Ilyen kiírás ma még nem sok könyvtár ajtaján olvasható. Ráadásul itt az üzemi szabad szombat kivételével a hétvégekre is vonatkozik. A hosszú nyitvatartási idő következtében elképzelhetetlen, hogy bármelyik, nagyon elfoglalt dolgozó számára ne nyílne lehetőség könyvtárlátogatásra. Ehhez azonban kellő számú könyvtáros kell. Van is.

Az összevonás óta itt működő *Pásztai Dénesné* könyvtárvezető mellett még egy főfoglalkozású könyvtáros és egy nyugdíjas „kiszegítő” dolgozik, akit esetenként hívnak be.

Pásztiné így foglalta össze a közös működés előnyeit: a két könyvtár azzal, hogy egymás mellett van elhelyezve, *kölcsönösen* mintegy ajánlja saját olvasóinak a másik könyvtár szolgáltatásait. Számos esetet sorol fel arra, hogy dolgozók, akik korábban csak szakkönyveket olvastak, rákaptak a szépirodalomra, csak mert kíváncsiak voltak, mit lehet találni a szomszéd szobában. S megfordítva: akadt dolgozó, aki a Népsportot jött elolvasni, s műszaki könyvvel távozott.

Hogy ilyen esetek mind gyakrabban forduljanak elő, sok mindent tesznek a könyvtárosok is. Könyvkiállításokat rendeznek és a könyvtár, illetve az olvasás népszerűsítésének hagyományos, jól ismert módszereit is felhasználják. A szocialista brigádokkal nemcsak szerződést kötnek, hanem ezt komolyan is veszik: az szb titkár szerint többször volt rá példa, hogy a könyvtári vállalatát nem kielégítően teljesítő brigád nem kapta meg a szocialista címet. S mindent elkövetnek, hogy kielégítsék *mindkét könyvtár* olvasóinak igényeit: ha kell a városi könyvtárból szerzik be a kívánt könyvet. A kétévenkénti nagy üzemi vetélkedőhöz is minden segítséget megadnak a résztvevőknek.

Kezdetben náluk is felvetődött a kérdés, hogy a szakszervezeti könyvtárosok (a vezető népművelő-könyvtáros szakot végzett, munkatársának alapfokú vizsgája van) nem műszaki emberek lévén, hogyan tudnak majd megfelelni a műszaki könyvtárosi követelményeknek. Ma már az eredmények láttán elültek az aggodalmak. Természetesen az állománygyarapítástól kezdve a katalógusszerkesztésig igénybe veszik a *szakemberek segítségét*.

Négy év már elegendő idő ahhoz, hogy meg lehessen állapítani, sikeres volt-e a Nagykőrösi Konzervgyár könyvtárainak közös szervezetben történt összevonása, vagy sem. A válasz, úgy gondoljuk, az elmondottak alapján nem lehet kétséges. Hasznos intézkedés volt, amely mindkét könyvtár, s ami ezzel egyet jelent, a dolgozók, az olvasók érdekét szolgálta.

Simay Norbert

Andruskó Károly ex librise

A közművelődési és a középiskolai könyvtárak együttműködése a fővárosban

A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár hálózatának fontos feladata, hogy az ifjúság nevelésében együttműködjék az iskolákkal. A közös munka alapjait hosszú évek gyakorlata vetette meg, az együttműködés azonban jó ideig csupán egy-egy lelkes, többnyire irodalom szakos pedagógus ügyszeretetére, energiájára és a könyvtárosok megújuló próbálkozásaira épült. A Művelődésügyi Minisztérium által kiadott „Iránylevek a 18 éven aluli ifjúság könyvtári ellátására” a szakfelügyelet számára nagy lehetőséget teremtettek az iskolai könyvtárosok jobb szervezeti összefogására. Az iskolai könyvtárügy előtérbe kerülése hozzájárult ahhoz, hogy a közművelődési könyvtárhálózattal közelebbi munkakapcsolat alakulhasson ki.

Kerületi tanácskozások

A Fővárosi Tanács művelődésügyi főosztályának iskolai és gyermekkönyvtári felügyelője, valamint a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár hálózati és módszertani osztálya kerületenkénti találkozókát hívott össze, hogy a két hálózat munkatársai az általános alapelveket és a soronlevő tennivalókat megbeszélhessék egymással. Előkészítésképpen *közös módszertani útmutató* készült a tanácskozások szervezéséről és tartalmi előkészítéséről. Az útmutató felhívta a figyelmet arra, hogy az eddiginél sokkal alaposabban kell *tájékozódni egymás könyvtárainról* és tevékenységéről, mert az értekezleteken már pontos helyismeret alapján kell meghatározni a közös tennivalókat. Az összejövetelek lehetővé tették, hogy a feladatköröknek már korábban sokszor körvonalazott, de még nem mindig elfogadott meghatározását, a könyvtárak egymást kiegészítő szerepét hangsúlyozni lehessen.

Ismeretes, hogy az azonos körzeten — a tanulók körében — végzett munka és az egymást segítő funkció sok lehetőséget nyújt a diákok olvasásával, tájékoztatásával összefüggő problémák közös megoldására. Az iskolai könyvtáros sokat tehet azért, hogy az olvasóvá nevelés az oktató-nevelő munka részévé váljék. Állományával és olvasószolgálati munkájával az oktatás közvetlen támogatója, a kötelező irodalom kézbeadója. *Közvetít a tantestület és a közművelődési könyvtár között* is. A szaktanárokat pedig a tanulók könyvtárba irányításával segíti a könyvek mindennapi használatára nevelésben. A két intézményrendszerben így egyszerre érvényesülhet a *tanulás elmélyítése a tananyagban felüli rendszeres olvasással*.

Köztudomású, hogy minél tartósabb valakinek a kapcsolata a könyvekkel, minél rendszeresebben olvas, annál bizonyosabb, hogy nélkülözhetetlenné válik számára a könyv. Ha viszont a kapcsolat nem elég szilárd, az iskola befejezése után a fiatalok elszakadnak a könyvtártól, gyakran a könyvtől is. Erre hívja fel a figyelmet az a tény, hogy a *19—24 évesek viszonylag nagy számban hagyják abba a könyvtárak látogatását*.

A két könyvtárhálózat együttes munkájában középpontba kerülnek az *elsőosztályosok*, akiknek olvasóvá szervezésében a közművelődési könyvtárban tett könyvtárlátogatás jelenti az első fontos lépést. A korábbi kezdeményezések az elmúlt két évben a nagyobb szervezettségnek és az azonos érdekek jobb megértésének eredményeként általános gyakorlattá váltak. A könyvtáros a könyvtár állományának bemutatásával, szolgáltatásainak ismertetésével igyekezett a diákokat könyvtárhasználatra tanítani, hogy magától értetődő természetességgel nyúljanak a könyvekhez. Ezeknek a látogatásoknak sok esetben *toborzó hatásuk* volt. Eredményük az is, hogy a korábban könyvtárba járók számára olyan eszközök létét és fontosságát s a tanulás szempontjából is praktikus hasznát tárta fel, mint például a Szabó Ervin Könyvtár *ajánló bibliográfiáinak* egész sora, mint a különböző szempontú, az állományt sokoldalúan feltáró katalógusok, a gazdag kézikönyvtár stb. Természetesen a gyermekkönyvtárat jól ismerők számára is sok az újdonság a könyvek elrendezésében, feltárában és az olvasókkal való foglalkozásban egyaránt.

Felkészülés az érettségire

A diákok másik fontos rétege — amelynek különösen hasznos a könyvtár segítése — az érettségire, egyetemi felvételre készülő csoportja. Sok kerületi könyvtár minden évben rendez egy vagy több előadásból álló irodalmi előkészítőt, amelyet igen sokan látogatnak, s amely a felkészüléshez nélkülözhetetlen könyvekre is felhívja

a figyelmet. *A kézikönyvtár kiemelt részét képezik ez idő tájt az érettségi anyagához fontos könyvek, s esetenként kisbibliográfiák kézbeadásával is segítenek a könyvtárosok a tételek kidolgozásában.* A találkozók után a pedagógus-könyvtárosok szervezőmunkája révén sok érettségire készülő diák jutott a kerületi könyvtárak e szolgáltatásaihoz. Néhál a folyóiratok jobb feltárással, kézbeadásával is foglalkoznak, hogy minél több diák ismerje meg ezek jelentőségét a naprakész tájékozódásban. A megbeszélések hatásaként az iskolai könyvtárak a *tanulmányi versenyekhez* szükséges irodalom megszerzésében is jobban támaszkodnak a kerületi könyvtárak állományára. Több szakközépiskola javasolta a közeli könyvtárnak olyan szükséges kézikönyvek beszerzését, amelyek az iskola könyvtárából hiányoztak, és amelyeket ezek nem is tudtak megvásárolni. Néhány értekezleten felvetődött az az igény, hogy a szakfelügyelők kísérik figyelemmel a legújabb és legfontosabb könyvek bemutatását az oktatás folyamatában, hogy a diákok számára a szakirodalom szerepe valamenyny tudományában még hangsúlyosabbá váljék. Ez a fejlődés már megindult, és az irodalomtudomány ezen a téren kezdi elveszteni korábbi hegemoniáját.

A közművelődési könyvtárosok figyelmét felhívták néhány *tantárgy módszertani kiadványában* megjelenő bibliográfiára, amely az állománygyarapításnak fontos segédeszköze lehet, különösen egy-egy szakközépiskola vagy tagozatos osztályokkal működő gimnázium közelében levő könyvtárban.

Szakköri foglalkozások

A tapasztalatcserek óta mind több szakkör tartja foglalkozásait és az azokra történő felkészülést a körzetében található Szabó Ervin könyvtári olvasótermekben. Az iskolai könyvtárosok megígérték, hogy az iskolájukban meghirdetett saját *pályázatok témáját az év elején közlik*, hogy a kerületi könyvtárak kellőképpen felkészülhessenek a várható igények jelentkezésére. Számukra nagy segítség, ha a kötelező irodalom pontos tantervi ütemezéséről is idejében tudomást szereznek, mert az iskolákat e tekintetben ma még ki kell segíteniük.

Az ajánlott irodalom kiválasztása intézetenként, osztályonként és pedagógusonként igen különböző. Egy-egy iskola igényeire az adott könyvtár — a vásárlás mellett — a hálózaton belüli, egyre gyakrabban igénybe vett könyvtárközi kölcsönzéssel is felkészülhet.

Több iskolában kifüggesztették a legközelebbi Szabó Ervin könyvtár *nyitvatartási rendjét*. A kölcsönös tájékoztatást szolgálta a kerületenként rendezett — néhány helyen már többször megismételt — összejöveteleken kívül az iskolai könyvtárosok továbbképzése keretében sorra került látogatás a Szabó Ervin Könyvtár központjában. Ennek során lehetővé vált mind a szociológiai és a helytörténeti gyűjtemény bemutatása, mind a bibliográfiai, valamint a hálózati, módszertani munka megismertetése. Az együttműködés további módjait is megvitatták.

Elmondhatjuk, hogy *a két hálózat munkatársai jó kapcsolatot alakítottak ki*, az iskolák bibliográfiai segítséget is kapnak, a Szabó Ervin Könyvtárak vezetői és ifjúsági felelősei pedig gyakran tartanak ismertetőket az *osztályfőnöki órák* keretében. A tanórák szemléltetéséhez könyveket adnak, s ahol megkezdték a hanglemezek gyűjtését, természetesen ezekből is rendelkezésre bocsátják a kért példányokat. Az együttműködést *diák összekötők* is segítik.

Az itt felsorolt tennivalókkal összefüggésben a Szabó Ervin könyvtárak különös gonddal foglalkoznak a fizikai dolgozók gyermekeinek egyéni segítségével, amelyre megfelelő módokat keresnek. Az iskolák több kerületi könyvtárnak elküldték az érdekelt tanulók névsorát, hogy őket vonják be elsősorban a könyvtár életébe, esetleg a *kiscsoportos foglalkozásokat* is mindenekelőtt az ő számukra szervezzék. Felhívják figyelmüket az olvasótermekre, különösen azokra, amelyek *szombat-vasárnap is nyitva tartanak*. Sok apró lépés történt már e téren, s ezeket folyamatossá és általánossá tenni nem kis feladat.

*

A két hálózat együttműködésének szervezeti feltételei megvannak, ezek sokrétű és gazdag tevékenységet tesznek lehetővé. A további fejlődésben nagy szerepe lehet *a távlati fejlesztési tervek egyeztetésének és megvalósításának*. A feltételek lényeges javítása megsokszorozza majd az eddigi eredményeket.

Gálné Ballagi Ágnes

A fővárosi iskolai könyvtárak helyzete a Pedagógusok Szakszervezetének budapesti bizottsága előtt

A Pedagógusok Szakszervezetének budapesti bizottsága megtárgyalta a fővárosi iskolai könyvtárak helyzetét, és határozatban foglalta össze a fejlesztésükkel kapcsolatos szakszervezeti feladatokat. Munkájának alapjául az a tájékoztatás szolgált, mely a Fővárosi Tanács művelődésügyi főosztályának helyzet-elemzését és az iskolai könyvtármunka javítását célzó intézkedéseit tartalmazta. A dokumentumhoz a szakszervezet kiegészítő értékelést készített a budapesti bizottság számára. Ebből idézünk néhány fontos megállapítást, jellemző adatot.

A művelődésügyi főosztály több fontos intézkedést hozott az iskolai könyvtárak fejlesztésére. Közülük ki kell emelni az általános iskolák kerületi *könyvtáros-munkaközösségeinek*, valamint a középiskolai könyvtárosok munkaközösségeinek létrehozását, mely a fővárosi iskolai könyvtárügy egységes irányításának, ellenőrzésének szervezeti alapját képezi. Javult a könyvtárak helyzete azáltal is, hogy 1972 őszén az általános iskolák 1 millió 320 ezer forintot kaptak könyvtárfejlesztésre. Ezt az összeget 1973-ban újabb 1 millió forinttal egészíti ki a főváros. A segítségre nagy szükség is volt, hiszen az 1971/72-es tanévben az egy tanulóra jutó könyvbeszerzési összeg a 2,7 Ft-ot kitevő országos átlaggal szemben mindössze 1,6 Ft volt. 1972-ben ugyanez az összeg az országos átlag fölé emelkedett. (A rendelkezésre álló adatok szerint az általános iskolákban 8—9, a szakközépiskolákban 19—20, a gimnáziumokban pedig 23—24 Ft. Az eltérések jól mutatják a három iskolatípus könyvtárainak helyzetében fennálló különbségeket.) A *folyamatos gyarapítás* anyagi feltételei azonban még mindig nincsenek biztosítva. Több kerületben 1973-ban az előző évnek harmadával, negyedével kisebb összeget terveztek az általános iskolák könyvbeszerzésre.

Önálló könyvtárhelyiséggel az általános iskolai könyvtárak egyötöde, a szakközépiskolák nem egész kétharmada rendelkezik, de minden gimnáziumnak van önálló könyvtárhelyisége. Helybenolvasásra azonban az utóbbiak közül is csak minden másodikban van lehetőség; a szakközépiskolák több mint harmada, az általános iskolákban viszont mindössze 2,7 százaléka nyújt ilyen lehetőséget a tanulóknak.

Kellőképpen nem méltányolt munkát végeznek az iskolai könyvtárosok. Sem státusuk, sem megbecsülésük nem felel

meg a jogos igényeknek. Tizenhat kerület 250 általános iskolai könyvtárosából mindössze 1 főfoglalkozású akad, 5 pedagógus-könyvtáros kap órákedvezményt és 61 tiszteletdíjat. A többiek *díjazás és órákedvezmény nélkül* végzik könyvtárosi munkájukat. Kedvezőbb a helyzet a szakközépiskolákban, s még inkább a gimnáziumokban. Utóbbiaknál 28 könyvtáros között csak 1 társadalmi munkás található. Tiszteletdíjban csak általános iskolai könyvtárosok részesülnek. Tiszteletdíj — órákedvezmény hiányában — minden általános iskolai könyvtárost megilletne, azonban a díjazásnak nincsenek meg a feltételei. A Fővárosi Tanács kezdeti lépésként adott juttatása kerületenként 4—5 könyvtáros tiszteletdíjára elegendő.

A jelentés leszögezi, hogy „igen nehéz körülmények között végzik munkájukat a könyvtárosok”, végül megállapítja, hogy az egész iskolarendszer fejlesztése, a Központi Bizottság határozatában is megfogalmazott *nevelésközpontú iskola kialakítása sürgetően megköveteli az iskolai könyvtárak fejlesztését.*

A budapesti bizottság határozatában egyetértését fejezte ki a művelődésügyi főosztály intézkedéseivel, s felkérte, hasson oda, hogy a kerületi tanácsok és az iskolák vezetői a legrovidebb időn belül *valamennyi iskolában juttassanak önálló helyiséget a könyvtárnak.* Felkérte továbbá a főosztályt, dolgozza ki a tanulólétszámhoz és a könyvvállományhoz igazodó könyvtárosi órákedvezmény rendszerét, s annak megvalósítására tegyen javaslatot a Művelődésügyi Minisztériumnak. A kerületi szakszervezeti bizottságok fontos mozgalmi feladatának tartja a határozat annak szorgalmazását és ellenőrzését, hogy *a könyvbeszerzésre fordított összegek állandóan növekedjenek* s az év során folyamatosan rendelkezésre álljanak. Fontosnak tartja továbbá, hogy a kerületi bizottságok tárgyalják meg az iskolai könyvtárak helyzetét, fogalmazzák meg tennivalóikat. Szorgalmazzák, hogy a könyvtárosi feladatokat ellátó pedagógusok munkaruhaellátásában részesüljenek, s hogy a nem főfoglalkozású és órákedvezménnyel sem rendelkező könyvtárosokat a téli és a tavaszi szünetben mentesítsék az egyéb munkák alól. Végül a budapesti bizottság felkérte az Országos Pedagógiai Könyvtárt, hogy egyszerűsítse a könyvtári adminisztrációt, és a *könyvtárosi tennivalókat tartalmazó segédkönyvet* jelentesse meg.

Pótlások a lexikonokhoz

Az alábbi összeállítás a szerkesztésében megjelent *Filmkislexikon*, *Új Filmlexikon*, valamint a házikönyvtárban meglevő *Ki kicsoda?* első és második kiadása, a *Színházi Kislexikon*, a *Magyar Irodalmi Lexikon* és *A XX. század külföldi írói* című enciklopédikus jellegű munkák hiányzó friss adatainak kiegészítése.

Forrása: a megjelent nekrológok, a napilapok gyászjelentései, a Daily News személyi hírei vagyis olyan sajtóorgánusok, amelyekhez minden könyvtáros hozzájuthat. A módszer pedig az, hogyha valahol új kiegészítő adata bukkantam, tüstént rávezettem a megfelelő lexikon-példányra.

Megjegyzés: a *Ki kicsoda?* első kiadására érdemes rávezetni a halálozás dátumát, az egyes címszavaknál ugyanis ez a mű élő személyek életrajzát közli, aki tehát időközben elhunyt, az automatikusan kimaradt a következő kiadásból. A *Filmkislexikon* folytatása, illetve átdolgozása az *Új Filmlexikon*, így benne nem szükséges mindenhol a változásokat feltüntetni, elegendő a két kiadást egyszerűen összehasonlítani. A gyűjtés az áttekinthetőség kedvéért közöl néhány olyan adatot, amely az *Új Filmlexikon* pótlás rovatában hátul megtalálható, de nincs bevezetve magától értetődően az eredeti címszóhoz.

Maga az egész összeállítás pótlás a *Könyvtárosban* korábban megjelent hasznos és fontos adatok gyűjteményéhez.

A halálozási dátumoknál a legtöbb helyen a hónap, nap nem szerepel, mert a gyűjtés nem nyilvánosság számára készült s ez a fajta pontosság számomra nem volt fontos.

Ábel Péter

RÖVIDÍTÉSEK

FKL	<i>Filmkislexikon</i>
ÚFL	<i>Új Filmlexikon</i>
MIL	<i>Magyar Irodalmi Lexikon</i>
KK I.	<i>Ki kicsoda? 1. kiad.</i>
KK II.	<i>Ki kicsoda? 2. kiad.</i>
ML	<i>Művészeti Lexikon</i>
HKI	<i>A XX. század külföldi írói</i>
ÚML	<i>Új magyar lexikon</i>
ÚML7	<i>Új magyar lexikon pótkötet</i>
ZL	<i>Zenei lexikon</i>

KIEGÉSZÍTÉSEK

Acheson, Dean, Gooderham † 1971. KK I. ÚML	Blaha Béla † 1970. Budapest. KK I., ÚML
Agnon, Samuel Josef † 1970. II. 19. Jeruzsálem. HKI	Bodó Béla † 1970. Budapest. MIL
Alekszij, Szergej Vlagyimirovics † 1970. KK I.	Bokor Imre † 1961. MIL
Altay Margit † 1972. Budapest. MIL	Boross Elemér † 1971. XI. 26. Budapest. MIL
Andreen, E. Andrea † 1972. KK I., ÚML	Boyd-Orr, Sir John † 1971. KK I., ÚML7
Asquith, Anthony † 1969. KK I., FKL, ÚML	Böll, Heinrich, Nobel-díj 1972. HKI, KK I., KK II., ÚML
Baló Elemér † 1970. KK I., ÚML	Bragg, Sir William Lawrence † 1971. KK I., ÚML
Balogh István † 1970. Miskolc. MIL	Bresztovszky Ede † 1963. Budapest. MIL
Basev, Ivan † 1971. KK I.	Breza, Tadeusz † 1970. VI. 21. Varsó. HKI, ÚML7
Benjamin Ferenc † 1969. London. MIL	Bruchollerie, Monique de la † 1972. KK I., KK II.
Bethlen Margit † 1970. VI. 7. Budapest. MIL	Bubanj, Viktor † 1972. KK II.
Bihari Mihály † 1969. IV. 11. Budapest. MIL	Bunche, Ralph Johnson † 1971. KK I., ÚML7

- Burmejszter, Vlagyimir Petrovics † 1971. KK I.
- Capuana, Franco † 1969. Nápoly. KK I., KK II.
- Casadesus, Robert † 1972. KK I., KK II., ZL
- Chichester, Sir Francis † 1972. KK II.
- Ciubotarasu, Stefan † 1971. FKL, SZKL
- Costa E. Silva, Artur † 1969. KK I., ÚML7
- Császár Károly † 1968. Budapest. MIL
- Csépe Imre † 1972. MIL
- Csokor, Franz Theodor † 1969. I. 10. HKI
- Csukovszkij, Kornej † 1969. X. 28. HKI, ÚML
- Csűrös Emília † 1970. Budapest. MIL
- Czinner, Paul helyesen: 1890—1972 FKL
- Darkó István † 1972. MIL
- Day-Lewis, Cecil † 1972. HKI, ÚML7
- Dewey, Thomas, Edmund † 1971. KK I., ÚML
- Dieterle, William † 1972. FKL, ÚFL
- Donáth Lilly † 1971. IX. 17. Budapest. SZKL
- Dos Passos, John † 1970. IX. 27. HKI, KK I.
- Durov, Vlagyimir † 1971. Berlin. SZKL
- Durrieux, Tilla † 1971. Berlin. SZKL
- Duvalier, François † 1971. KK I.
- Duvivier, Julien † 1967. FKL, KK I., ÚML
- Eftimiu, Victor † 1972. HKI, KK I., KK II., ÚML
- Eich, Günther † 1972. XII. 22. Salzburg. HKI, KK I., KK II., ÚML
- Erdélyi Károly † 1971. KK I.
- Erődi Jenő † 1945. MIL
- Fajer, Jurij Fjodorovics † 1971. KK I., ÚML
- Falk Richard helyesen † 1920. MIL
- Feltrinelli, Giangiacomo † 1972. KK I.
- Fischer, Róbert 1972. sakkvilágbajnok KK II.
- Fleischer, Max † 1972. FKL, ÚFL
- Földes Sándor † 1968. Budapest. MIL
- Fric, Martin † 1968. FKL, KK I., ÚML
- Fülep Lajos † 1970. Budapest. MIL, ÚML
- Gárdonyi László † 1972. XII. 15. Győr. KK I., SZKL
- Geraszimov, Mihail Mihajlovics † 1970. KK I.
- Gerézdi Rabán † 1968. Budapest. MIL
- Ginzburg, Alekszandr † 1972. FKL, ÚFL
- Giono, Jean † 1970. X. 9. HKI, KK I., ÚML
- id. Gonda György † 1970. Budapest. SZKL
- Grierson, John † 1972. Bath. FKL, ÚFL
- Grofé, Ferde † 1972. KK I.
- Gunther, John † 1970. New York. KK I.
- Györffy Barna † 1970. KK I., ÚML
- Győri Illés István † 1970. XII. 11. MIL
- Hába, Alois † 1972. KK I., KK II., ÚML, ZL
- Halasi Andor † 1969. I. 19. Budapest. MIL
- Hamvas Béla † 1968. Budapest. MIL
- Hansson, Lars † 1965. SZKL
- Havas Zsigmond † 1972. Budapest. MIL
- Ho Hsziang-ning † 1972. KK I., KK II.
- Hopkins, Miriam † 1972. FKL, ÚFL
- Horava, Akakij † 1972. FKL, ÚFL
- Ivanov, Andrej Alekszejevics † 1970. KK I.
- Ivanov, Szemjon † 1972. FKL, ÚFL
- Ivcsenko, Viktor † 1972. FKL, ÚFL
- Jablonski, Henryk 1972. az Államtanács elnöke. KK I., KK II.
- Jancsó Elemér dr. † 1971. XI. 12. Kolozsvár. SZKL
- Jeney Endre † 1970. KK I., ÚML
- Jerjomenko, Andrej Ivanovics † 1970. KK I.
- Kádár Miklós † 1971. KK I.
- Kainar, Josef † 1971. KK I.
- Kálmán Jenő † 1968. IV. 12. Budapest. MIL
- Kanafáni, Ghasszán † 1972. KK II.
- Karume, Abeid Amani † 1972. KK I.
- Kasszil, Lev Abrahamovics † 1970. KK I.
- Kedrov, Mihail Nyikolajevics † 1972. KK I., ÚML
- Keleti Arthur † 1969. Budapest. MIL
- Kendall, Edward C. † 1972. KK I., ÚML
- Kennedy, Joseph Patrick † 1969. KK I.
- Kent, Rockwell † 1971. KK I., ÚML
- Kerouac, Jack † 1969. X. HKI, KK I., Kertész, Róbert † 1960. USA. MIL
- Kinizsi Andor † 1967. Budapest. MIL
- Kiril † 1971. KK I.
- Kiss Dezső † 1967. Budapest. MIL
- Kiss László † 1968. I. 14. MIL
- Knittel, John † 1970. KK I.
- Kohn Hillel † 1972. KK I., ÚML7
- Kolder, Drahomir † 1972. KK I., KK II.
- Konyenkov, Szergej Tyimofejevics † 1971. KK I., ML, ÚML
- Kortner, Fritz † 1970. VII. 30. Hamburg. FKL, SZKL
- Körmendi Ferenc † 1972. New York. MIL, ÚML
- Körner József † 1971. KK I.
- Krilov, Nyikolaj Ivanovics † 1972. KK I.
- Kulesov, Lev Vlagyimirovics † 1970. FKL, KK I.
- Ladea, Romulus † 1970. KK I.
- Lange, Halvard † 1970. Osló. KK I.
- Laták István † 1970. MIL
- Lázár Miklós † 1968. Bécs. MIL
- Lázár Vilmos † 1972. VII. 27. Budapest. MIL, ÚML7
- Leisen, J. Mitchell † 1972. FKL, ÚFL
- Lengyel István † 1970. XI. 18. Budapest. MIL
- Leoni, Raul † 1972. KK I., KK II.
- Lin Piao † 1971. KK I., KK II., ÚML
- Livanov, Borisz † 1972. FKL, KK I., KK II., ÚFL
- Lukasevics, Tatjana † 1972. FKL, ÚFL
- Mach, Jaroslav † 1972. FKL, ÚFL
- MacOrlan, Pierre † 1970. VII. 30. Párizs. HKI, KK I.
- Macseret, Alekszandr † 1972. FKL, ÚFL
- Marjahin, Szergej † 1972. KK I., KK II.
- Márky Géza † 1971. VIII. 30. Budapest. SZKL

Mayer, Maria Goeppert † 1972. KK I.
Mikojan, Artyem Ivanovics † 1970. KK I.,
ÚML
Milski, Stanislaw. Született: 1897. (helye-
sen) FKL, ÚFL
Molnár Béla, orvos † 1971. Budapest. KK
I., KK II.
Molnár Erik † 1966. VIII. 8. Budapest.
MIL
Molnár Erzsébet † 1972. I. 25. Budapest.
MIL
Mordvinov, Nyikolaj Dmitrijevics † 1966.
SZKL, FKL
O Hara, John † 1970. HKI, ÚML
Oláh László † 1968. MIL
Orbók Attila † 1964. Budapest. MIL
Pakocs Károly † 1966. Bukarest. MIL
Pánczél Lajos † 1971. III. Budapest. MIL
Papp Jenő † 1967. XI. 16. Budapest. MIL
Parin, Vaszilij Vasziljevics † 1971. KK I.
Pearson, Drew † 1969. KK I.
Pearson, Lester † 1972. KK I., KK II.,
ÚML7
Peterdi Mária † 1970. IX. 30. Budapest.
MIL
Pipinelisz, Panajotisz † 1970. KK I.
Pogonyi Antal † 1967. Budapest. MIL
Pritt, Denis Lowell † 1972. KK I., ÚML
Prorokov, Borisz Ivanovics † 1972. KK I.,
KK II.
Pusztai Pál † 1970. KK I.
Rajka Ödön † 1971. KK I., ÚML
Rapacki, Adam † 1970. KK I., ÚML
Razumnij, Alekszandr † 1972. FKL, ÚFL
Rebingyer, Pjotr Alekszandrovics † 1972.
KK I., KK II., ÚML
Rizzoli, Angelo † 1970. KK I.
Rónay Mária † 1968. Budapest. MIL
Rutherford, Margaret † 1972. KK I.,
KK II.,
Saint Denis, Michel † 1971. KK I.
Salazar, Antonio de Oliveira † 1970.
KK I., ÚML
Salisbury, Robert Arthur † 1972. KK I.
Sanders, George † 1972. FKL, ÚFL
Sándor József † 1945. MIL
Sapiro, Haim Mose † 1970. KK I.
Sarnoff, David † 1971. KK I.
Simándy Béla † 1969. XI. 26. Budapest.
MIL
Simon, Günther † 1972. FKL, ÚFL
Simon Magda. Szül.: 1908. (helyesen) †
1969., MIL
Sinkó Ervin † 1967. KK I.
Smolik, Frantisek † 1972. FKL, ÚFL
Snow, Edgar Parks † 1972. KK I.
Soltész Istvánné † 1972. KK II.
Somoskői Gábor † 1971. KK I., ÚML7
Sós Endre † 1969. Budapest. MIL, ÚML
Spaak, Paul Henri † 1972. KK I., KK II.,
ÚML
Stanley, Wendell Meredith † 1971. KK I.,
ÚML
Stella Adorján † 1967. VIII. 25. Budapest.
MIL
Svernyik, Nyikolaj Mihajlovics † 1970.
KK I., ÚML
Szabados Sándor † 1938. SZU. (helyesen)
ÚML
Szabó István, történész † 1969. II. 22. MIL
Szambu, Zsamszrangijn † 1972. KK I.,
ÚML7
Szécsén Mihály † 1968. Budapest. MIL
Szegő István † 1969. Budapest. MIL
Szenes Lajos † 1971. Budapest. MIL
Szenes Piroska † 1972. New York. MIL
Szilágyi Sándor † 1970. KK I.
Szkrajbin, Konsztantyin Ivanovics † 1972.
KK I., KK II., ÚML
Tager, Paul Grigorjevics † 1971. KK I.
Tamiroff, Akim † 1972. FKL, ÚFL
Tasnády Ilona † 1971. XII. 22. Budapest.
SZKL
Tichy Kálmán (Nyiresi Tichy) † 1968.
Budapest. MIL
Toporkov, Vaszilij Oszipovics † 1970. VII.
27. Moszkva. SZKL
Traeger Ernő † 1971. II. 19. Felsőgöd.
MIL
Tubman, William Vacanarat Shadrach †
1971. KK I., ÚML
Ufkir, Mohhamed † 1972. KK II.
Ujházy György † 1971. III. 21. MIL
Ungaretti, Giuseppe † 1970. HKI, ÚML
Unruh, Fritz von † 1970. XI. 29. HKI,
ÚML7
Upitis, Andrej Martinovics † 1970. XI. 19.
HKI, ÚML
Upor Péter † 1971. XI. 5. Miskolc. SZKL
Vágó György † 1971. KK I.
Vajda Imre † 1969. Budapest. KK I.
Vértes József Fülöp † 1970. Budapest.
MIL
Vinogradov, Szergej Alekszandrovics †
1970. KK I.
Vitéz (Welser) Tibor † 1972. Budapest.
SZKL
Warburg, Otto Heinrich † 1970. KK I.,
ÚML
Zakariadze, Szergej Alekszandrovics †
1971. KK I.
Zaymus Gyula † 1967. Budapest. MIL
Zechmeister László † 1972. KK I., KK II.,
ÚML
Zsiznyeva, Olga † 1972. FKL, ÚFL

Az egyetemi könyvtárigazgatók tanácsának újjászervezése

A könyvtárak egyik sajátos csoportját alkotják az egyetemi könyvtárak, amelyeknek az általános szakmai fejlődésen és problémákon belül megvan-nak a csak rájuk jellemző munkafeltételeik, feladataik és gondjaik is. Természetes, hogy vezetőik — az egész könyvtárügy életében, alakulásában való részvételükön kívül — régóta rendelkeznek olyan külön fórummal is, ahol éppen a sajátos problémáikat vitathatják meg. Ez a fórum az egyetemi könyvtárigazgatók tanácsa.

A tanács a korábbi években is élénk tevékenységet fejtett ki, de csak szűkebb körben, hisz elsősorban a tudományegyetemi könyvtárvezetőket foglalta magában. Időközben azonban lényegesen megnövekedett az egyetemi rangú intézmények száma — tehát az egyetemi könyvtáraké is —, másrészt figyelemre méltó fejlődésnek indultak az „alkalmazott tudományi” egyetemek könyvtárai. Nemcsak az olyan országos jelentőségű beruházás tanúsítja ezt, mint a miskolci Nehézipari Műszaki Egyetem Központi Könyvtárának új épülete, vagy olyan országos hatókörű szolgáltatások kiépítése, mint a számítógépes tájékoztatás megszervezése a Veszprémi Vegyipari Egyetem Központi Könyvtárában. Más könyvtárak is „felnőttek” a régiekhez, sőt sok tekintetben — például a beszerzési keretek vonatkozásában — esetleg túl is szárnyalták őket. Indokolt tehát, hogy ez a testület befogadja mindegyiküket. Azok az intézmények pedig, amelyek még csupán első lépéseiket teszik a nemrég elnyert egyetemi könyvtári rang teljeses elérése felé, e törekvésük támogatása, erőteljesebb rokonintézményeik tapasztalatainak átvétele érdekében vehetnek részt a tanács munkájában.

A Művelődésügyi Minisztérium könyvtárügyi osztálya már az elmúlt évben megkezdte a tanács újjászervezését. Az előkészítő megbeszélések után lezajlott az első teljes ülés is, amely egyebek között a tanács működési szabályzatát és munkatervét vitatta meg. A működési szabályzatot a Művelődésügyi Minisztérium jóváhagyta. A testület munkájának keretei tehát kialakultak. Az egyetemi könyvtárigazgatók tanácsa a jelenlegi formájában valamennyi magyarországi egyetemi könyvtár (18 intézmény) igazgatóját tömöríti. Talán nem érdektelen, ha ennek „kapcsán” ideiktatjuk egyetemi könyvtáraink felsorolását.

A Művelődésügyi Minisztérium felügyelete alá tartozó egyetemek könyvtárai:

Az Eötvös Loránd Tudományegyetem

könyvtára (Egyetemi Könyvtár), Budapest; a Kossuth Lajos Tudományegyetem könyvtára, Debrecen; a József Attila Tudományegyetem könyvtára, Szeged; a Pécsi Egyetemi Könyvtár; a Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem könyvtára, Budapest; a Nehézipari Műszaki Egyetem könyvtára, Miskolc; a Veszprémi Vegyipari Egyetem könyvtára.

A Mezőgazdasági és Élelmiszerügyi Minisztérium felügyelete alá tartozó egyetemek könyvtárai:

Az Agrártudományi Egyetem könyvtára, Gödöllő; az Agrártudományi Egyetem könyvtára, Debrecen; az Agrártudományi Egyetem könyvtára, Keszthely; az Erdészeti és Faipari Egyetem könyvtára, Sopron; a Kertészeti Egyetem könyvtára, Budapest; az Állatorvostudományi Egyetem könyvtára, Budapest.

Az Egészségügyi Minisztérium felügyelete alá tartozó egyetemek könyvtárai:

A Semmelweis Orvostudományi Egyetem könyvtára, Budapest; a Debreceni Orvostudományi Egyetem „Kenézy” Könyvtára; a Pécsi Orvostudományi Egyetem könyvtára; a Szegedi Orvostudományi Egyetem könyvtára.

A tanács tagjai közé tartoznak ezenkívül a Művelődésügyi Minisztérium illetékes szervezeti egységeinek a képviselői is. Rendszeresen résztvesz a tanács ülésein a Könyvtártudományi és Módszertani Központ igazgatója; a fenntartó intézmények, a rokon funkciójú könyvtárak küldötteit, illetőleg külső szakértőket pedig alkalmilag hívják meg a tanácskozásokra. Tekintettel az egyetemi könyvtáraknak a magyar tudományos és szakkönyvtárügyben betöltött fontos szerepére, valamint a főiskolai könyvtárügyben végbemenő változásokra, a tanács munkájába a nagyobb főiskolai könyvtárak vezetői szintén bevonhatók.

Mi hát végül is az egyetemi könyvtárigazgatók tanácsának a feladata? Egyrészt a könyvtárak fölötti ágazati felügyelet, illetőleg a minisztérium és a könyvtárak közötti információcsere alkalmas keretének a megteremtése, aminek érdekében a tanács elnöke a Művelődésügyi Minisztérium könyvtárügyi osztálya által megbízott *egyetemi könyvtári szakfelügyelő* (jelenleg dr. Csúry István, a debreceni tudományegyetemi könyvtár igazgatója). Másrészt a tanács — amint azt bevezetőben már említettük — tapasztalatcsere- és vitaforumot teremt a rokon funkciójú intézmények igazgatói számára, s egyben elő kívánja segíteni az egyetemi könyvtári munka helyzetének, problémáinak, fejlesztésé-

nek elemzését. Az a számottevő létszám-bővülés, amelyet az újjászervezés eredményezett, egyúttal a különféle tárcák felügyelete alatt működő egyetemi könyvtárak munkájának egybehangolását is célozza. (A MÉM, illetőleg az EüM illetékes tárcaközpontja: az Agroinform, valamint az Országos Orvostudományi Könyvtár és Dokumentációs Központ ter-

mészetesen folyamatos tájékoztatást kap a tanács munkájáról.)

Minden szervezet annyit ér, amennyi hasznát munkája eredményez. Az egyetemi könyvtárigazgatók tanácsa remélhetőleg bebizonyítja, hogy új szervezetei és működési keretei között is hozzá tud járulni a magyar könyvtárügy további fejlődéséhez. (—n —e)

Az „500 év — 500 könyvtár” mozgalom első könyvtára

Májusi számunkban tájékoztattuk olvasóinkat arról, hogy az Olvasó népeért mozgalom a hozzá csatlakozó szervezetekkel együtt a magyar könyvnyomtatás ünnepi évében „500 év — 500 könyvtár” jelszóval társadalmi mozgalmat indít az általános iskolák könyvtárral való ellátására.

Az első könyvtárt április végén a Művelődésügyi Minisztérium ezerkötetes ajándékaként *dr. Marczali László*, a Kiadói Főigazgatóság vezetője már át is adta *Rákoskeresztúron* a Feriegyi úti általános iskolának.

Rákoskeresztúr a felszabadulás előtt urasági birtok volt, s az itt élő magyar, német és szlovák nemzetiségű lakosság többsége zsellérsorban élt. Az ő unokáik a mai tanulók, akik mindmáig hátrányosabb helyzetből indulnak, mint más fővárosi kerületek gyermekei.

Az iskola kis könyvgyűjteménye eddig a fizikai-kémiai szertárban volt albé-

letben. Most az ajándék elhelyezésére felszabadították az iskola egyik tantermét. Igaz, áldozat árán, mert ezáltal vándorlásra kényszerül egy csoport, hogy az éppen testnevelési vagy gyakorlati órán levők helyét foglalja el. A szabaddá tett termet az „Egy üzem, egy iskola” akció keretében a patronáló *Hungarocamion Vállalat Ybl Miklós brigádja* társadalmi munkában állványokkal fölszerelte. Így lehetővé vált, hogy a gyermekek a szabad polcokon sorakozó könyveket böngészhessék, tanulmányaikhoz szabadon válasszanak olvasmányokat, délutánonként, tanítás után zavartalanul, helyben olvashassanak.

Az adomány, s az ezzel kapcsolatos társadalmi megmozdulás példamutató; a továbbiakban azonban helyesebb a pénz vagy utalvány adományozása, hogy az adott iskola igényeihez és meglevő állományához igazodva szerezhesse be a könyvtár könyveit.

AZ ORSZÁGOS KÖNYVTÁRÜGYI ÉS DOKUMENTÁCIÓS TANÁCS kutatáspolitikai szakbizottsága április 26-án ülést tartott. A bizottság tagjai a Kovács Máté halálával megüresedett elnöki tisztégre Dr. Havasi Zoltánt, a szegedi egyetemi könyvtár igazgatóját, titkárává Papp Istvánt, a Könyvtártudományi és Módszertani Központ igazgatóját, ügyvezető titkárává Pintér Mártát választották meg. A kutatáspolitikai szakbizottság ülésének legfőbb eredménye a kidolgozandó könyvtártudományi kutatáspolitikai koncepció körvonalainak kialakítása és a munka ütemezése volt. A bizottság ezen kívül megvitatotta a legutóbbi könyvtártudományi pályázat eredményeit, és állást foglalt a könyvtártudományi pályázati rendszer továbbfolytatása mellett. (Z—z)

RADÓ ANTAL NEVÉT vette fel a Móri Nagyközségi-Járási Könyvtár. A község szülötte költő és műfordító volt, aki főleg az olasz irodalom népszerűsítésében szerzett hervadhatatlan érdemeket: elsőnek ő ültette át magyarra Dante Divina Commediáját, és nevéhez fűződik a Magyar könyvtár, valamint a Remekírók képes könyvtára című sorozat megindítása is. Radó Antalt 1944 novemberében öngyilkosságba kergette a nyilas terror.

A VESZPRÉM MEGYÉBEN ÉLŐ tudományos kutatók számára kiírt pályázatra 27 dolgozat érkezett. Varga Béla, a megyei könyvtár igazgatója „A közművelődés távlati fejlesztésének alapelvei Veszprém megyében” című munkájáért második díjat kapott. (Az első díjat nem adták ki.) A díjakat Radnóti István, a megyei tanács elnöke adta át. (h. b.)

Hírek

A FEJÉR MEGYEI SZMT központi könyvtár vezetője, *Juhász Jenő*, aki 1961 óta állt a megye szak szervezeti hálózatának élén, és akinek nevéhez fűződik az SZMT könyvtárhálózatának megteremtése, a Művelődésügyi Minisztérium könyvtárügyi osztályán kapott főelőadói munkakört. Utóda *Sudár Ivánné*, a Dunai Vasmű Vörösmarty Könyvtárának eddigi vezetője lett.

AZ IREGSZEMCEI KÖZSÉGI KÖNYVTÁR (Tolna m.) a helyi művelődési házból, ahol egy 15 négyzetméteres helyiségben szorongott, 85 négyzetméter alapterületű helyiségbe került. A helyi tanács házat vásárolt, amelybe az átalakítás után a könyvtár és az öregek napközi otthona költözött. A könyvtár berendezésére a megyei tanács művelődésügyi osztálya 26 000 Ft-ot adott. A későbbi tervek szerint a tanács hozzáépítéssel gyermek-részleggel bővíti a könyvtárat. (P. L.)

KÖNYVTÁROS SZAKMAI NAPOKON vettek részt Veszprém megye közművelődési könyvtárosai április 17—19-én a balatonfüredi Annabella Szállóban. A rendezvényt sorozat keretében Dr. Herczeg Ferencnek, az MSZMP KB alelnökének és Kiss Jenőnek, az Országos Közművelődési Tanács titkárnak vezetésével kerekasztal-beszélgetést folytattak a megye közművelődési munkatársai a közművelődés helyzetéről és fejlődésének lehetőségeiről, majd szakmai előadást hallgattak meg a városi-járási könyvtárak munkaszervezetéről. A tartalmas összejövetelt, melynek programjában tapasztalatcsere látogatás és irodalmi rendezvény is szerepelt, szakszervezeti nap zárta le. (h. b.)

A NEMZETKÖZI KÖLTŐTÁLALKOZÓ egyes kerületi rendezvényein a művelődési házzal, illetve művelődési központtal együttműködve mint rendező és vendéglátó vett részt a kőbányai (12-es), a rákoskeresztúri (36-os) és a rákoscsabai (40-es) Szabó Ervin kerületi könyvtár. Az I. kerületi, 20-as sz. kerületi könyvtár ajánló bibliográfiát állított össze a nemzetközi költőtálalkozó külföldi vendégeiről. Az összeállítás ismerteti a költők magyarul megjelent írásait és az alkotókról megjelent magyar nyelvű irodalmat.

(Z. I.)

IDEIGLENESEN MEG-OLDÓDIK a Szekszárdi Megyei Könyvtár zeneműtári részlegének elhelyezése, addig is amíg sor kerül a könyvtár bővítésére. A város központjában levő, most átalakított Augusz-házban, ahol Liszt Ferenc mint az Augusz család barátja többször megfordult, helyezik el a Liszt Ferenc Zeneiskolát. Itt a művelődési intézmények együttműködése keretében hat hallgatóhelyes zeneműtárat is létrehozhatnak. A Liszt-emlékszobában, ahol a jelenleg 400 lemezzel rendelkező zeneműtár helyet kap, zenei könyvtárat is kialakítanak. (P. L.)

A SZÁLKAI KÖZSÉGI KÖNYVTÁR (Tolna m.) eddigi 12 négyzetméter területű helyiségéből egy 41 négyzetméteresbe költözött. A 600 lelket számláló községben közös összefogással, társadalmi munkával sikerült megoldani a könyvtár megfelelő elhelyezését. A helyi tanács 30 000 Ft-ját a járási hivatal 50 000 Ft-tal egészítette ki, a megyei tanács művelődésügyi osztálya pedig 20 000 Ft-ot adott berendezésre, felszerelésre.

(P. L.)

A vers: villám

Beszélgetés Weöres Sándorral

Lehet-e egyszerre félni valamitől, valakitől és ugyanakkor szeretni is? Az élet ezerféle jelenséggel bizonyítja, hogy lehet. De miért jut eszünkbe ez az ambivalencia, ez az érzelmi kettősség éppen Weöres Sándor életműve kapcsán, mikor őt a játékoság, a líra csodálatos akrobatamutatványainak mestereként tiszteljük, akinek látványos egyszerűsége mögött a nyelv bonyolult lehetőségeinek mérhetetlen gazdagsága rejlik? Mert bár az életműben igen sokszor jelen van a játék, de mellette ott az egész kozmikus világ, az idő és tér korlátait elvető, szabadon csapongó képzelet, a mitológiákat és az őket megelőző korszakokat is bekalandozó, a napjainkig ivelő és mindenütt honos fantázia, mely az emberi lélek legmélyebb titkait hozza felszínre gazdag áradásával; s az olvasó gyönyörűségéhez döbbszerű szorongás társul: olyan szirtes tájakra ragadja őt ez a költészet, ahol szédülni kezd, s kapaszkodna sziklák helyett verssorokba, ha a vers nem éppen azt sugallná, hogy: maradj magadra és nézz szembe önmagaddal.

A költő a napokban lesz hatvanéves. Ez alkalomból kértük föl erre a beszélgetésre, melyben többek közt az is megvilágosult, honnan a versek egyszerre megrázó és lebilincselő varázsa.

Könyvtáros is voltam

Az első kérdés azonban a születésnap korfordulóján vissza- és előretekintő költőt faggatja érlelő élményeiről.

— Engem egész életem passzivitásra kényszerített, egyetlen nyitott út a költészet maradt számomra. Gyermekkoromban mechanikus szerettem volna lenni — bármilyen hihetetlenül hangzik —, szívesen bajlódtam szereléssel, gépekkel, később a matematika vonzott kíváltképp, utóbb az újságírói pálya, egyszóval sok minden, csak éppen a költészet nem, azt életidegennek éreztem, Tolsztoj hatására úgy vélekedtem,

hogy kár metrumba szorítani, mértékbe szedni a gondolatot, mely önmagában kimondva is helytálló.

— *És mikor, miért, hogyan történt a sorsfordító változás?*

— Nem történt változás. Idegenkedésem a költészettől máig sem múlt el egészen. Úgy vagyok vele, mint a hentes a hússal, pap az imádsággal. Írom és nem szeretem a verset. A vers annak jó, akinek ad az élethez valamit, aki befogadja, de nem annak, aki írja...

— *Úgy tudom, könyvtáros is volt egy időben, bár előbb említett tervei közt nem szerepelt ez a pálya, tehát bizonyára nem tekintette választott hivatásnak, mégis milyen emlékeket őriz róla?*

— A Horthy-korszakban sehol sem sikerült állást kapnom, csupán fizetés nélküli, ún. „díjtalan gyakornok” voltam a Széchényi, majd az Egyetemi Könyvtárban. A háború végén megbíztak a pécsi városi könyvtár szervezésével, itt már fizetést is kaptam volna, de ezt az állást sürgősen otthagytam, mert elkobzott zsidó magánkönyvtárak begyűjtését is el kellett volna végeznem, s ezt nem vállaltam. A felszabadulás után a székesfehérvári szabadművelődési felügyelőségél alkalmaztak, onnan kerültem az Akadémiai Könyvtárba, de nem voltam példás tisztviselő, nem is tudom már, az állás hagyott el engem, vagy én az állást, mindenesetre otthagytuk egymást, és 1950 óta az irodalomból élek.

Aki közül: kötve van

— *Sok éven át egyetlen kötete sem jelent meg. Hogy vészelte át némaságra ítélve ezeket a hosszú esztendőket?*

— Mint még annyian: fordítással. Nagyon sok idegen mű segített hozzá akkor a teljesen szabad alkotáshoz, melyet nem befolyásolt a közlés vágya és lehetősége. Akkor írtam 500—800 soros poémáimat, ha közlésre gondolhattam volna, bizonyára regulázom az önkifejezést a terjedelem kötöttsége miatt. Aki közül: kötve van. Legigazibb alkotásaimat írhattam meg így, függetlenül az anyagi érdekek nyomasztó hatásától. Enélkül a kényszerű, de csak látszólagos hallgatás nélkül nem születhetett volna meg a Mária mennybemenetele, a Medeia, az Orfeusz — hogy csak néhány példát mondjak.

— *„Legigazibb” alkotásainak nevezi ezeket a műveit. De engedje meg, hogy az olvasó vitára keljen. Minden Weöres mű igazi, bár minden korszaka új meglepetést ígér.*

— Ha az elmúlt évekre visszatekintek, úgy érzem, egyetlen versben sincs annyi erő és szuggesztivitás, amennyit szeretnék benne látni. Sorok feküsznek a papíroson, utólag olvasva úgy látom, több a szó és a papír, mint az életadó erő. Ez lehangol.

Himnikus súrolókefe

— *Szubjektív érzéssel szembeszállni bajos. Am olvasói másként látják — bizonyára hallott róla, hogy életműköteteiért nemcsak sorban álltak az emberek, de az egyik könyvesboltban tömegverekedésre is sor került. Mindenesetre kevés olyan egységes életmű akad irodalmunkban, mint a weöresi költészet, amelyben a fiatal-kori versek sem maradnak el a későbbiek mögött. Az „Anyámnak” c. vers például...*

— ...igen, azt 24 évesen írtam, s most terjedt el igazán, túlságosan is, besorolták szavalmánynak, használati darabnak, mint a súrolókefét.

— *Becses kefe, új szín anya-költészetünkben, pszichológia himnikus megfogalmazásban.*

— Hiszen szellemi atyja Babits volt, az ő Amor Sanctusának hatása alatt született.

— *Nem ellenvetésként, hanem a hatások bátor vállalását példázva, hadd idézzem életmű kötetéből saját szavait: „Aki fel mer venni hatásokat, stílusokat, az ezerféleképpen színezi ezeket és a stílusok színezik őt. Ezáltal kialakul valami, ami még nem igen volt... mindig volt bennem egy szarkaösztön: elvenni, ellopni azt, amire éppen szükségem van, ami megragadott, ahogyan a szarka is elviszi a csillogó gyűrűt, üvegcserepet...” A Psychét olvasva az Ady-vers, „A sorsom ellopója” jutott eszembe; föltámasztott valakit, aki talán a saját, másik, ki nem élt sorsát teljesítette be valamikor.*

Az általános emberi érdekében

— Csak éppen fordítva, nem ő lopta el az én sorsomat, hanem én alkottam meg őt, hogy beleéljem magam a női sorsba, amit magam, mint férfi semmiképp sem élhetek meg.

— *Regényírónál természetes, hogy alakokat terem, akikbe belopja önmagát.*

Csak a költőnél szokatlan ez a vállalkozás. De a gondolat, női sorsot élni, már a Xénia című versben is felbukkan.

— És nemcsak ott. Mégsem vágyálom ez, nem nő szeretnék lenni, csupán kalandozni a „másfélé”-ben, elmerülni egy olyan temperamentumban, amely az én személyiségemből szükségképpen hiányzik, s létezni egy olyan korban, amelyben nem élhettem. A Psyché nem tervszerű alkotás: Lónyay Erzsébet megjelent és kibontakozott bennem, meg kellett írnom ezt a zilált, nyugtalan egyéniséget, aki önmagát mindig olyannak vállalja, amilyen.

— *Az emberi teljességet kifejezve ezzel az átváltással is, hiszen a teljesség a női és férfi alkat együtt.*

— Amint egy régebbi beszélgetésben mondtam: nem igyekszem megörökíteni személyem, életem, vágyaim, érzelmeim, gondolataim kis számárfészkrét; nagyjából ugyanolyan, mint bárkié. Inkább az a célom, hogy ami bennem az alig ismert mélyrétegekből fölfakad, kevésbé személyi, sokkal inkább általános emberi, növényien-állatian vitális, kollektív-kozmikus, szellemi: ha formálódni akar, mennél hiánytalanabbul létrejöjjön.

A költő és a gyermek éli a verset

— *Engedje meg, hogy következő kérdésemmel visszakanyarodjam a könyvtárhoz. Talán értesült a szolnoki gyermekkönyvtáros, P. Kemenczey Judit kezdeményéről, mely most már „iskolát” és követőket teremtett: a Weöres gyermekversek aktívizáló, játékos előadásáról a verskultúra fejlesztésének érdekében. Bár tudjuk, hogy sem a Bóbita, sem a Zim-zi-zim kötet verseit eredetileg nem gyermekverseknek szánta, de mint annyi más klasszikus alkotás, ezek is a gyermekirodalom részévé lettek. Miként vélekedik a szolnoki módszerről?*

— A pedagógia területén nincs tapasztalatom. Sok évvel ezelőtt már megírtam a gyermekekről, hogy 10–12 éves korukig mindannyian költők, még ha tán nem vetnek papírra egy sort sem: életismeretük még hézagos, ezért a fantázia szabad kapcsolataival pótolják az ismeret hézagait; a kifejezés mód kényelmes sémáit még nem ismerik, hát maguk alkotnak kifejezésmódot önmaguknak, mondanivalójuk úgy tör utat a szavak sűrűjén, mint a sziklagörgeteg az erdőn. Ismerjük a gyermekek fantasztikus mesélgetéseit, tücsköt-bogarat összehazudnak nekünk anélkül, hogy elhítenni akarnák, vagy maguk elhinnék. De az élet hamarosan letöri a képzelet csápjait: készen adott kényelmes sablonokba tereli az ágas-bogas gyermeki kedélyvilágot; az elődök hosszú során át öröklődő ismeretei kiszorítják a szabadon bókászó ismeretkeresgélést, de vannak, akiknek lelkülete nem fér el a mindennapi keretekben, szellemiségük többet mozog úttalan-járatlan területen, mint a sablonok között; és a költő is idetartozik. A költő és verset értő-élő ember azonban nem „szereti” a verset (ezért nem lehet verskedvelőket nevelni), hanem belülről éli, úgy van vele, mint a viharral, vagy az elektromossággal, amely megrázza, átömlik az idegein.

— *A költészettel fennálló viszonyunk tehát elementáris erejű? Ebből ered a megdöbbenés, a szorongás, amit egy-egy mélyen átélt vers ébreszt bennünk?*

— Ebből. Más különben az egyszerű versszeretet olyan, mint a kirándulás a városi ember számára. Pótlék. A paraszt vagy a pásztor nem „szereti” a természetet, hanem éli. Mit ér a szimpátia-effektus, ha valakinek nincsenek idegei az átéléshez? Erre pedig nem lehet nevelni. A nevelés görög találmány, s mindinkább csödbe megy, mentől több erőfeszítést igyekszünk tenni érdekében. A kisgyermek élete maga is elementáris, mindent úgy él át, mint a vihart. Nem különböztet meg verset és életet. Minden nevelésben van irányító szándék, ami az elementumokban nincs. A nevelés évezredek ballasztjainak egyike.

Civilizáció és természet

— *Elismerem, hogy van a nevelésnek — kivált a rossz nevelésnek — torzító, szabványosító, idomító, gépiesítő hatása. De ha mindenki elementáris erejű ösztöneinek rabjaként — mert rabság az is! — száguldozna, nem fálnánk-e föl, nem fojtogatnánk-e egymást? Még hozzá robogva, sietve, pusztító erőnket gépi energiákkal hatványozva?*

— Közvetlen, gyakorlati életünkben valóban nem nélkülözhetjük ezt, az embert konvenciók Prokrusztész ágyába szorító tevékenységet. Éppúgy, mint ahogy azt a tömérdek ártó anyagot sem, amit a mai emberiség fölhasznál.

— *Am, ha tudván tudjuk, hogy árt, csínján bánunk vele.*

— Tudva azt is, hogy egy postkulturális, postpedagógikus világ utópia. Akárhogy képzeljük is el, mert kitérni a képzelődés elől mégsem lehet. Az emberiség halmozza

az önmérgező anyagokat, felbillelti a természet egyensúlyát, már ott tartunk, hogy a levegő összetétele is megváltozik. Indonézia őserdei lassan kipusztulnak, mert a bennük tenyésző érzékeny pinea-faj nem bírja a légkör átalakulását; a szumátrai part — elhajóztam egykor mellette — egész kopár, régi dús flórája csak emlékeimben él; Tokióban automatából szippantanak néhány korty levegőt a járókelők, vagy védőálarcot hordanak; a nagyvárosi fuldoklás előbb-utóbb lehetetlenné teszi a munkát, az ember eljut oda, hogy nem bírja tovább, s akkor meg kell változtatnia a civilizációhoz fűződő viszonyát, az életét kell megmentenie, ha nem akarja átengedni a földet az algáknak, gombáknak, moszatoknak.

Noé bárkája

— „*A teljesség felé*” című, életfilozófiáját tömörítő prózavers-ciklusban szerepel a Noé bárkája, mint megmentő egy elidegenedett, gépiessé vált világ sodrában. Válgat-e a vers, vagy a művészet ilyen mentőhajója?

— Nem. A művészet, szűkebben a költészet inkább az életveszélyes kalandhoz hasonlítható, a csónakhoz, amelyen elindul a bátor, hullámhegyek ellen is. Kockázatos kaland, felfedezés. A Noé bárkája valami más: önmagunk belső stabilitása, amellyel a körülményeknek kiszolgáltatott személyiség ellensúlyozni tudja önmagát. A belső mérték. Vagy akarja és megvalósítja az ember, vagy sosem éri el. Őt nem vezet más hozzá, csak az akaraton átívelő. Úgy is mondhatjuk, hogy ez a bárka nem egyéb, mint önmagunk vállalása, úgy, ahogy Psyché is vállalja önmagát.

Ars poetica

— Említettem, hogy félelmetes költőnek tartom, s hogy miért, az kiderült szavaiból: *a vers legyen, mint a villám, megrázó, árammal teli. Abban is van valami lenyűgöző, hogy a teljesség felé törő, kozmikus távlatokba tekintő költő egyszer csak leül a szőnyegre játszani és síp-dobbal remekműveket formál, csak úgy, a maga gyönyörűségére. És bár a Teljesség ciklus magyarul és latinul megformált mottója hirdeti: „Lámpád vagyok, ha látsz engem / Ajtód vagyok, ha zörgetsz rajtam. / Ki látod, mit teszek, hallgasd el a munkám” — én mégsem az elhallgatás, hanem a titok fölletésének és kimondásának szándékával kérdezem, ars poeticáját pár szóban hogyan foglalná össze?*

— Nem magamnak, hanem másoknak írok. Nem fontos, értik-e, de az idegek borzongjanak, mint a kifeszített húr a szélben. Olyan árama legyen a versnek, mely közvetve mindenkire eljut, folyton nagyobb intellektuális igényeket fakasszon, ne lehessen többé bugrisan írni és olvasni. Azon igyekszem, hogy munkáim közt a legkönnyebbtől a legnehezebbig minden legyen, a zenei alapformáktól, játékos mondókától egészen a szimfóniáig, amelybe csak az hatol bele, aki megküzd érte, tiszser is elolvassván, mert fontos számára. E között a két végpont között széles a skála.

— A költészet tartalmilag fogalmi, formailag auditív művészet. Kezdetben a forma volt a fontosabb. Aztán a forma mellé lépett a tartalom, de ennek a tartalomnak nincs logikai láncolata, a gondolatok, mint a zeneműben a fő- és melléktémák, keringenek anélkül, hogy konkrété válnának, az intuíciónak, az intuíciónak maradványai. Ezeket a páraszerű gondolatokat egy-egy versen belül többféle ritmus hengergeti, hol innen, hol onnan csillogtatva meg őket. Előbb azért volt nálam a tartalom mindig satnyább a formánál, mert valahogy visszásnak éreztem, hogy versben mondjam el azt, amit prózában is elmondhatnék. Így a forma lett a jó és a tartalom csak mint a forma szőlőkarója szerepelt. Később végre megtaláltam a csak versben közölhető tartalmat, mely a formától el sem választható: a gondolatok nem az értelem rendje szerint, hanem az értelemre mintegy merőlegesen jelennek meg. A verssorok értelmüket nem önmagukban hordják, hanem az általuk szuggertált asszociációkban; az összefüggés nem az értelem-láncban, hanem a gondolatok egymásra villanásában és a hangulati egységben rejlik. A kötélananyag többé nem az értelmi láncolat, hanem a gondolatok csillagszerű gravitációja. — Ezeket a „műhelytitkokat” régebben fogalmaztam meg, de ma is érvényesek.

— *A több nyelvűség bravúrja, amikor — kivált a Psychében, de előbb is — egyik nyelvről a másikra tér át, lírai montázsokat teremtve; ösztönös játék csupán, vagy az egyetemes emberi jelképes kifejezése?*

— Ez is, az is, meg valami más is. Nyelvünk szegényedik, mert kivesznek azok a használati eszközök, melyeknek szépen hangzó neve a magyar főnevek tekintélyes hányadát jelentette. Idegen jövevényszavak öntik el a nyelvet. Nem vesszük észre, de éppúgy montázs-nyelvet használunk, mint Psyché. Nyelvi csapongásaim ezt a kor-áramlatot is kifejezik.

— *De míg Psychénél észrevevesszük, hogy klavier-on játszik a cousin-jának, addig magunknál föl sem tűnik, hogy telefonon beszélünk, autóbusszon utazunk, bikiniben fürdünk, baby-dollban alszunk.*

— Így van. Csak a német—francia—latin—olasz hatások helyébe latin—görög—angol kifejezések jöttek.

Csillagtalan konstelláció

— Ha az emberi jövőt illetően túlságosan pesszimistának vélne, születésem pillanata az oka. Csillagtalan konstellációban születtem, két csillagkép határán, mind-egyiktől távol, Hades jegyében. Hát világos: innen a pesszimizmus.

— *És innen a gazdag álomvilág Persephone palástjának védelmében! Hosszú alkotó korszak reményével és óhajával köszönöm meg a beszélgetést!*

Bozóky Éva

M Ű V E I

Hideg van (versek). Pécs, 1934. Kultúra.
A kő és az ember (versek). 1935. Nyugat.
A teremtés dicsérete (versek). Pécs, 1938. Janus Pannonius Társaság.
A vers születése. Meditáció és vallomás. Pécs, 1939. = Pannonia.
Theomachia. Drámai költemény. Pécs, 1941. = Sorsunk.
Boland Istók. Elbeszélő költemény prózában. 1943. Egyetemi Nyomda.
Meduza (versek). 1944. Egyetemi Nyomda.
A teljesség felé. Gondolatok. 1945. Mórincz Zsigmond Kiadó.
A szerelem ábécéje (versek). 1946. Új Idők.
Elysium (versek). 1946. Mórincz Zsigmond Kiadó.
Gyümölcskosár (versek). 1946. Singer és Wolfner.
A fogak tornáca (versek). 1947. Egyetemi Nyomda.
Testtelen nyáj. Próza-versek. 1947. Művészbolt.
Bóbita (versek). 1955. Ifjúsági.
A hallgatás tornya. Harminc év verseiből. 1956. Szépirodalmi.
Tarka forgó. 120 vers az év tizenkét hónapjára (Károlyi Amyval). 1958. Magvető.
Tűzkút (versek). 1964. Magvető.
Gyermekjátékok. 1965. Móra.
Hold és sárkány. Két dráma. 1967. Magvető.
Merülő Saturnus (versek). 1968. Magvető.
Zimzizim. Gyermekversek. 1969. Móra.
Egybegyűjtött írások I—II. kötet. 1970. Magvető, 1973. Magvető.
Psyché. 1972. Magvető.
Télország (Reich Károllyal). Verses képeskönyv. 1972. Móra.

A Magyar Remekírók sorozat indulása

„Diófát ültetni” — ezzel a hasonlattal jellemezte Illés Endre annak idején, a Kritikában lezajlott vitában a készülő sorozatot, melynek tervezett 80 kötete előreláthatólag 12 év alatt jelenik majd meg a Szépirodalmi Kiadónál. Az 500 éves magyar könyv jubileumi esztendejében a könyvhétre meg is jelent az első két kötet: a Csokonai-életmű.

A hosszú távú, későbbi nemzedékeknek is gyümölcsöző sorozatterv felöleli irodalmunk egészét, a középkori latin nyelvű kezdetektől napjainkig; a válogatás a klasszikus értékek (beleértve alig ismert vagy elfeledett értékeket is) kiemelésére törekszik, a gondos szerkesztői munka pedig arra, hogy a leghitelesebb szövegek kerüljenek (ahol szükséges: jegyzetekkel és utószóval) az olvasó kezébe. A kötetek nem időrendben követik irodalmunk útját, hanem úgy, hogy lehetőleg minden évben megjelenjék a mai és a XIX. századi köteteken kívül egy-egy régebbi mű vagy válogatás is.

A sorozatot megelőző vitában Erdei Ferenc így értékelte jelentőségét: „...közműveltségünk és társadalmi életünk kiemelkedően nagy hatású tényezőjéről van szó. Ezért nem lehet megkerülni a kérdést, hogy helyeselhet-e egész irodalmunk minden időtálló művének a terjesztése. Mély meggyőződésemm, hogy igen, s ezt az álláspontot hangoztatni is, védeni is szükséges. Ez mind a mi történelmünkhöz, a mi élő kultúránkhöz tartozik, s enélkül munkás-paraszt társadalmunk és szocialista kultúránk lenne szegényebb, s nemzeti létünk eleven ereje sorvadna el.”

E sorokkal egyetértve fogadjuk őszinte örömmel a sorozat első két kötetét.

Federico García Lorca

születésének 75. évfordulójára

„A világ e drámai pillanatában a művészek együtt kell sírnia és nevetnie népével. Oda kell hagynia a liliomsokrot és derékig gázolnia a sárban, hogy azokat segítse, akik még csak keresik a liliomot.”

Federico García Lorca egyik rádiónyilatkozatában hangzott el ez a hitvallás a költői hivatásról. Általános érvényűsége mellett írója legszemélyesebb törekvéseinek, sőt művészi kifejezőmódjának is tömör foglatatát adja. García Lorca sokszínű, szenvedélyes, ellenmondásoktól sem mentes egyénisége egész irodalmi működésére rányomja bélyegét. Költő, aki verseiben alig-alig árul el valamit saját magáról. Legtöbb költeményében a természet, a hazai táj és városok jelenségeit, figuráit oldja lírává, transzponálja rendkívüli érzékletessé, gazdagon burjánzó képekbe.

Lírájának nagy része drámai fogantatású; még a természet is dramatizáltan, állandó mozgásban, cselekvésben, az érzelmek felfokozott állapotában jelenik meg. A „Versek könyve” című kötet még az útkeresés nyomait mutatja; fokozatosan, az Andalúz dalok, az Első dalok, a Dalok köteteiben talál rá saját hangjára, munkálja ki tudatosan költői technikáját. Ezekben a versekben a népdal, a népzene és a népköltészeti ihletettség már meghatározó jelentőségű — nem utánérzések ezek a művek, de az andalúz népköltészet, -zene magas szintű művészi átlényegítései. Zenei mestere de Falla, a haladó spanyol zene s az egész modern zeneművészet kiemelkedő alakja. A költő maga is foglalkozik népzenevel, néprajzzal: ezt az érdeklődését mély belső átéléssel megírt, szuggesztív erejű, és tudományosan is értékes tanulmányai tanúsítják a „cante jondo”-ról (a primitív andalúz népdalról) és a bölcsődalokról. Ezért is hasonlíthatta García Lorca népiességét Tolnai Gábor tanulmányában Bartók népiességéhez, aki a magyar népzene nem motívum szinten, eszközként használta fel, hanem a kor legújabb törekvéseinek és saját mondanivalóinak adekvát kifejező eszközévé szervesítette.

García Lorca költészete a világirodalom egyik legszebb példája arra, miként lehet a legsajátában nemzeti motívum- és érzelmvilágot a kor egyetemes eszméivel és művészi formanyelvével — így elsősorban a szürrealizmussal — magasrendű szintézisben egyesíteni. Hogy költészetének két, egymástól távol eső pólusát ragadjuk ki: a magyar olvasók által talán legismertebb és legkedveltebb

Cigányrománcok reprezentatív darabjai ennek a szintézisnek, de a költő New York-ban írt, a szürrealizmus iskolapéldáit nyújtó verseiben is a spanyol népköltészet sajátos ritmusvilága lüktet.

Ez a kötődés nem csupán a művészi kifejezőmód tartományában érvényesül. Mert bármiről írjon — szélről, vízekről, városokról, szerelmes lányokról és kegyetlen csendőrökről —, a szabadság szeretéről és a zsarnokság iránti gyűlöletről beszél. García Lorca forradalmár volt, ösztönös szabadságvágya egyre tudatosabb politikai tettekben öltött testet. Fentebb idézett művészi hitvallása így folytatódik: *„Én különösen szorongató vágyat érek, hogy másokkal megértésem magamat. Ezért kopogtam a színházak ajtaján, és minden művészi képességet a színháznak szenteltem.”* A spanyol köztársaság éveiben a „La Barraca”, az egyetemi népnevelő vándorszínház fáradhatatlan és lelkes munkása. S közben, természetesen tovább ír, drámáinak közvetlen, az egyszerű népre gyakorolt hatásával is hazáját, a köztársaságot kívánja szolgálni. Már az 1925-ben írt Mariana Pineda című romantikus dráma is harcos politikai mondanivalót rejt a történelmi téma köntösében. *„Andalúzia szerte szállt a szabadság levegője, és betölti a város szívét édes illatával, s az illat terjed, ódon sárga toronyok csúcsáról le a sárga olajfákra.”* Így szól a szabadságról a Mariana Pineda — szinte foghatóan érzékletes líraisággal. Nem

véletlen, hogy a dráma hőse, aki meghal a szabadságért, nő. García Lorcát mélyen izgatja a nők helyzete a spanyol társadalomban. Hiszen ők még inkább híjával vannak az embert megillető szabadságjogoknak, sorsuk nem sokban különbözik a börtönbe zárt rabok sorsától. Drámáinak hősnői ezért emelkedhetnek a szimbólum magasságába. Nagy trilógiájának darabjai — a *Yerma*, a *Vérnász*, és a *Bernarda Alba háza* — a zsarnokság elleni lázadás lehetőségeit példázzák; a *Rosita leányasszony* egy megalkuvásokkal terhes asszonyi élet teljes kudarcának riasztó rajza. Mégsem példázatok ezek a darabok. A Bernarda Alba háza alcíme: „Asszonyok drámája Spanyolország falvaiban”; s a dráma előtt ez áll: „A költő megjegyzi, hogy e három felvonást hűséges dokumentumnak szánta.” Az élesen exponált, hitelesen megragadott társadalmi valóság azonban a színpadon költészet, képzelet és álom formálta lírává lényegül. Nagy szerepet kap az ének és a tánc is.

Drámaírói munkásságának másik arca az eredeti népi formákhoz, a bohózathoz és a bábjátékokhoz való közelítésről tanúskodik, mint például A csodálatos vargáné „szilaj komédiája”, vagy a groteszkbe hajló Don Perlimpin és Belisa szerelme a kertben. De kísérletet tesz a legmodernebb színházi törekvések elsajátítására is; három rövid jelenete az abszurd színház

jegyében íródott, s az *Öt év múlva* című színmű — még csak a kísérlet szintjén — az idő problémáját boncolja.

E kettős törekvés szintézisére már nem kerülhetett sor. 1936-ban Franco csendőrei meggyilkolták García Lorcát. Pályája derékba tört — de befejezetlenségeivel, megoldatlanságaival együtt is a világirodalom klasszikusává emelkedett. Magyarországon a legnépszerűbb, legolvasottabb külföldi írók között tartjuk számon. Összes művei megjelentek magyar nyelven, legkiválóbb költőink — Weöres Sándor, Nagy László stb. — tolmácsolásában. Drámái színházaink sikerdarabjai között foglalnak helyet.

A közvetlen irodalomtörténeti-filológiai vonatkozásokon túl — Radnótira gondolunk — talán az is közrejátszik mindebben, hogy García Lorca költői-emberi magatartása, népi, nemzeti elkötelezettsége, s ezen túlmenően: a műveit átható szenvedélyes szabadságvágy a magyar irodalomnak is vezérmotívuma. Hazaszeretetének hangja a legnagyobb magyar költőkével csendül egyazon húrton: „*Ha egyszer, és ha isten továbbra is segít, dicsőség lesz az osztályrészem, e dicsőség fele Granadát illeti; hiszen ő alakította és mintázta a teremtményt, aki vagyok: költő születésem óta, menthetetlenül.*”

Erdődy Edit

Hajszálgyökök és hungarika-bibliográfia

A Magyar Könyvtárosok Egyesületének központi előadásorozata keretében 1973. április 12-én hangzott el dr. Haraszthy Gyulának, az Országos Széchényi Könyvtár fősztályvezetőjének „Hajszálgyökök és hungarika-bibliográfia” című előadása. A „Hajszálgyökök” Illyés Gyula újabb tanulmányainak kötetcíme. Hogyan került e könyv címe a hungarika-bibliográfia fogalma mellé? A kapcsolat természetes: talán senki sincs, aki többet szolt volna e fontos témakörrel, mint Illyés Gyula. „A hajszálgyökök a gondolat tapogatózását akarták érzékelteni. Az eszmék, akár a fák, derék- és karvastagságú csápjaikkal tartják magukat egyenesen a termő talajon, a valóságban. De napi táplálékukat e cérnavékony, csipkefinom bolyhocskáikkal szerzik” — írta.

Az igazi hazafiságot és egyben valódi nemzetköziséget szolgáló hungarika-bibliográfia nem vállalhatja igazabb és bőlcsebb jelmondatot Illyésénél. 15 millió embert tart ma a hiteles statisztika szerte a nagyvilágban magyarnak: határainkon túl könyvek, folyóiratok és hírlapok ezrei jelennek meg magyar nyel-

vén. Világos, hogy minden magyar tudós, író, közéleti ember, könyvtáros — bárhol is él — köteles tudni erről a magyar nyelvű és magyar vonatkozású irodalomról. A könyvtáros — aki a dokumentumok beszerzője, őrzője és feltárója — „hungarika-gyűjtés”-nek és „hungarika-bibliográfia”-nak nevezi ezt a szép és tudós szolgálatot.

Haraszthy Gyula egy órányi időkeretében természetesen nem tárhatta fel a hungarika-bibliográfia elméletének, történetének, gyakorlatának száz meg száz kérdését. Kiemelt azonban néhány elvi mozzanatot: A két világháború közötti korszak, de a negyvenes évek második és az ötvenes évek első fele sem volt alkalmas idő arra, hogy a hungarika-bibliográfia problémái előtérbe kerülhessenek, csak a sovinizmustól, nacionalizmustól, dogmatizmustól mentes mai magyar közgondolkodás képes ennek a nem egy vonatkozásában nehéz és kényes témának felvetésére, csak az utolsó 15 év tisztult ideológiai, közéleti helyzete tette lehetővé e kérdések őszinte, szenvedélymentes vizsgálatát. Manapság már írók, történészek, könyvtárosok, kritikusok,

irodalomtörténészek egybehangzóan ki-
mondják: elsőrendű kötelességünk a kül-
földön élő, határainkon kívül magyarul
publikáló írók és tudósok műveinek pon-
tos nyilvántartása (=hungarika-bibliográ-
fia), éljenek ezek az írók és tudósok akár
a szomszédos, baráti szocialista orszá-
gokban, akár a tőkés rendszerű nyugati
államokban.

A szocialista országokban élő és dol-
gozó magyarok kettős kötődésben tarto-
znak a magyar nemzeti bibliográfia szfé-
rájába:

— magyarul írnak, olvasnak, sok alap-
vető elményük a magyar művelődéshez
köti őket;

— jó és hűséges állampolgárai a hatá-
rainkon túli szocialista országoknak,
íróik e társadalmak problémáiról tudó-
sítják a magyarul értő olvasóikat.

Tamási Áron szép szavaival: azt keres-
sük, kutatjuk, ami összeköt bennünket,
nem pedig azt, ami elválaszt.

A magyar bibliográfusok legjobbjai
ilyen gondolatoktól vezetve láttak mun-
kához. Kőhalmi Béla, Kosáry Domokos,
Szentmihályi János, Fügedi Péterné,
Komjáthy Miklósné, továbbá az 1961. évi
gödöllői bibliográfiai konferencia mun-
katársai, felszólalói — és még sokan má-
sok is — mind e szellemben dolgoztak.

A magyar nemzeti bibliográfia rend-
szerének kiépítése során a nemzeti
könyvtár — az Országos Széchényi
Könyvtár — hozzálatott a hungarika-
bibliográfiai hálózatának kiépítéséhez.
1970-ben egy főigazgatói utasítás létre-
hozta — *Haraszthy Gyula* vezetésével —
a „Hungarika koordinációs bizottság”-ot,
melynek két feladata volt: egyeztetni a
nemzeti könyvtáron belül a hungarika-
bibliográfiai munkákat, továbbá e
rendszert lehetőség szerint évről évre
továbbfejleszteni.

Fery Antal ex librise

A bizottság munkája nyomán — min-
denekelőtt az OSZK bibliográfiai osztá-
lyának segítségével — eddig a követke-
ző elemekkel gazdagodott a rendszer:

1. *Hungarika Külföldi Folyóiratszemle*.
A Magyar Folyóiratok Repertóriumának
évnegyedes melléklete (1971. január 1-
től jelenik meg rendszeresen, Szentmihá-
lyi János szerkesztésében, könyvtárközi
együttműködéssel.)

2. *Külföldi Magyar Nyelvű Folyóiratok
Repertórium*a. (1972. január 1-től évné-
gyedenként szintén a Magyar Folyóiratok
Repertóriumának mellékleteként jelenik
meg S. Orvos Mária szerkesztésében.)

3. *Külföldi Könyvek Országos Gyara-
podási Jegyzéke*. *Hungarica* melléklet.
(1973-tól évente kétszer teszik közzé be-
ne az OSZK központi katalógusa számára
bejelentett külföldi magyar nyelvű és az
idegen nyelveken kiadott, de magyar vo-
natkozású könyvek adatait — a leőhe-
lyek feltüntetésével.)

4. *Németh Mária: Külföldi magyar
hírlapok és folyóiratok címjegyzéke és
adattára, 1945—1970. 2. Nem szocialista
országok*. (Az 1. kötet: A szomszédos
szocialista országok magyar nyelvű fo-
lyóiratainak és hírlapjainak cím- és
adattára — *Kemény G. Gábor* munkája-
ként — kiadásra kész állapotban van.)

Az Országos Széchényi Könyvtár fő-
igazgatója olyan értelmű szerződést kö-
tött a Szerzői Jogvédő Irodával, hogy a
nemzeti könyvtár tájékoztatási és gyara-
pitási osztálya bibliográfiát készítenek
a magyarországi írók (költők, esszéisták)
1945—1967 között idegen nyelveken, kül-
földön megjelent könyveiről. E munka
szintén kiadásra készen áll.

Az Országos Széchényi Könyvtár bib-
liográfiai osztálya jelenleg a következő
hungarika-kartotékok és bibliográfiák
összeállításán dolgozik:

a) a varsói bibliográfiai szerződés
(1957) nyomán a különféle forrásokból
beérkezett mintegy 200 000 hungarika-
karton rendezése, szisztematizálása;

b) a Romániában, Csehszlovákiában,
Jugoszláviában 1961 és 1970 között meg-
jelent magyar nyelvű könyvek bibliográ-
fiája, ezeknek közzétételre való elő-
készítése.

Az eddigi publikációk és a kiadvány-
tervek is jelzik, hogy a nemzeti könyv-
tár nem egyedül, saját erejéből, hanem
a magyarországi tudományos és szak-
könyvtárak munkatársaival együtt óhajt-
ja ezeket a feladatokat ellátni. De ez az
együttműködés határainkon is átléphet,
sőt át is kell lépnie: a szomszédos szoci-
alista országok íróinak, szerkesztőinek,
tudósainak, könyvtárosainak baráti
együttműködésére is számítunk — fejez-
te be nagy érdeklődéssel fogadott elő-
adását *dr. Haraszthy Gyula*.

Egy könyvtáros naplójából

II.

Olvasónaplóm első részében azt írtam: meg kell keresni az egyén érdekelt-ségének megfelelő műveltséganyagot, hogy azt kínáljuk neki. Mégsem az egyén, hanem a művek oldaláról közelítettem meg a kérdést. Az ellentmondás azonban csak látszólagos. Ugyanis mindig abból a feltevésből indulok ki, hogy a tudatosan dolgozó könyvtáros nem azért szerez be a szépirodalmi könyvek mellé történeti, földrajzi, politikai, gazdaság-politikai, művészeti és népszerű tudománys műveket, hogy „legyenek”, vagy: „szó ne érje a házatáját”; hanem azért, mert felméri a területét és látja, hogy az egyénnek, vagy a kis- és nagyobb csoportoknak milyen színvonalon, milyen részletességgel lenne szükségük ezekre a könyvekre. Hangsúlyozom: szükség-
len nem a meglevő igény kielégítését értem, hanem azokat az ismereteket, amelyekre az embereknek *önmaguk formálásához* van elengedhetetlen szükségük.

Pályázat — nehéz feltételekkel

Pár évvel ezelőtt olyan üzem könyvtárosa voltam, ahonnan a dolgozók tekintélyes része járt külföldre a „napi munkáját” elvégezni. Közülük igen sokan szorgalmas látogatói voltak a könyvtárnak, sőt az értékes irodalmat keresték. Iskolai végzettségük legalább az érettségi szintjén — vagy még feljebb — volt; korátlaguk kb. 35—45 év. Megdöbentem, amikor tanultságuk ellenére a környező szocialista országokról vallott nézeteiket meghallottam.

Semmi nem volt jó, amit ott láttak: az életszínvonal alacsony, a társadalmi viszonyok rosszak, az ipar gyenge, a mezőgazdaság elmaradott stb. A viták során csaknem minden esetben ellentmondást nem tűrő hangon nyilvánítottak véleményt, meggyőzni sem lehetett őket; mert ha már nem voltak érveik, akkor a vitát azzal a felkiáltással fejezték be: „En járok oda, vagy az elvtársnő?” Lát-tam, hogy ezt a szemléletet *kívülről jövő hatással megváltoztatni már nem lehet*. Célt csak akkor érhetek el, ha *ők maguk fedezik fel* a környező országok szépségeit, az ottani életformában is megtalálható jóit. A vezetőkkel való meg egyezés után pályázatot írtunk ki a környező szocialista országok ismeretéről. A pályázati munkának foglalkoznia kellett a politikai-társadalmi-gazdasági viszonyokkal, népszokásokkal, művészeti alkotásokkal, az ipar jellegzetességeivel stb. A pályázat első fordulójában a fotókat kellett beküldeni; a második fordulóban

a dolgozatokat adták be. A pályázat lényege azonban az volt, hogy az ottani népszokások mellett a magyar népszokásokat is ismertetniük kellett; vagy az ottani gazdasági élettel párhuzamosan a magyar gazdasági életet (vagy egy részét) is bemutatni; az ottani műemlékek mellé hasonló korból származó magyar műemlékeket szerezní stb. Tudtuk, hogy nagyon sok pályázóra nem számíthatunk, hiszen elég nehéz feltételeket szab-tunk. De úgy ítéltük meg, hogy csak ez a módszer teszi lehetővé azt, hogy a pályázók *mélyebben hatoljanak bele az érintett népek életének megismerésébe*. Elég hosszú határidőt adtunk: fél évet, hogy a pályázók alapos ismereteket szerezhessenek.

Abban az időben nagy viták színtere volt a könyvtár, és nemcsak a pályázók vitatkoztak! (Ez volt az előre elkönyvelt eredmény.) Közben — váratlanul — igen érdekes megfigyelésre nyílt alkalmam. Volt egy kis csoport, amely annyira szerette a Passuth-regényeket, hogy történeti valóságként fogadta el őket. Ezek az olvasók addig valami elképzelt, csodálatos múltban éltek. Úgy vélték, hogy „akkor volt igazán magas színvonalon a kultúra” (amikor a regény játszódott), és közben észre sem vették, hogy hamis életszemléletük csaknem megcsontosodott. Beszélgetéseink során felmértem, hogy közülük egypárat valamiféle menekülési vágy késztetett e könyvek feltétel nélküli elfogadására; amiből következik, hogy nem a Passuth-könyvek tették ilyenné az adott olvasót, hanem az illető maga kereste a kiutat, ahol kitérhet kora kellemetlennek ítélt tényei elől, és ezt találta meg a Passuth-könyvekben.

Amikor dolgozata elkészítéséhez kénytelen volt belemélyedni a történelembe, egyszersmind arra is kényszerült, hogy legalább önmaga előtt újra értékelje eddigi tudását, ismereteit. Helyes volt tehát ezeket az olvasókat olyan pályamű megírására buzdítani, ami a legújabb kor eseményeihez közelít, és mivel a pályázat díjazásával vonzó célt tűztünk eléjük, „érdemes” volt elmélyedniük a történelmi-földrajzi-politikai-művészeti irodalomban. Talán mondanom sem kell, hogy ebben az időszakban magasan fel-szökött az érdeklődés az útleírások, a lexikonok, az egyes korokat tárgyaló történelmi könyvek, a műemlékeket be-mutató és leíró könyvek iránt. A szüksé-ges vagy ajánlott irodalom kiválogatását közösen végeztük el; és munka közben azonnal megvitattuk, hogy miért X és miért nem Y könyvet javasoljuk olva-

sásra; sőt, esetenként még párhuzamot is tudtunk vonni az általa ismert és az általunk ajánlott könyv között.

Miért tagadjam, hatalmas munkát vállaltunk magunkra. Ezért ezt a módszert csak annak ajánlom, aki maga is alaposan felkészül az ilyen pályázat eredményes lebonyolítására; aki maga is jól ismeri az ajánlott irodalmat, de legalább olyan jól ismeri olvasóját is. A pályázat alatt az érdeklődést a valós tények felé fordíthattuk anélkül, hogy az olvasót addigi érzelmeiben, gondolataiban megsértettük volna, vagy benne ellenérzést keltettünk volna.

A pályázaton harminchatan vettek részt és adtak számot eredményes felkészülésről, kutatásról. A dolgozat megírásához nemcsak tárgyi ismeretre, az eddiginél igazabb történelemszemléletre, hanem az ok-okozati összefüggések feltárására is szükség volt.

Végezetül: ma, két év elteltével sem állítom, hogy a 36 olvasó attól kezdve szilárd marxista történelem- és életségelmélettel rendelkezett; de bizonyos, hogy *elindult* az oda vezető úton.

Önnevelés és szabad idő

Számos cikkben, tanulmányban olvashattuk már, hogy vannak munkahelyek és munkakörök, ahol az embert nem iskolai végzettségével, még csak nem is az elolvasott könyvek számával mérik, hanem elsősorban azzal, hogy adott esetben miként oldotta meg feladatát. Hogy *az utóbbi éppen az előbbiből ered*, arról a legritkábban esik szó. Olvashattuk azt is, hogy még igen alacsony (eléggé sok helyen) a kívánalmak szintje, következésképp magas a képzés nélküliek (képzettség nélküliek) száma. Ahol alacsony a munka kvalifikáltsága, oda az annak megfelelő műveltségi szintű emberek tömörülnek. És amíg az egyes ember alacsony képzettsége elegendőnek bizonyul élettevékenysége folytatásához, addig csak lassan remélhető, hogy az egyén maga ismeri fel a képzés (vagy továbbképzés) szükségességét. Nekünk kell tehát ezt az igényt felébreszteni benne. Így a növekvő szabad idő nemcsak feltétele lesz a művelődési tevékenységnek, hanem ugyanakkor a nevelés egyik eredményének kell lennie helyes felhasználásának is.

Olaszóimmal sokat beszélgettem arról, hogy a tanulás terén senki nem kéri számon a munkasoztálytól a múltat, de igenis számon kéri azt a több mint negyedszázadot, ami a felszabadulás óta elröppent a fejük felett. És számon kéri majd saját gyermekeik is a szellemi igény semmibevevését, talán éppen azon a napon, amikor a fiú már végképp nem tud

miről beszélni az apjával. Amikor ide érkezünk a beszélgetések során, szinte „válni lehetett a csendet”, és látszott az arcokon, hogy most önvizsgálatot tartanak.

Meggyőződése, hogy régen kinőttünk már abból az időből, amikor a könyvtáros feladata csupán az volt, hogy a könyvért jelentkező olvasót kiszolgálja. A könyvtárosnak ma minden lehetőséget meg kell ragadnia, hogy részt vegyen a szocialista emberformálás folyamatában, és ebben a könyv „direkt” módon való ajánlása csak az egyik út. A nagy többségen valóban nem látszottak a változás „látványos” jegyei; de azért volt ilyen is: az 1970/71. oktatási évben 25 dolgozó kérte felvételét és végezte el a speciális körülményekhez igazított marxista középiskola levelező tagozatát, az 1971/72-es tanévben számuk már elérte a 60 főt. Ezenkívül egyre többen sürgették, hogy a vállalat kössön szerződést egy gimnáziummal és egy szakközépiskolával, amelyek levelező tagozaton, *egyéni korrepetálással* vállalná továbbtanulásukat. Ilyen azelőtt nem volt.

Ezek után mondanom sem kellene, annyira természetes, hogy a könyvtár minden segítséget megadott a *tanulásra jelentkezőknek*: korrepetáltunk, irodalomjegyzéket készítettünk, segítünk a vizsgára való felkészülésben; megtanítottuk, hogyan lehet gyorsan és eredményesen jegyzetelni, hogyan lehet valaminek a tartalmát megjegyezni és leírni. És a „lemorzsolódás” legkisebb jelére azonnal az okot kerestük és igyekeztünk megszüntetni.

Szülők nevelése

Könyvtáramban mindig szép számmal volt található neveléssel foglalkozó irodalom is. Amikor a könyveket vásároltam, abból az elméletből indultam ki, hogy a nevelés csak kevesek hivatása ugyan, mégis foglalkozásszerűen (de legalábbis szükségzerűen) űzi az emberek nagy többsége. Nevel a szülő, a környezet, a munkahely, a társadalom; csak hogy ez a nevelés általában az egyén pszichológiai ismerete, valamint a különféle hatások következményeinek felismerése nélkül történik, és éppen ezért nem járhat minden esetben eredménnyel. Pedagógiai ismeretek hiányában igen sok szülő a nevelést összetéveszti a fegyelmezéssel, és az iskolától (nem egy esetben a társadalomtól) kéri számon, ha az így „nevelt” gyermek élete félrecsúszott. Ismerem szülőket, akik úgyszólván büszkélkedtek azzal, hogy ők milyen sokat dolgoznak, és emiatt „igazán nem érnek rá” gyermekük nevelésével is foglalkozni.

Az is eléggé általános, hogy a gyermeknevelés funkciója manapság nagyrészt az anyára hárul, aki egyedül nehezen birkózik meg ezzel a feladattal. Érthető, hogy az említett jelenségeket figyelemmel kísérve, szorgalmasan szerezttem be a neveléssel foglalkozó irodalmat. De minek? És kinek?... Nem akarta azt olvasni senki sem.

Abban az időben kezdték felmérni a fizikai dolgozók gyermekeinek hátrányos tanulási helyzetét. A segítség eszméjét azonnal magamévá téve én is meghirdettem a könyvtárban a korrepetálás lehetőségét. Nagy csalódás ért: munkahelyem több mint 2000 dolgozója közül összesen tizenheten hozták el gyermekeiket az első megbeszélésre; ebből négyen már a második alkalommal nem jelentek. Hosszú hetek vizsgálódása után értettem csak meg, hogy a szülők, az anyagi jólét viszonylag szilárd bázisán állva szégyellték bevallani, hogy *van valami, amit pénzért nem vehetnek meg*. Inkább eltitkolták, hogy a tanulással és a neveléssel bajok vannak, nem beszéltek róla. Sőt, nem egy akadt, aki még az udvaron is széles ívből elkerült, csak meg ne kérdezzem. És bár a tizenhárom gyerekkel folytatott tanulás jó eredményhez vezetett és ennek híre ment, többségükben mégsem kértek belőle.

Január hónapban — akkor még az I. félévi osztályozások időszaka volt — alkalmam nyílt előadásokat tartani a pártművelődéspolitikájáról. Előadásaimban szándékosan hangsúlyoztam, hogy a gyermeknevelés önmagunk nevelésének és továbbtanulásának problémája is. Bevalom, nemegyszer ingereltem a hallgatóságot egy-egy erősebb megfogalmazással. Ezzel elértem, hogy az előadásokat minden esetben viharos vita követte. Egymást követték azok a hozzászólások, melyek a társadalom felelősségét hangsúlyozták ki, de önmaguk mulasztását aránytalanul kisebbnek tartották. Akadt köztük olyan is, aki szinte kérkedve mondta: ő bizony nem szégyelli, hogy a múltban csak hat elemi iskolai osztályt végzett, aztán hajtotta magát, hogy a családnak meglegyen mindene... Most 45 éves, elfáradt már, nem az ő hibája, ha nem tud továbbtanulni, nem tudja a hiányt pótolni. „Én azért — mondta gúnyosan — járok olyan ruhában, mint az egyetemet végzett urak, és a lakásomban is megvan minden, ami kell. Ha meg odaülök a gépkocsim volánja mellé, senki nem látja rajtam a hat elemi, csak a gépkocsi irigyelik...”

Ezután egyre többen jöttek be hozzám a könyvtárba „csak egy kis beszélgetésre”, ami mögött rendszerint az volt, hogy baj van a gyerekekkel. És amellet, hogy meghallgatták tanácsaimat, *egyre többen*

vitték el az általam ajánlott irodalmat is.

Megint mások gyermekeikkel együtt jöttek a könyvtárba, és közben bent az üzemben is „sürgős dolguk” akadt, hogy ez idő alatt én ismerkedjem meg a gyerekekkel, hogy még hathatósabban legyen segítségükre. Ebben az időszakban sok érdekes eset történt, közülük egyet szeretnék itt elmondani.

Vagány a könyvtárban

A munkahelyemre vivő autóbuszon időnként megjelent öt-hat 12–14 év körüli fiú, aki minden képzetet felülmúló modorban beszélt és viselkedett. És bár az utasok nagy része megbotránkozott és megjegyzéseket tett a „mai fiatalok”-ra (amit a fiúk hangos „röhögéssel” nyugtáztak); hathatósan senki nem avatkozott bele, senki nem próbált végetvetni ennek a randalírozásnak. A napok múlásával kezdett elhagyni a nyugalmam és amikor egyik alkalommal a fiúk félre nem érthető, mocskos megjegyzést tettek egy terhes asszonyra, az egyiket bizony nyakon vágtam. Az autóbuszon halálcsend támadt. Meredt szemmel bámult rám a vagányokat majmoló — egyébként szép arcú — fiú, de elképedtek a „haverjai” is. Amikor az utasok látták, hogy a gyerek nem üt vissza, azonnal „mellém álltak”, és kibic módjára most már hangosan biztatgattak: „Kár, hogy csak egy pofont adott neki... Előbb kellett volna... na, volna az én fiam, majd adnék én...”

Ma már megvallhatom, hogy abban a pillanatban sokkal inkább a fiúhoz tartoztam, aki égő arccal állt a peronon és könnyeit nyelvedse várta, hogy megállóhoz érijünk, ahol sürgősen leugrott — társaira ügyet sem vetve. Csak ezután vált lehetővé, hogy megmondjam az utasoknak is a véleményemet, és nem hiszem, hogy megkedveltek érte. Annál jobban érdekelt az égő arcú fiú, mert láttam, hogy ez az igazi enje, az összes eddigi vagánykodása magára szedett póz volt csupán. Attól kezdve, ha volt egy kis időm, kerestem a fiút: leszálltam a megállóknál, körülnéztem a közelben levő iskolák környékén — végül kitapasztaltam mozgási területét, és elég sűrűn egymásba botlottunk. Mindig úgy csináltam, hogy észrevegyen engem. A fiú láthatóan ideges lett, egyszer összeszedve minden kis pimaszságát, a haveri kör védelme alatt odavágódott elem és megkérdezte: „Mondja, öreglány, maga utazik rám?” A feleletre nem volt kíváncsi, elszaladt. Ezután egy ideig nem láttam.

Közben egyik olvasóm sokat panaszkodott gyerekére: elmondta, hogy *bármit* csinál is vele, nem tanul, az anyjával pimaszkodik, vele felesel stb. Kértem, hozza el a könyvtárba, hogy megismerjem,

majd meglátjuk, lehet-e szót érteni vele. Legnagyobb megdöbbenésemre fenti barátcskám dugta be képét az ajtón, róla volt szó. Mondanom sem kell, hogy Laci sem volt kevésbé meglepve, mint én, olyannyira, hogy csaknem keresztülbukott a küszöbön. Gondolom, abban a percben szívesebben lett volna a szui-indiánok között, vagy az Északi-sarkon.

Míg én apja könyveit cseréltem és beszélgettünk, ő végigvakarta a nyakát, megigazította a zokniját, kétszer megfésülködött csak azért, hogy újra összetúrja a haját; egyik kezén lerágta a körmököt, harsányan kifújta az orrát, majd hirtelen leemelt egy könyvet a polcról, illedelmesen leült, és nagy érdeklődéssel olvasni kezdett. Odanéztem: a „Gallicizmusok...” volt, ami minden bizonytalanságot roppant izgalmas olvasmány egy 12 éves gyerek számára; legalábbis Laci látható buzgalommal tanulmányozta.

Ez azonban nem akadályozta meg abban, hogy időnként könyörgő pillantásokat ne vessen felém, amit én természetesen nem fogtam fel — „nem ismerem rá” Lacira. Ő érezte, hogy ez taktika, csak azt nem tudta, hogy mire megy ki a játék. Amikor apja könyvcseréjét befejeztem, úgy vélte, hogy megszabadult és egy ugrással az ajtónál termett, de apja visszaparancsolta azzal, hogy neki dolga van az üzemből, oda pedig nem mehet, majd visszajön érte.

Ahogy apja után bezáródott az ajtó, Laci odarohant hozzám: „Inkább adjon még két pofont, jó?... itt van, tartom... de ezt nem lehet kibírni... mikor akar elárulni az apámnak?... inkább maga üssön meg, mint ő...” Miért tagadjam, nagyon szégyelltem magam; ütésre váró arcát megsimogattam, átöleltem és kértem, hogy ne haragudjon azért a pofonért, felejtse el, és legyünk barátok.

Laci kis híján megnémult a meglepetéstől, azt hiszem életében először történt vele ilyen. Pislogott is nagyokat hozzá és azt mondta: „Maga nekem ne izéljen... ne mondjon ilyeneket... mert a buszon én voltam a rohadt...” És bár a stílusában volt némi kivetnivaló, ön-maga cselekedetének megítélése kiválóan sikerült.

Mindjárt elbőgöm magam — gondoltam, ezért sürgősen megkérdeztem tőle, hogy ért-e a magnóhoz? Majd leesett a feje a nyakáról, úgy bizonygatta, hogy de még mennyire! „Na, akkor segíts egy felvétel elkészítésében, mert addig lelkizek itt veled, míg elúszom a munkában!” Felgyúrte ingujját — mert dolgozni komolyan csak úgy lehet —, és mire apja visszajött, egy derűsen dolgozó fiú fogadta, aki viszonylag tisztelettudóan válaszolt kérdéseire.

Igaz, én közben „véletlenül” megtudtam, hogy a kedves papa fiával való foglalkozása abban merül ki, hogy útjairól visszatérve megnézi az ellenőrző könyvet és istentelenül elnadrágszíjazzza a gyereket a neki nem tetsző dolgokért. Anyuka a vendéglátóiparban dolgozik mint kávéfőző, és el-elfogad munka közben egy-egy pohár italt. Amikor hazamegy, lefekszik aludni, mert „alig áll a lábán a fáradtságtól”; de a fiú keserűen mondta, hogy „igen, meg a pálinkától”. A magára hagyott gyerek tártalanságát akarta kiélni a barátok között és örök magányában elvállalta a bandavezér szerepét, hogy elismerjék, felnézzenek rá, valahol ő is fontos legyen.

Laci attól kezdve sűrű vendége lett a könyvtárnak, és nem egy barátját is magával hozta. Soha nem „csak olvasni” jött, hanem azzal állított be: „Mit segíthetek? Tessék hagyni a könyveket, majd én felrakom... meg kellene az udvaron locsolni azokat a virágokat...” Ha éppen egyedül voltunk a könyvtárban, be nem állt a szája. Csak zárójelben jegyeztem meg, hogy később apjával, anyjával is beszéltem. Én kerestem a barátságukat és így sokáig, szinte észrevétlenül segíthettem családi életük és a gyermekhez való kapcsolatuk rendbe hozásában. Ma is büszke vagyok erre az eredményre, amit a pedagógiai irodalom olvasására való nevelés közben értem el.

Az érdekek felismertetése ebben az esetben az volt, hogy *olyan lélektani pilálatanban* hívtam fel a szülők figyelmét gyermekeikre, amikor az osztályozások előtti izgalom amúgy is megszólaltatta bennük a lelkiismeretet az elhanyagolt kötelességek miatt. Az érdekek felismertetése után nemcsak az utat mutattam meg, hanem számos esetben megfogható segítséget is adtam. Azt hiszem, nem szorul bizonyításra, hogy statisztikámban erősen emelkedett a népszerű pedagógiai művek forgalma is.

Írásomban eddig többször hangoztatam: semmiféle nevelést nem tartok megalapozottnak addig, amíg legalább hozzávetőlegesen nem ismerjük az egyén lelkivilágát és körülményeit. Igaz ugyan, hogy a szélbe szórt magok is földbe érnek valahol, és majd gyökeret vernek valamikor... Társadalmunk fejlődése azonban a nevelésben is mind gyorsabb tempót diktál. Igen bölcsen cselekszik az az üzemből dolgozó könyvtáros, aki összefog a pszichológussal, és az egyén, valamint a körülmények és lehetőségek ismeretében együtt keresik azokat a legjobb módszereket, amik eredményt hozhatnak.

(Folytatjuk)

P. Tóth Béláné

Kisfaludy Károly könyvtára

Alighogy Kisfaludy Károly lehunyta szemét, megjelentek a színen a hitelezők, hogy követeléseiket kielégítsék. A rokon-ság és a barátok kénytelenek voltak az elhunyt ingóságait elárvereztetni. Az ügyvel kapcsolatos iratokat, melyek Pest megye levéltárában találhatók, *Viszota Gyula* ismertette 1903-ban, a Kisfaludy Társaságban tartott felolvasásán, melynek szövege megjelent a Kisfaludy Társaság Évlapjai 1904-es évfolyamában is.

Az árverésre kerülő tárgyakról jegyzékeket készítettek. Ezek közül az egyik a könyveket sorolja fel. A 134 tételből álló lista alapján képet alkothatunk arról, hogy milyen könyvek voltak Kisfaludy birtokában, akit az 1820-as évek irodalmi vezéregyéniségének mondhatunk. Az ő korában a tudósok és művészek sokkal inkább magánkönyvtárukra voltak utalva, mint napjainkban. (Közkönyvtárként a Nemzeti Múzeum és a Tudományos Akadémia ez időben még gyermekkorukat élő könyvtárai mellett úgyszólván csak az Egyetemi Könyvtár jöhetett számításba.)

Ami a kis gyűjtemény nyelvi megoszlását illeti, 7 latin, 2 francia és 1 angol nyelvű mű mellett úgyszólván fele-fele arányban van képviselve a német és a magyar nyelvű irodalom. (A német írá-sok között különben jó néhány hazai vonatkozású akad.) A könyvtár magyar nyelvű része a kevés fordítástól eltekintve eredeti alkotás.

A világirodalom jeleseit tiszteletre méltó válogatás képviseli. Az ókori klasszikusok közül megvan: *Horatius* és *Ovidius* (a korabeli magyar iskolai oktatás kedvelt auktorai), valamint *Arisztophanész* és *Theokritosz*. A keleti országok irodalmát az *Ezeregyéjszaka* képviseli. Az angol írók közül *Shakespeare* mellett — kinek művei az eredeti nyelvű kiadáson kívül német fordításban is szerepelnek — *Walter Scott* nevével találkozunk. Az olasz és a spanyol irodalmat *Boccaccio* és *Calderón* egy-egy műve képviseli. A legtöbb külföldi könyv szerzője német. *Goethenek* 4 műve van a költő birtokában, *Schillertől* a *Haramiák Toldy Ferenc* fordításában. Említésre méltók még *Lessing* és *Jean Paul* XVIII. századi német regényíró művei. A listán szereplő *Kotzebue-t*, a XIX. század első felének rendkívül népszerű színházi szerzőjét azért érdemes megemlíteni, mert több irodalomtörténészünk szerint nagy hatással volt Kisfaludy színműveire.

A magyar szépirodalom válogatása sokkal átfogóbb. A legrégibb író a magyar szerzők sorában *Gyöngyösi István*, a XVIII. század nagyon kedvelt írója. Kis-

KISFALUDY KÁROLY

faludy életében már a félmúltat képviselték az olyan szerzők, mint *Baróti Szabó Dávid*, a „deákös” költői iskola egykori vezéralakja. Társától, *Révai Miklóstól*, mai helyesírásunk megalapozójától, egy latin nyelvű nyelvészeti munkát találunk. Megvannak ellenfelének, *Verségly Ferencnek* (kit a Martinovics összeesküvés kapcsán kis híján kivégeztek) a művei is. Szintúgy *Szentjóbi Szabó László* verseskötete is, ő szintén a magyar jakobinusok sorában került börtönbe, s ott is halt meg. Az 1820-ban elhunyt *Üngvárnémeti Tóth László* (kit éppen most keltett életre a feledésből Weöres Sándor *Psyché* c. kötete), eredeti görög versei (ezekhez mindjárt magyar fordítás is járult) ugyancsak Kisfaludy birtokában voltak. Kisfaludy halála idejében a „tegnapiak” közé számított már *Fazekas Mihály* is a debreceni iskolának Csokonai halála utáni legkiemelkedőbb képviselője. (A Ludas Matyi, mely megvolt az árverezendő könyvek között, még a század tízes éveiben jelent meg.) *Katona József* ugyan pár hónappal túlélte az Auróra szerkesztőjét, de az irodalom számára már évek óta halott volt. Nagy

drámája csak három év múlva jutott színpadra vidéken és csak kilenc év múlva Pesten, de nyomtatott példánya már Kisfaludy könyvespolcára került. *Berzsenyi*, kinek költeményei a leltárban szintén fellelhetők, jó pár évvel tovább élt, de ebben az időben már alig szólalt meg. Érdekes, hogy *Kazinczy*, aki Kisfaludy fellépése előtt a magyar irodalmi élet legnagyobb szervezője volt, mindössze Pyrker egri érsek verses művének, a *Szent hajdan gyöngyei*-nek fordításával szerepel. *Fáy András* művei közül a *Hasznos házi jegyzetek* található a jegyzékben. *Fáy* írói pályája a Bach-korszakba is belenyúlik, de már ebben az időben is ismert írónak számít.

Író könyvtáráról lévén szó, természetesen, hogy saját művei szép számmal lelhetők fel a gyűjteményben. Egyes darabjain (*Pártütők*, *Stibor vajda*) kívül az általa szerkesztett nagyjelentőségű évkönyv, az *Aurora* hat kötetére szerepel a listán.

Megtalálhatók a könyvek között a legfiatalabb nemzedék írásai is. Ezeknek híre pár évvel később messze túlszárnyalta a könyvtár tulajdonosát. A harmincas évek magyar irodalmát irányító *Bajza*, *Toldy*, *Vörösmarty* triász nevével szintén találkozunk a könyvek szerzői között. *Bajza* csak az általa szerkesztett *Külföldi Játékszín*-nel szerepel, de *Toldy* *Ferentz*ől, a reformkor neves irodalomtörténészétől már — Schiller „*Haramiák*” c. darabjának fordításán és *Vörösmarty* epikus munkáiról írt esztétikai levelein kívül — két német nyelvű antológiát is találunk. A triumvirátus tagjai közül *Vörösmarty* produkált a legtöbbet, nem csoda, hogy hármuk közül tőle van Kisfaludynak a legtöbb könyve. Mindenekelőtt a *Zalán futása* tűnik fel, ezt követik a drámák (*Bujdosók*, *Salamon*). *Toldy* antológiáin kívül még *Mailáth János gróf Magyarische Gedichte* c. összeállítása is megvan.

Szép kollekció gyűlt össze a kor jellegzetes műfajából, az irodalmi zsebkönyvekből. — Az *Aurora* már említett hat

kötetén kívül — ennek a vállalkozásnak a maga korában szinte akkora jelentősége volt, mint a XX. század elején a *Nyugat*-nak — megvoltak annak versenytársai is; *Kovácsy Mihály Aspariá*-ja és *Igaz Sámuel Bécsben megjelenő Hébé*-je.

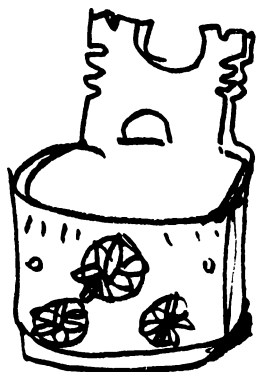
A könyvtárban sok irodalmi folyóirat is található. A kor legnagyobb jelentőségű periodikájának, a *Tudományos Gyűjtemény*-nek jó néhány száman kívül fellelhetők *Kölcsy* és *Szemere Pál Élet és Literaturá*-jának, és az ezt folytató *Muzarion*-nak, *Dessewffy József Felsőmagyarországi Minervá*-jának, s *Döbrentei Gábor Erdélyi Múzeum*-ának egyes évfolyamai és számai is.

Olyan író számára, aki nagyrészt hazája történetéből meríti írásainak témáját, feltétlenül szükséges, hogy könyvtárában történelmi szakmunkákat gyűjtsön. Ilyen *Fessler* osztrák történész több kötetes magyar története, mely Kisfaludy egyik legfőbb segédeszköze lehetett történelmi tárgyú darabjai írása közben, *Virág Benedek Magyar Századok* c. művén kívül még több, más, kisebb jelentőségű magyar és német nyelvű munka is található, például *Mailáth János* gróf német nyelvű magyar története, mely lényegében *Fessler* művének kivonata.

A húszas évek második felére a reformkor nyomja bélyegét. Kisfaludy irodalmi és irodalomszervezői tevékenységével erősen hozzájárult ahhoz, hogy az új idők új eszméinek magjai termékeny talajba hulljanak. Nem véletlen, hogy *Széchenyi* őt szemelte ki az eszméinek terjesztésére szánt lap, a *Jelenkor* szerkesztőjéül. Ennek ismeretében egyáltalán nem meglepő, hogy a költő könyvtárában több példányban, magyar és német nyelven is megvolt az a mű, melynek megjelenése a reformkor nyitánya: a *Hitel*. A kor másik kiemelkedő alakjának, *Wesselényi Miklósnak*, *Széchenyi* barátjának és harcostársának egyik munkájával is találkozunk.

A kitűzött árverésen majdnem minden könyv elkelt. Az elhunyt barátai kitettek magukért. A licitálók sorában három ismert névvel találkozunk. *Bajza József* az *Élet és Literatura* és az *Erdélyi Múzeum* egyes évfolyamait vette meg. *Helmecczy Mihály*, aki Kisfaludy halála után a *Jelenkor* szerkesztője lett, hat alkalommal ígért a legtöbbet a kalapács alá került könyvekért. (Ezek közül főleg *Berzsenyi* versei a kiemelkedők.) Végül az eladott könyvek listájának 20 tétele mellett (pl. *Lessing* művei, *Toldy* esztétikai levelei *Vörösmarty* epikus munkáiról, az *Asparia* irodalmi zsebkönyv, a *Stibor vajda* és a *Ludas Matyi* stb.) találkozunk vevőként *Fáy András* nevével.

Indali György

Három könyv az ókori történelemről

Az antikvitás iránt megnövekedett az érdeklődés. Bizonyítja ezt az a három újabb könyv is, mely az ókori történelemről, s annak nagyjairól ad kézikönyv értékű tájékoztatást.

Castiglione Lászlónak az ókor nagyjairól írott könyve valóságos életrajzi lexikon. Sorba állítja az ókori Kelettől, az antik keleti despotizmustól a késői ókorig azoknak a nagy embereknek képmásait, akiket mindig csak korszakokként, kultúránként, műfajonként vagy hivatásuk szerint szokás bemutatni. A képek mellett — M. Terentius Varro i. e. 39 körül írott *Imagines* vagy *Hebdomades* című művének példáját követve — egyetlen oldalon összesűrítve mondja el azt, amit könyvek hosszú sorában írtak meg kiváló kutatók százai. Szinte reménytelen igyekezet! Igaz, a szövegezés szükségyszerű elégtelenségét a szerző egy vagy két kiragadott ókori idézettel enyhíti, hogy hangulatot és színt kölcsönözzön szavainak. Idézetek nem filológiai igényűek. A rövidség kedvéért ki kellett őket ragadni eredeti összefüggésükből, az érthetőség kedvéért pedig olykor változtatnia kellett egy-egy szavukon. A kiválogatott személyeket nem névsorban, nem hivatásuk szerint és nem népek vagy kultúrák köreiben, hanem időrendben sorakoztatta fel, és így bizonyos fokig érezette kortársi jelenlétüket és a világtörténelmi folyamatban elfoglalt helyüket is.

Ha az ókori történelmet s irodalmat forgató olvasók valamelyik személyiségre kíváncsiak a tájékoztató könyvtárhoz fordulnak, a kötet alapján gyors eligazítást kaphatnak és megismerkedhetnek azokkal az emberekkel, akik a régmúltban kiemelkedtek korukból, s akiknek sorsában és jellemében sokmillió névtelen kortársuk képe tükröződik. Castiglione a képek, a szavak, az idézetek segítségével láthatóvá, elképzelhetővé iparkodott tenni az ókor nagyjait, olyan emberekké, akik iránt érzelmeiket táplálhatunk, s akikre kissé úgy gondolhatunk, mint a mi korunk nagy egyéniségeire. Így alakul ki közöttünk és 160 ókori egyéniség között emberi kapcsolat, kitágítva 5000 esztendővel ismerőseink körét, kapcsolatban régi népekkel és kultúrákkal.

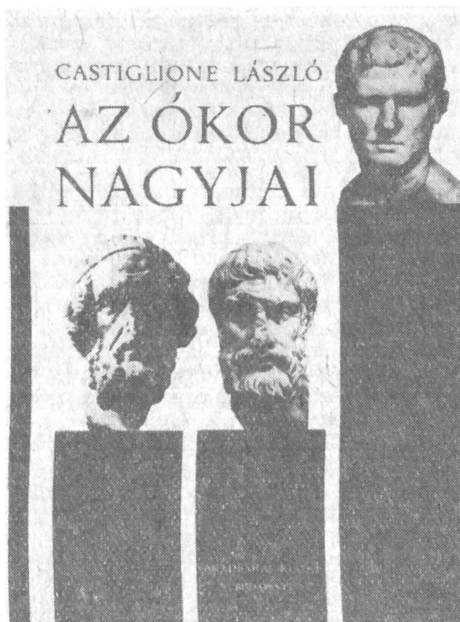
Castiglione az ikonográfia kérdéseit is tárgyalja, majd időrendben, lexikonszerűen mutatja be az egyiptomiakat, zsi-

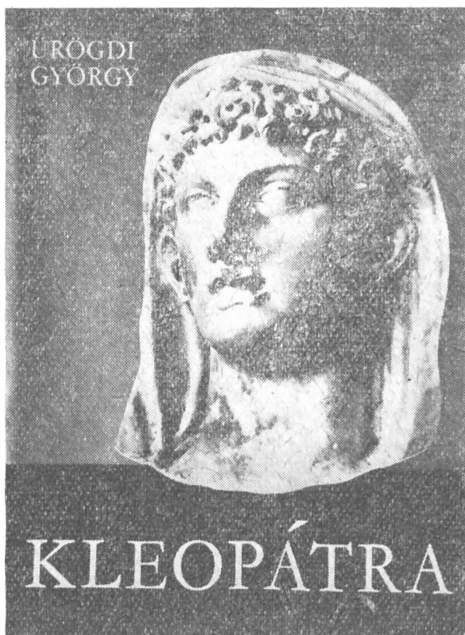
dókat, görögöket, latinokat. Egy-egy ismertetés az illető egyéniség életrajzából, egy-két rávonatkozó klasszikus idézetből, s végül a szemben levő oldalon elhelyezett kép pontos leírásából áll. A művet hasznos *válogató bibliográfia* egészíti ki.

*

Hahn István és Máté György Karthágó több évezredes történetét írták meg. Hahn István az antik korszakkal, Máté György pedig a mai arab várossal foglalkozik. Az utóbbi rész mindössze 12 oldal. Hahn István viszont végigvezet Karthágó egész történetén: a Türosz gyarmatvárosra, az önálló Karthágón, a hellenizálódás útjára lépett, majd Rómával szembekerült városállam korán, a későbbi római kolónia, végül a vandál és a bizánci uralom alá jutott Karthágó történetén.

A kötet legsikerültebb része a pun háborúk leírása, különösen Hannibál itáliai hadjáratáé. Hannibál zseniálisan választotta ki támadásának irányát az Alpeseiken át, hogy bármilyen nagy áldozatok

arán is, de éppen a Rómával szemben legellenségesebb gall törzsek térségében érje el Itáliát. Számításai katonai szempontból teljesen beváltak, de politikai tekintetben csak részben. Mintegy ötvenezer gall harcos csatlakozott hozzá, de csupán zsoldosként, nem lelkesedésből, a népfölkelés pedig elmaradt. Hannibál nyilván alábecsülte Róma nagy tekintélyét, a gall törzsek megfélemlíthettségét, az itáliai szövetség már kialakult összetartó erejét, a római diplomácia rendkívüli rugalmasságát és végül azt a tényt, hogy a belső összekötő utak, az itáliai hadművelleti vonalak mindvégig Róma kezében maradtak.

Hahn István rámutat a római politika gazdasági hátterére is. Róma vezető politikai körei, leginkább a fejlődő külkereskedelemben érdekelt, úgynevezett lovagok s a velük szövetséges szenátorok úgy látták, hogy a hódító politika régebbi koncepciója, mely megelégedett a legyőzött államoknak Róma szövetségi rendszerébe való bekényszerítésével, de nem érte el állami létük megsemmisítését, sikertelennek bizonyult. Úgy vélték, hogy Róma politikai, katonai vezető szerepét határozottabbá kell tenni, uralmát jobban ki kell domborítani a frissen legyőzöttekkel, de a tegnapi szövetségesekkel szemben is. Ennek a merevebb és szigorúbb álláspontnak jegyében váltak Karthágó engesztelhetetlen ellenfelévé. Mindez csak egy részlet a könyv történeti elemzéséből, de az ókori gazdag város

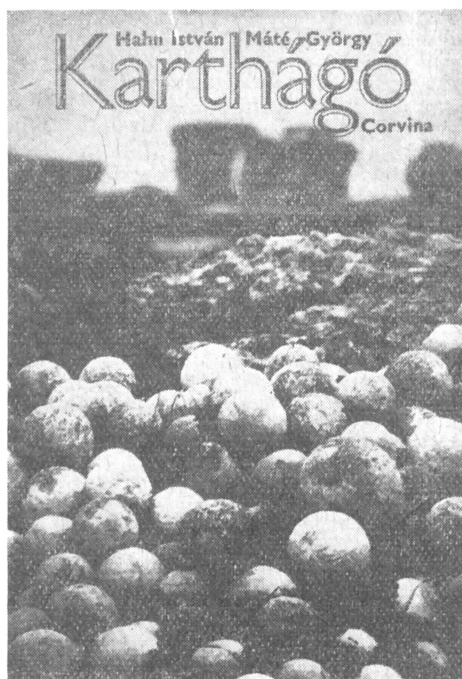
sorsának szempontjából a legdöntőbb rész.

A könyvnek Hahn István által írt részét gazdag irodalomjegyzék egészíti ki.

Ürögdi György életrajza két világ, a görög kultúra és Róma ütközőjében ábrázolja a híres egyiptomi királynőt. Róma uralkodó körei határtalanul gyűlölték Kleopátrát, hiszen az szemükben a birodalmat fenyegető veszélyt testesítette meg. A római torzítások gondoskodtak arról, hogy az utókor minél kevesebbet tudjon meg Caesar és Kleopátra szerelméről; Antonius tragikus bukásáért pedig ezt a végzetes asszonyt tették felelőssé. A rómaiak akár csak két évszázaddal ezelőtt Hannibáltól, most Kleopátrától rettegetek. Ezt a retteget sohasem tudták neki megbocsátani.

Ürögdi könyvében arra törekedett, hogy Kleopátra életét minden regényességtől megfosztva rajzolja meg. Hiszen Kleopátra élete önmagában is „regény”. Ha történetét írói képzelet szüleményének tartanók, akkor is meglepne sok, váratlan fordulatával. Életében pedig olyan férfiak játszanak szerepet, akik nevüket örökre beírták a történelembe.

Ürögdi György Kleopátra történetét széles háttérrel ábrázolja. Az első két fejezetben Kleopátra családját és birodalmát, továbbá a fuvolás Ptolemaios és

Róma politikai viszonyát rajzolja meg. A harmadik és negyedik részben Kleopátra és Caesar, illetve Marcus Antonius kapcsolatával foglalkozik. Végül bemutatja a katasztrófát, amikor is Kleopátra hiába tesz kísérletet, hogy Octavianushoz közeljék, nem marad számára más menekvés, csak a halál.

A kötetet alapos *bibliográfia* zárja,

amely a fontosabb forrásmunkákat éppúgy felöleli, mint a modern tanulmányokat. Mindhárom kötet nagy érdeme a közölt bibliográfia, mert annak kapcsán tud az ókor iránt érdeklődő olvasó tovább tájékozódni, márpedig ezeket a műveket az veszi kézbe, aki nem áll meg náluk.

Katona Jenő

AZ ISMERTETETT MŰVEK

Castiglione László: *Az ókor nagyjai*. 1972. Akadémiai, 442 l. 83 Ft.
Hahn István — Máté György: *Karthágó*. 1972. Corvina. 132 l. 54 Ft.
Ürögdi György: *Kleopátra*. 1972. Gondolat, 274 l. 60 Ft.

kézikönyvtár

Kézikönyv a községi (nagyközségi) tanácsok főbb művelődésügyi feladatainak ellátásához

A Művelődésügyi Minisztérium tanácsfi főosztálya jól sikerült és nagyon szükséges kézikönyvvel, a művelődésügy sokféleségében eligazodni segítő „kis minden” kalauzzal lepte meg a tanácsvezetőket. A tanácsvezetők nyilatkoztak így s dicsérték a jó összeállítást.

Mi könyvtárosok, népművelők, az oktatásban dolgozók is régóta vártunk egy ilyen útmutatót, s most örülünk, hogy elkészült, hogy fenntartó tanácsaink megkapták, de sajnáljuk azt, hogy *nekünk nem jutott belőle*.

A kiadvány hasznosságát és szükségességét a bevezetőből vett idézettel bizonyítanám: „Az új tanácstörvénnyel jelentősen megnövekedett a tanácsok — különösen a városi, községi tanácsok — hatásköre, önállósága. Mivel a nagyobb önállósággal a cselekvési készség növelése és az érdekeltség fokozása is együtt jár, joggal remélhető, hogy a tanácsok az eddigieknél nagyobb gazdasági eredményeket érnek el, jobban mozgósítanak helyi lehetőségeket feltárására, hatékonyabban szolgálva ezzel a lakosság érdekeit.”

S mindennek természetes következménye: „A törvény a községi tanács köteleességévé teszi — többek között — az alapfokú művelődésügyi szükségleteket kielégítő intézmények létesítését és fenntartását is.”

A könyv hat fejezetben sorolja fel mindazokat a tennivalókat, feladatokat, amelyeket a tanácsok dolgozóinak ismerniük kell a vonatkozó rendeletekkel, utasításokkal és irányelvekkel együtt, hogy a művelődésügyi intézmények — az óvoda, iskola, napközi otthon, diákotthon, dolgozók iskolája, zeneiskola, a közművelődési könyvtár és a művelődési ház — jó gazdái, irányítói lehessenek.

A szerkesztők és összeállítók *gondos munkát* végeztek és az új tanácstörvény szellemében minden fontos tudnivalót megfogalmaztak. Sajnálatos, hogy vannak részek, amelyek *a hivatali nyelv* és stílus magyartalanságai miatt nehezen érthetőek (az idézett részlet is bizonyítja a művelődésügyhöz nem éppen méltó megfogalmazást), de vannak részek, amelyek egyszerű, világos megfogalmazásban mondják el a legfontosabb tudnivalókat. Például a *közművelődési könyvtárról* szóló *három oldalnyi tájékoztatót a leggyakorlatabb módszertani-hálózati könyvtáros sem tudná szebben összefoglalni*, elmondani az újonnan választott tanácselnöknek a könyvtár társadalmi szerepét, feladatát és munkáját.

Sokrétűbbek és bonyolultabbak az oktatási intézményekről és a művelődési otthon jellegű intézményekről írott, a feladatuknál fogva terjedelmesebb részek.

A beruházással, tervezéssel kapcsolatos feladatokat példaszerűen ismerteti a kiadvány. Ha ennek szellemében épülnek majd az új iskolák — amelyekben még könyvtárak is lesznek — és a többi művelődési intézmények, akkor ezután csak korszerű, hosszú távra szóló művelődési intézmények születnek. Különösen, ha közben a *könyvtárakra vonatkozó újabb és az igényeket jobban kielégítő irányszámokat veszik figyelembe, nem pedig a 8—10 évvel ezelőtti szerényebb követelményeket*. S építhetnek majd olyan művelődési intézményeket, amelyekben egyetlen, egy tömbben van iskola, művelődési ház és könyvtár. Ezek között ugyanis ma már természetes a munkaösszefüggés. Megépítésük egységes elképzelés,

terv alapján több lépcsőben is lehetséges, ahogy az anyagiak megengedik.

A gazdálkodás és a munkáltatói jogkör ilyen tiszta, világos megfogalmazásával eddig még nem találkoztam. A könyv minden részét ismerniük kellene a művelődés helyi munkásainak, de ezt a fejezetet különösen.

Nagy mulasztást pótol a kézikönyv azáltal, hogy a muzeális gyűjteményekről, a helytörténeti gyűjteményekről szóló szabályokat, feladatokat is ismerteti, s ezzel sok helyi érték, népi emlék és műtárgy, természeti kincs védelmét, megőrzését segítheti elő.

A könyvtárakat illetően akad néhány furcsaság is: például a közművelődési könyvtárt létesíteni és megszüntetni csak a megyei tanács vb előzetes hozzájárulásával lehet, de a klubkönyvtár megszüntetéséhez a járási hivatal hozzájárulása is elég. S mi történik akkor, ha ebben a klubkönyvtárban — mint ahogy az természetes is — szép, több ezer kötetes könyvtár működik? Akkor talán kétféle engedély kell? Reméljük inkább azt, hogy könyvtárt vagy klubkönyvtárt nem szüntetnek meg sehol.

Hasznos lett volna a könyvtár működtetésének legfontosabb feltételeiről is irányszámokat közölni. Például a „könyv-állomány tervszerű fejlesztéséről” költségvetésből kell gondoskodni, de más forrásból is lehet támogatást szerezni. Mégis mennyi kellene egy évre? (Lakosonként

4–5 Ft; — ezt zárójelben lehetett volna közölni, mint ahogy az olvasók számával kapcsolatban a könyv a lakosság 25%-át jelöli meg.)

Az utolsó fejezet a tanács és az intézményvezetők — az iskolaigazgatók, a művelődésiház-igazgató, a könyvtáros vagy könyvtárvezető — és a tanács kapcsolatáról szól és arról a kapcsolatáról, amit a tanács a felettes művelődésügyi szervekkel, a járási és a megyei művelődésügyi osztállyal tart fenn. Kár, hogy itt nem esik szó a szakmai irányító, a módszertani központok szerepéről, arról, hogy a legfontosabb szakmai kérdésekben a tanácsnak a megyei művelődési központ és a megye könyvtár adhat segítséget.

Összefoglalásképpen elmondhatjuk, hogy kiváló kézikönyvhöz jutottak a tanácsok és a szakigazgatási szervek vezetői. Mivel ők ismerik is a könyvet, remény van rá, hogy gyakorlati irányító, fenntartó munkájukban alkalmazzák is a falvak, városok közművelődésének javára. Még nagyobb lenne a kézikönyv haszna, ha a szakmai irányító megyei és járási központoknak is jutott volna belőle egy-egy példány, hogy munkatársaik megismerhessék hasznos tartalmát. (Szerk. Hódos Lászlóné. Művelődésügyi Minisztérium tanácsi főosztálya, 1972. 228 l.)

Szita Ferenc

Világtörténet képekben

A Gondolat Világtörténet képekben címmel kétkötetes munkát ad ki. Az első, már megjelent kötetnek, amely az emberré válás kezdeteitől az angol polgári forradalomig terjedő időt dolgozza fel, ős- és ókori részét Hahn István és Szabó Miklós, a középkorit Kulcsár Zsuzsanna írta, illetve szerkesztette.

A terjedelem nagy részét illusztrációk foglalják el, a szöveg nagyon kevés, alig több vezérfonalnál. A szemléltetés minden téren elősegíti a megértést, de kérdés, hogy a tudományban, ismeretterjesztésben átvetheti-e a főszerepet? Lehet-e úgy előadni a történelmet, hogy szöveg helyett képek mondjanak el bonyolult eseményfolyamatokat? „Lehet-e képekben bemutatni a nemzeti társadalom kialakulását és felbomlását? Képekben ábrázolhatók-e a termelő erők és termelési viszonyok, sejtethetők-e a rejtett kapcsolatok, összefüggések a társadalmi valóság és a társadalmi gondolkodás között?” — veti fel a problémát az előszóban maga az egyik szerző, Hahn István.

Rögtön megkapjuk rá a feleletet. A csak képekre korlátozódó történelem sok mindenről eleve lemond. Számos fontos folyamatot nem tud magyarázni, politikai pályafutásokat nem tud elemezni. De nem is akarja a hagyományos történelemkönyveket pótolni és kiszorítani, hanem csak kiegészíteni. A tudás, amit közvetít kevesebb, de élményszerűbb. A rabszolgák és jobbágyok nyomorult sorát, a katonák, polgárok, papok, nemesek, uralkodók életét ábrázoló jelenetek, a régi festmények, szobrok, érmek, síremlékek, lakóházak, templomok, várak, a gazdasági eszközök, kocsik, hajók, fegyverek, könyvillusztrációk reprodukciói valósággal lenyűgözik az olvasót, azaz a helyesebben szólva a nézőt. Hogy ez mennyire így van, erre legjobb példa egy kevés iskolai végzettséggel rendelkező ismerősöm, egy idősebb vállalati kapus. Meglátta a Világtörténetet, megvette és azóta — újságolta örömmel — „minden este nézzük a feleségemmel, olyan érdekes. Ez a mi kis múzeumunk”. Aki így ismeri meg a történelem fordú-

latait, annak azok mélyen az emlékeztetésébe rögződnek.

A tárgykör rendkívül széles. Nemcsak a többé-kevésbé ismert országok történetét tárgyalja: Egyiptomot, a görög város-államokat, a római birodalmat, a német-római császárságot, Angliát, hanem olyan népeket is, amelyeknél csak tárgyi emlékek maradtak fenn, írásos feljegyzések ellenben alig. (Ilyenek például a lagasi templomállam, Urarti, Kmer, az ilkanok birodalma.)

A bemutatás nem korlátozódik a politikai történetre, ezzel egyenrangú szerepet kapott a termelési eszközöknek, a kereskedelemnek, közlekedésnek a fejlődése, a művelődés-, művészet-, tudomány- és vallástörténet is.

A tárgyalás kronológikus. Nem követi a történészek szokott módszerét, amelyvel egyes nagyobb politikai egységek több évszázados történetének folyamatos elmondása után az időrendben visszahozva áttérnek egy másik ország múltjának elmondására. Hahn, Szabó Miklós és Kulcsár Zsuzsanna az egyidőben lezajló folyamatokat egymás mellett ismertetik. Ezáltal sikerül bemutatni a világtörténelem területileg elkülönült eseményeinek egyidejűségét és egymásutánját. Ugyanezzel érzékeltetik azt is, hogy a fejlődés menete nem volt azonos a különböző helyeken: amíg a Föld egyik részén az ősközösség vagy a rabszolgatartás uralkodott, addig másutt már a feudalizmus virágzott vagy éppen a kapitalista fejlődés is megkezdődött.

A szerzőknek hatalmas anyagból kellett kiválasztaniuk azokat az illusztrációkat, amelyek a legjellegzetesebbek, amelyek legjobban érzékeltetik a társadalom-, gazdaság- és művelődéstörténelem egyes szakaszait. Ez a válogatás jól sikerült. Nyilván akadnak olyan képek, amelyek helyett lehetett volna még jellemzőbbeket találni — tökéletes mű nincs —, de olyan alig akad, amelyik felesleges, ide nem tartozó volna.

A nemrég megjelent *Magyarország története képekben* című, hasonló jellegű kiadványtól a *Világtörténet* két tekin-

tetben különbözik: egyrészt abban, hogy itt a szöveg még kevesebb, s ez nem a korszakok különálló bevezetése, hanem szervesen összeépült a képekkel, ezeknek csak részletes aláírása. A másik különbség az, hogy itt a kötet végén levő jegyzetek pontosan megmondják az illusztrációk eredetijének keletkezési idejét, lelőhelyét és — amennyiben a szöveg erről nem tesz említést — a milyen-ségét is (sziklafestmény, faragott mammutagyar, kódexminiatura stb.). Mindez nagy mértékben növeli a hitelességet.

A színes mellékletek gyönyörűek, de festőik neve kimaradt a névmutatóból és némelyiknél az ábrázolt dolgok és események jelentését, a korban betöltött szerepét is jó lett volna megmagyarázni. (Pl. XIII. tábla: Beavatási jelenet Pompejiből, XLI. t. Bosch: A gyönyörök kertje, XLII. t. Grünewald oltárképrészlete.)

Az arányok tekintetében az az érzésem, hogy az ókornak a középkor rovására kevés hely jutott.

A kötet kiállítása csak dicsérhető, a műnyomó papíron jól érvényesül a kb. 2000 fekete-fehér és a 46 színes kép. Elhelyezésük, a tördelés és általában az egész tipográfia ügyes, változatos. Érdemes feljegyezni a képszerkesztőnek, Szvoboda Gabriellának a nevét.

A *Világtörténet képekben* történeti irodalmunk nagy nyeresége. Átnézése azoknak a tudását is szélesíti, akik járatosak a történettudományban, azok pedig, akik nem nagyon ismerik az emberiség múltját, áttekintést szerezhetnek erről és kedvet kaphatnak a részletesebb megismerésére. Kitűnő anyagot szolgáltat az iskolai tanításnak, színesítheti a népművelési előadásokat, jól felhasználható kiállítások rendezéséhez. 180 forintos ára a terjedelmet — több, mint 700 oldal — és a rengeteg illusztrációt tekintve olcsónak mondható. Minden könyvtártnak be kellene szereznie, ahol pedig csak egy példányt tudnak vásárolni, ott javasoljuk a kézikönyvtári elhelyezést. (Gondolat, 724 l., 64 l. színes melléklet. 180 Ft.)

Vértesy Miklós

SAKSZERVEZETI KÖNYVTÁRI NAPOKAT rendezett a magyarországi könyvnyomtatás 500. évfordulójának tiszteletére a Somogy megyei szakszervezeti könyvtárhálózat. Az egyhónapos program március 28-án a Somogy megyei szakszervezeti könyvtárosok tanácskozással kezdődött, melynek keretében a magyarországi könyvnyomtatás 500. évfordulójáról tartott előadást Farkas Béla, a Somogy megyei Nyomdaipari Vállalat igazgatója.

Az évforduló jegyében ünnepelték meg a költészet napját is. Ebből az alkalomból Baranyi Ferenc költőt látták vendégül a megye könyvtárosai. Az eredeti programon felül került sor az Egyesült Izzó kaposvári gyárában az új, szabadpolcos könyvtár felavatására. Az avatáson Jókai Anna író nő találkozott olvasóival. Fekete Gyula íróval négy szakszervezeti könyvtárban szerveztek ebben az időszakban jól sikerült író—olvasó találkozót. A rendezvények sorát a Tatay Sándor részvételével lezajlott négy író—olvasó találkozó zárta. —(csér—i)

Index acronymorum selectorum

5. Instituta ad artes litterarumque spectantia cum siglis periodicorum additis

Az Akadémiai Könyvtár által kiadott 8 kötetes rövidítésjegyzéknek az 5. számot viselő utolsó kötete is megjelent. Célját, beosztását, használhatóságát és külalakját tekintve nem különbözik az előzőktől: ötnyelvű előszó vezet be, ezután következnek a rövidítések betűrendben, a feloldásukkal együtt. (A sorozatot lapunk 1964. 4., 1967. 6. számában Szelle Béla; 1971. 3. és 1972. 4. számában Vértessy Miklós ismertette.)

A kötet első része — az előszó szerint — „az irodalom, művészetek és sajtó területére vonatkozó intézmények neveinek rövidítéseit sorolja fel”. A használóknak azonban tanácsos az előszó figyelmeztetését követniük, s az itt nem található szígláknak utánanézniük a sorozat más kötetében, mert az állami vagy nemzetközi intézmények például másutt szerepelnek.

A 6500 szíglát közt olyanok is találhatók, amelyeket itt senki sem keres, mert nem intézményekre vonatkoznak. Ilyen mindjárt a sorrendben első rövidítés, az *A*, amely *autographe*-ot jelent, az *F* (film), *ex-lib*. (ex libris) vagy az *il.*, *ill.*, *ills.*, amelyeknek illusztráció, illusztrátor értelemben legalább három tucatnyi feloldásuk van.

A munka második része kb. 10 000 periódika, és gyakrabban idézett kézikönyv állandó rövidítéseit tartalmazza.

Teljességet itt természetesen nem lehet követelni, különösen, ha arra gondolunk, hogy az Otto Leistner által kiadott *Internationale Titelabkürzungen* legalább 40 000 szíglát tartalmaz. Sajnálatos azonban, hogy fontos hazai folyóiratok is kimaradtak, mint például az igen gyakran idézett *EPhK* (Egyetemes Philológiai Közlöny). Hiába keressük az Irodalomtörténeti Közlemények, a Közgazdasági Szemle, a Köznevelés, a Középiskolai Matematikai és Fizikai Lapok rövidítéseit, pedig ezeket a német jegyzék is számon tartja. A külföldi periodikák közül — könyvtári kiadványról lévén szó — különösen hiányoljuk a Zeitschrift für Bibliothekswesen und Bibliographie, az UNESCO Bulletin kimaradását, a Zentralblatt für Bibliothekswesen pedig, amelyet mindig ZBW-vel rövidítenek csak ZB alatt található.

Ezek és az ezekhez hasonló hiányok és hibák csökkentik a kiadvány értékét, amely pedig terjedelmét tekintve a maga 160 000 rövidítésével nemzetközileg is előkelő helyet foglal el.

Az *Index acronymorum selectorum*-nak ez az utolsó kötete nekrológgal fejeződik be, amely a sorozat létrehozójáról és szerkesztőjéről, az 1971 októberében elhunyt Moravék Endréről emlékezik meg. (MTA Könyvtára. XIX, 477 l. Soksz.)

Jenőfi M. Imre

bibliográfiák

Újabb ex libris kiadványok

Az utóbbi években nemcsak e folyóirat illusztrációi között találkozhattunk mind több kitűnő ex librisrel, alkalmi grafikával vagy a kisgrafika-művészetről, kiállításokról szóló tudósításokkal, hanem azt is megfigyelhettük, milyen mértékben nőtt e műalkotások népszerűsége a nagyközönség körében is. A nagyobb vidéki városokban is működő növekvő létszámú tagcsoportokkal több mint tíz év óta tevékenykedik hazánkban a *Kisgrafika Barátok Köre*, amely a grafikai lapok gyűjtőit és az alkotó művészeket egyesíti tagságában. A kör élénk szervezeti életének elismerése volt, hogy 1970-ben Budapesten rendezték meg a

XIII. nemzetközi ex libris kongresszust. Az egyesület kiadványai — mappák, katalógusok, évkönyv — közül az évente három alkalommal újabban *Kisgrafika* címmel megjelenő értesítőjükre kell felhívunk a figyelmet: könyvtári kiadványok szerkesztői sokat meríthetnek ennek a sokszorosító eljárás létrehozója lehetőségeket változatosan felhasználó periodikának tanulmányozásából.

Nagyobb időközönként, két évenként jelennek meg a kör színvonalas grafikai mappái, amelyek a nemzetközi ex libris kongresszusokon képviselik a mai magyar kisgrafikát, s amelyeket a kongresszusok résztvevői ajándéku is megkap-

Andruskó Károly ex librise

nak. Legutóbb a *Helsingörben* rendezett kongresszusra *Magyar kisgrafika 1972* címmel jelent meg mappa, amely 30 eredeti metszetet tartalmaz. Ez a válogatás — mivel az összeállítók minden művéstől csak egy lapot közöltek — szinte teljes sokszínűségében nyújt keresztmetszetet hazai kisgrafika-művészeitől. A jeles ex libris alkotói múltra visszatekintő *Varga Nándor Lajos*, *Fery Antal*, *Sterbenz Károly*, *Bordás Ferenc*, *Várkonyi Károly* lapjai láthatóan az eddig elért eredményeket őrzik: szerkeztük tömör, mondanivalójuk szűkszavúan, szellemesen megfogalmazott. *Bordás Ferenc* elsősorban abban különbözik társaitól, hogy többet mesél, nőalakjaival, tájaival, házaival, fáival gazdagabb világot teremt lapjain. Ilyen szempontból körébe sorolható, bár metszésmódja és ábrázolt világa is sajátosan egyéni, a fiatalabb nemzedékhez tartozó *Ágotha Margit*, *Gyulai Líviusz*, *Hajós Éva*, *Józsa János* és *Kovács Gyula*. *Kass János*, *Reich Károly*, *Varsányi Pál*, bár ritkán lépnek a kisgrafika területére, mégis aforizmaszerű könnyedséggel tudnak lapjaikon megmosolyogtatni vagy éppen elgondolkoltatni. Külön kell megemlítenünk még *Diskay Lenkének*, *Perei Zoltánnak*, *Stettner Bélának* a műfaj összes követelményeit kielégítő ex libriseit, különösen örvendezve *Perei Zoltán* fanyar hangú, nagyszerű fametszetének, s kicsit annak is, hogy a hazai és a nemzetközi kiállításokon nagy sikerrel szereplő *Diskay Lenkétől* éppen a *Jászberényi Városi-Járási Könyvtár* részére készített kitűnő ex librist láthatjuk a mappában. Bár is-

mertetönkben elsősorban csak neveket sorolhattunk fel, reméljük: legalább ezek említésével sikerült érzékeltetnünk, hogy a kisgrafikai alkotások műfajában, elsősorban a *könyvvvel, olvasással szorosan összefüggő ex libris művészet területén* olyan korszerű képzőművészeti formanyelv van kialakulóban, amelyet a művelődés sokoldalú lehetőségeit kereső könyvtárosnak értenie, becsülnie kell.

Egy másik kiadvány bemutatásával is jó példát találunk arra, hogy a kisgrafikai lapok megismerése, gyűjtése milyen módon kalauzolhat a könyvek által rendszerezett ismeretek között. A közel-múltban Budapesten rendezett *I. borvilágverseny* idején a Mezőgazdasági Múzeum nagyszabású kiállítást rendezett *Szőlő és bor a kisgrafikákon* címmel. A bemutatott gyűjteménynek külön története van. 1969 őszén *Lippóczy Norbert* Lengyelországban élő, magyar születésű mezőgazdász mérnök a múzeumnak ajánlotta csaknem 800 darabból álló ex libris gyűjteményét, amelynek témája a szőlő és a bor. A kollekció összegyűjtését a szőlőhegységekkel koszorúzott Tokaj-Hegyalja sugallta, ahol *Lippóczy Norbert* korábban élt, s ahol családja két évszázadon át foglalkozott szőlőműveléssel. Az adományozással kapcsolatban kiadott katalógus lehetőséget teremtett az immár múzeumi gyűjtemény további kiegészítésére. Hazai és külföldi ex libris-barátok nagy számban igyekeztek felkutatni ilyen témájú grafikákat, kiterjesztve a gyűjtés körét a szőlővel és a borral kapcsolatos alkalmi grafikákra is, mint például az üdvözlőlapok, értesítések és egyéb személyes vonatkozó kisgrafikák. A gyűjteményt leíró s az említett kiállítás alkalmával megjelent katalógus így már több mint másfélszer darab kisgrafikát sorolhatott fel. A *dr. Semsey Andor* ál-

Varsányi Pál horganymetszete

Kass János ex librise

tal összeállított és szinte a retrospektív bibliográfia igényével készült kiadvány kiemelkedő tudomány- és művészettörténeti forrásmunka. Összesen 29 ország 509 művésznének lapjait lajstromozza az alkotók neve szerinti betűrendben. Legtöbbjük (73) természetesen magyar művészek közül kerül ki, utánuk a németek következnek 67-en, majd a lengyelek 62-en, csehszlovákok 58-an, franciák 42-en. A katalógus a művészek nemzetisége és az egyes grafikák azonosításához szükséges adatokon kívül, amennyiben az ismert, közli az alkotók születési és halálozási időpontját, a lapok készítésének évét, opus-számát is. Mindez nemzetközi viszonylatban is alkalmassá teszi a kiadványt a kisgrafikai művészetről, művészekről való tájékozódásra, tájékoztatásra. A bibliográfiai teljességre való törekvést mutatja az is, hogy a katalógus felsorolja a gyűjteményben csak másolatban szereplő műveket is. Időrendben a jegyzék *Albrecht Dürer*, *Lucas Cranach* könyvjegyeinek bemutatásáig tekint vissza s vezet végig a meg-megújuló kisgrafikai művészet különböző stílusáramlatain napjainkig, mindig a szőlős-boros motívumok jelenlétét vizsgálva. Mondanunk sem kell, milyen érdekes, színes világba kerül az olvasó a 88 illusztráció nézegetésekor. A legrégebb lapokon a szőlő még csak dekorációs elemként szerepel, de benne láthatjuk az egészség jelét, a termékenység szimbólumát is. Majd feltűnnek a szőlőműveléssel és feldolgozással kapcsolatos eszközök, az európai szőlőkultúra érdekes dokumentumai: elszázi szüretelő puttöny, régi tokaji bálványasztó stb. Megjelennek a

szüretelő, szőlőtaposó és préselő alakok, majd a legkülönbébb edények, a jellegzetes spanyol csörösüvegtől népdalaink csikóbőrös kulacsáig. Láthatjuk a hányatott életű zsoldost, a vidám szerzetest, a nagyevő-nagyívó Falstaffot, a mondabeli holdbautázó lengyel nemeset. Csupa olyan, ami szinte készlet a további megismerésre, mint ahogy a lexikonok tömören megfogalmazott cikkei is további elmélyedésre bíztatnak.

Az *ex libris* gyűjtés jelentőségét közművelődési intézményeink közül elsőnek talán a *Heves megyei Könyvtár* ismerte fel. Tekintélyes, gazdagodó grafikai gyűjteménye köré a kisgrafikával foglalkozók kisebb műhelyét hozta létre: kiállításokat rendez, kiadványokat jelentet meg, melyek közül a legutolsónak *Galambos Ferenc: A magyar ex libris irodalom bibliográfiája* hézagpótló, hosszú idő óta várt mű. Hogy milyen sürgető gyakorlati igényeket szolgál a kiadvány, mi sem mutatja jobban, mint hogy a szerzőnek német nyelven, dán–magyar együttműködéssel már 1968-ban jelent meg hasonló összeállítása, amely 68 könyvjellegű művet sorol fel. A most kiadott, 691 tételt tartalmazó kötet, az első nemzeti *ex libris* bibliográfiánk. Noha nem foglalhatta magába a szerző által összegyűjtött teljes anyagot, mégis nagy nyeresége könyvkultúránknak. Időben az 1920 és 1970 között megjelent irodalmat — könyveket, folyóirat- és újságcikkeket — tárja fel. Az 1920 előtt megjelent közlemények száma csekély, mert a magyar *ex libris*-művészet a század elején indult. Nem szerepelnek a bibliográfiában a külföldi *ex libris*ek történetére, a művészekre és a gyűjteményekre vonatkozó cikkek, kivéve a külföldi művészek

Reich Károly linómetszete

magyarországi kiállításaira és a külföldi ex libris egyesületek tevékenységére vonatkozó irodalmat. Megtaláljuk viszont az ex libriszel rokon művek (családi vagy alkalmi grafika) irodalmát is, valamint a külföldön megjelent nem magyar nyelvű, de magyar ex librisre és kisgrafikára vonatkozó munkákat.

A bibliográfia fejezetei a következők: *bibliográfiák az ex librisről általában, ex libris és kisgrafikai mappák, történeti rész* (az egyes művészekre vonatkozó irodalommal), *kiállítások, kongresszusok, egyesületek*. A viszonylag gazdag fejezetbeosztással a szerkesztő sokféle szempontú tájékozódásra adott lehetőséget, az időrendi beosztás pedig az *ex libris történeti áttekintését* szolgálja. Az alkotókra vonatkozó irodalom összegyűjtésére a névmutató ad lehetőséget: ugyanattól a művéstől ugyanis találhatunk mappát a mappákat felsoroló betűrendes fejezet-

ben, tanulmányt a történeti részben, vagy kiállításairól szóló híradást a kiállításokat felsoroló fejezetben. Bár a névmutató használatának gyakorlatára bátran épít a bibliográfia, a szerző néhány esetben a betűrendes felsorolást találta jobbnak. Például a bibliográfiákról vagy az ex librisről általában szóló írások felsorolása esetében lemondott az időrendi szemlélődés lehetőségéről. A betűrend elsősorban a gyors visszakeresést szolgálja ezekben az esetekben. Erre a ki egészítések során lesz szükség.

Szólnunk kell még a jelzetelek, elemző címeírások pontosságáról: a folyóiratcikkeknel a megjelenés éve mellett jelöli a periodika évfolyamát is, egy-egy közlemény esetleg több megjelenési helyét is említi stb. A bibliográfiának a *tájékoztatási kézikönyvek* közt a helye.

Arató Antal

AZ ISMERTETETT MŰVEK

Magyar kisgrafika 1972. Kisgrafika Barátok Köre. 1972. 8 l. 30 t.

Dr. Semsey Andor: Szőlő és bor a kisgrafikákon (katalógus). Magyar Mezőgazdasági Múzeum, 1972. 92 l.

Galambos Ferenc: A magyar ex libris irodalom bibliográfiája (1920—1970) (Bev. Ebergényi Tibor). Heves megyei Könyvtár, 1972. 72 l.

Mezőgazdasági irodalom

A József Attila Megyei Könyvtár (Tatabánya) terjedelmes kötetben adta közre mezőgazdasági állományáról készült katalógusát. Az előző tanúsága szerint az a szándék vezérelte az összeállítót (*Kreitter Imrénét*) és a közreadókat, hogy az élelmiszer-gazdaságban dolgozó vezetők és szakemberek kezébe segédeszközt adjanak, amelynek segítségével szakmájuk irodalmában tájékozódhatnak. A hasznos vállalkozás megvalósítása néhány olyan hibát is hordoz, melyet a következő kiadás érdekében és más könyvtárak hasonló kiadványainak segítése céljából meg kell említenünk.

Elsősorban az anyag rendszerezése vitatható. A kiadványban rendezési alappul az *Agrárirodalmi Szemle* című referálólappal beosztási elvét választották. A választás helyeselhető, azonban a havonta megjelenő referálólappal egy-egy száma főként folyóiratcikkekkel készült 3—4000 referátumot rendszerez, így ott indokolt egy-egy szakterület igen részletes bontása (az alfejezetek száma 550). Megfontolandó azonban, hogy alkalmazható-e ilyen nagy mértékű részletezés a lényegesen csekélyebb számú, hozzávetőleg 2000 dokumentum esetében. A könyveket, periodikákat, témadokumentációkat,

fordításgyűjteményeket vegyesen tartalmazó összeállításban jó néhány alfejezetnek csak a megnevezését közli a katalógus, dokumentum nincs a szakcsoportba besorolva, emiatt feltétlenül indokolt lett volna a *csoportok összevonása*.

Az Agrárirodalmi Szemle szakrendjének gépies átvétele néhány egészen furcsa dolgot eredményezett. Íme két szembevetendő: a megyei könyvtár mezőgazdasági folyóiratállománya a Mezőgazdasági tájékoztatás című szakcsoportba került. Az Agrárirodalmi Szemleiben a Mezőgazdasági tájékoztatás c. szakcsoport hatodik alcsoportja a Sajtó, film, rádió, televízió nevet viseli, s azokat a referátumokat sorolja fel, amelyek a sajtóról, a rádióról szóló cikkek alapján készültek. Ezt nem lehet úgy felfogni, mintha a folyóiratok felsorolására alkalmas szakcsoport volna!

A másik furcsaság: Az Agrárirodalmi Szemle a „Növényvédelmi szakterület” után külön csoportot képez a következő címmel: a Növényvédelmi Információk és Közlemények Tartalmából. Ebben a csoportban a Növényvédelmi Információk és Közlemények című negyedévenként megjelenő, bővebb ismertetőket, cikkeket közlő szemle néhány címére

hívja fel a figyelmet az Agrárirodalmi Szemle. A tatabányai katalógus is pontosan a fenti megnevezéssel képez szakcsoportot, de az ide sorolt tételeknek semmi közük sincs a Növényvédelmi Információk és Közlemények című kiadványhoz, hisz csupán egy szakdolgozat és egy tudományos ülésről szóló kiadvány szerepel az említett címszónál.

A feldolgozás módjáról is néhány szót. Mint az előzőekben is már említés történt róla, az egyes szakcsoportokba a különböző dokumentumfélék vegyesen kerültek be. Mivel néhány kiadványfajtát — évkönyvet, kongresszusi kiadványt, cikkgyűjteményt — analitikusan dolgozott fel a katalógus, oldalakon keresztül a legkülönbözőbb cikkek címét olvashatjuk, csupán abból az okból, hogy maga a kiadvány az első cikk témája szerinti szakcsoportban található. Ezeket a kiadványokat nem kellett volna analitikusan részletezni, hanem a megfelelő szakcsoportba helyezni — például a közreadó testület szerint. Erre az első fejezet megfelelő alfejezetében lehetőség is van. (Kutatási és kísérletügyi intézmények, Kongresszusok stb.) A kiadvány tartalmát az érintett szakcsoportoknál, ahová téma szerint illik, a kiadvány tételszámára való utalással lehet feltárni. Így a tájékozódás is könnyebb, és nem terheli a kiadványt fölösleges felsorolások.

A fogalmak téves értelmezéséből adó-

dik, hogy azonos csoportba kerül például a Cukoripari zsebkönyv és Az élelmiszer-gazdaság vertikális kooperációja című tanulmánygyűjtemény. A szakcsoport megnevezésénél — Mezőgazdasági termény- és termékismeret — zárójelben közli a szerkesztő, hogy itt az „élelmiszeripar”, „élelmiszergazdaság” témákat szerepelteti. Pedig mindkét összetett szónak csupán első tagja „élelmiszer”, de már az összetételben nem azonos fogalmak.

A jegyzék használatát megkönnyítő útmutatóban az összeállító hangsúlyozza, hogy a kiadvány a mezőgazdasági tudományok, az alaptudományok és határterületek irodalmából a könyvtár állományában meglévő valamennyi művet tartalmazza. De ha *szakirodalmat* adunk, a *szakemberek számára* szánt irodalmat akkor is meg kell rostálnunk, ha a mű egyébként az ETO szerinti feldolgozásban számszámot kapott. Néhány tételt (pl. ifjúsági ismeretterjesztő műveket és állatregényeket) véleményem szerint fölösleges volt a jegyzékbe felvenni.

A felsorolt hibákat el lehetett volna kerülni, ha a kézirat *lektora* mindezeket észrevételezi. De egyáltalán volt lektora a műnek? Mert a neve nincs feltüntetve a kiadványon. (József Attila Megyei Könyvtár. 1972. Tatabánya, 395 l.)

Billédi Ferencné

Műszaki bibliográfia 1970.

Immár nyolcadszor jelenik meg évente a Műszaki bibliográfia, melyet Jánszky Lajos szerkeszt. Az évenkénti megjelenés a műszaki tudományok felgyorsult fejlődése következtében vált szükségessé. Noha a kötet az 1970-ben kiadott hazai műszaki kiadványokat regisztrálja, több 1969-ben vagy korábban megjelent művet is tartalmaz. Ezek nagyjából részben kereskedelmi forgalomba nem került munkák, vagy a különféle dokumentációs intézmények kiadványaiból tevődnek össze, amelyeknek felvételét a szerkesztő ezúttal is fontosnak tartotta.

A bibliográfia a korábbi gyakorlatnak megfelelően ETO szerinti rendben csoportosította anyagát. E rendszer korlátait — amelyekről már annyiszor írtunk — a szerkesztő azzal próbálta enyhíteni, hogy több esetben (például a híradástechnika, a bányászat és az élelmiszeripar esetében) a szak szerinti csoportosításban nem alkalmazta következetesen az ETO szerinti beosztást. Ezért a kötet részletes betűrendes tárgymutatóval

egészítette ki, amely mind az ETO szakjainak nevét, mind az egyéb szakcsoportok tételeinek tárgyszavait tartalmazza. Az eligazodás megkönnyítésére a tárgyszavakat a szinonimák figyelembevételével több változatban is közli (például autó, gépkocsi). Mindez kétségkívül megkönnyíti az áttekintést. A több témakört összefoglaló vagy érintő művek valamennyi fontosabb tárgyköri csoportosításban megtalálhatók. A művek a szakcsoportokon belül a szerző vagy a címszó szerinti betűrendben következnek. A több szerzős művek csak az első szerző szerinti sorrendben találhatók. A kötetet betűrendes szerzői névmutató egészíti ki, amely valamennyi szerzőt, átdolgozót és szerkesztőt felsorolja, a közreműködők és a fordítók kivételével. A tételek címléírasi következetlenségeit a szerkesztés csak részben küszöbölhette ki, minthogy a különböző könyvtárak egyébként szabványos címléírásainak egységesítése igen nagy munkát jelentett volna. A bibliográfia a tételeket rö-

vidített címléírással közli. A kötet szerkezeti és tartalmi felépítése nagyjából megfelel az előző évi gyakorlatnak. Eltérés csak néhány szakcsoport esetében van, ahol a szerkesztő figyelembe vette az ETO új hazai kiadásában használatos terminológiát.

A bibliográfiába a következő kiadványtípusok kerültek:

1. A Magyarországon megjelent magyar és idegen nyelvű könyvek, valamint a hazai és a külföldi kiadók közös kiadásai;
2. a sorozat keretében megjelent különlenyomatok;
3. a prospektusok, valamint a katalógusok közül az egy-egy ágazatot érintő átfogó kiadványok, az országosan érvényes normák, kivitelezési szabályzatok, tervezési irányelvek és műszaki előírások;
4. egyetemi tankönyvek, segédkönyvek és a Mérnöki Továbbképző Intézet kiadványai;

5. a balesetelhárítással, munka- és egészségvédelemmel foglalkozó kiadványok;

6. ismeretterjesztő kiadványok — műszaki értékük szerint erősen megrostálva.

A gyűjtés tartalmi köre a kifejezetten műszaki jellegű műveken kívül a következő fontosabb szakterületekre is kiterjedt:

a) A matematika, a fizika, a kémia, a földtan, a meteorológia anyagára; b) az összefoglaló statisztikai kiadványokra; c) a közgazdaság ipari vonatkozású kiadványaira; d) a kemizálással, öntözéssel és a gépesítéssel kapcsolatos munkákra.

Az 1970-es év hazai műszaki könyvtárművészet regisztráló bibliográfia információs értéke alapján mind a könyvtárosok, mind a különféle szakterületek iránt érdeklődő kutatók számára hasznos. (1972. Műszaki, 194 l. 34 Ft)

Bagi János

SZAKMAI FOLYÓIRATOK, HÁLÓZATI HÍRADÓK

Az OSZK HÍRADÓ, az Országos Széchényi Könyvtár pártszervezetének és szakszervezetének lapja tízhónapos szünet után jelentkezett újra: 1973. évi 1—2. számának bevezetője a kényszerű kihagyást főként a tavalyi nagy nemzetközi rendezvények okozta munkatorlódással indokolja. (Szerencsére az intézmény vezetősége tudatában volt annak, hogy a nemzeti könyvtár életéről tájékoztató orgánum megjelentetése közügy, és a könyvtáros közvélemény jogosan számontartja az immár 16. évfolyamába lépett híradó rendszeres jelentkezését.) — Az összevont (jan.—febr.) szám közli az intézet 1972. évi működéséről írt beszámoló első részét, megemlékezik a tavaly elhunyt *Dezsényi Béláról*, ismerteti a könyvtár kiadványait, s gyarapodásának egyik jeles darabját, a Mirabeau könyvtárából származó francia anatómiai atlaszt. Szakirodalmi tallózó rovatában hazai és külföldi sajtócikkek ismertet, különös tekintettel a nemzeti könyvtárak kérdéskörére. Általános érdeklő a megosztott katalógizálás, a „shared cataloging” vállalkozás ismertetése, hisz ebben hazánk részvételére is sor kerülhet. Ugyancsak közérdeklő az a hír is, hogy a Várban épülő székház toronyraktárai 1973 őszén beköltözhetővé válnak, s így megnyílik a lehetőség a nemzeti könyvtár legégetőbb raktározási gondjainak megoldására.

A KÖNYVTÁRI HÍRADÓ („a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár közlönye”) idei első (jan.—febr.) számának tartalmát a Petőfi-évforduló és a 100 éves Budapest témakörei határozzák meg: vetélkedőkről, szavalóversenyekről, kiadványokról, a „Budapest gyűjtemény” forgalmáról számol be velük kapcsolatban a folyóirat, és közli *Benjámín László* igen szép ünnepi megemlékezését, amely a könyvtár munkatársainak januári továbbképzési összefoglalóján hangzott el. A híradó ébren tartja a bibliobusz iránti érdeklődést is, újból foglalkozik a hatásvizsgálatokkal és beszámol a Vadász utcai könyvtár figyelemre méltó kezdeményezéséről: Mivel e könyvtár olvasótoronyának több mint negyede, 1200 ember 60 évnél idősebb, az V. kerületi úttörő szövetséggel együtt megszervezték rendszeres könyvellátásukat. Az öregek könyvtári szolgálatát megbízólevéllel ellátott úttörők végzik. — A hálózat eredményeit és gondjait összegezõ jelentés ismertetése nemcsak a nyomasztó gondoknak ad hangot, hanem néhány örvendetes tényről is hírt ad. Ezek: a Fővárosi Tanács napirendre tűzte a könyvtár fejlesztési tervének és a központi könyvtár helyzetének megtárgyalását; két gyermekkönyvtár nyílt; az idén el kell készülnie a nagy Budapest-bibliográfia befejező kötetének (a mutatók kö-

tete) és a szociológia-történeti bibliográfia 2. kötetének.

A BORSODI KÖNYVTÁROS 1973/1. jelzésű száma több értékes, maradó összefoglalást közöl, mely a megye könyvtártörténetének tanulmányozásához mindenkor jó segítséget nyújthat: ilyen például a megyei könyvtárhálózat húsz éves útjának áttekintése és az ehhez kapcsolható eseménynaptár (1947—1972). (Vajon gondolnak-e rá más megyékben, hogy máris elkéstek, ha nem fogtak hozzá az ilyen időrendi táblázat elkészítéséhez? Minden nap újabb és újabb adatok merülhetnek feledésbe, fontos dokumentumok veszhetnek el. Egyetlen jellemző példa: a *Bódavölgyi Könyvtáros* — tudomásunk szerint — az első járási könyvtári híradó volt az országban. Megjelenési idejének, legalábbis hónapjának ismerete nemcsak a borsodi, hanem az országos könyvtártörténet számára is fontos lenne; az időpontról mégsem kapunk pontos tájékoztatást az említett eseménynaptárból, amely csak az évet közli — ennyit a Könyvtárosból is tudtunk.) A nagyon tartalmas számból más cikkeket is kiemelhetünk: csaknem valamennyi fontos könyvtárgyi területről (iskolai könyvtárak a megyében és a székvárosban; szakszervezeti könyvtári eredmények és gondok a diósgyőri könyvtár munkájának tükrében; a falusi körzeti könyvtárak helyzete) és ágazatról — a helyismereti munkával kapcsolatban például a megyei könyvtár képgyűjteményéről — olvashatunk jó íráskat. Rendkívül érdekes cikk szól az 1590-ben megjelent vizsolyi bibliáról és ennek bölcsőhelyéről. A jó megjelenítő képességről és gazdag ismeretanyagról tanúskodó riport élvezetét azonban helyenként „túlrít” részletek, bizarr hasonlatok és képzavarok rontják („Mik-sák, Rudolfok, Zápolyák, Báthoriak és Szulejmánok játszottak vegyespárost az ország testén”...), stb. stb. Az ilyen esetekben, bármennyire is szürkítésnek tűnhet, vastag ceruza való a szerkesztő kezébe. — A könyvtáros-olvasó aggodalmát egy olvasási verseny is felkeltheti: A megyei KISZ-bizottság és a két nagy könyvtárhálózat által meghirdetett idei versengés igen jó vonása, hogy — a régebbi szokástól eltérően — nem a könyvtárosok, hanem az alapszervezeti kulturális felelősök szervezik, viszont az egész pályázat értékét kétségesse teszi egyoldalúan mennyiségi szemlélete: „Az értékelés a könyvtárból kikölcsönzött könyvek egy főre eső átlaga szerint történik. Amelyik alapszervezetnél vagy klubnál ez a mutató a legnagyobb, az nyeri a versenyt.”

A FEJÉR MEGYEI KÖNYVTÁROS februári (1973/1.) száma dicséretes módon „folytatja” a tavaly szeptember

14-én Székesfehérvárott megrendezett országos könyvtárépítészeti tanácskozást: a könyvtár tervezett új épületének programtervéről öt könyvtáros — köztük négy „kivülálló” — mondja el véleményét, és tesz javaslatot továbbfejlesztésére. Az olvasásvizsgálat témakörében két szakszervezeti könyvtár (Videoton, a Dunai Vasmű Vörösmarty Könyvtára) olvasóinak irodalmi érdeklődéséről olvashatunk egy-egy beszámolót. A Videotonban a fizikai dolgozók, a dunaújvárosi könyvtárban a szakmunkás-olvasók érdeklődését vizsgálták. Az eredmények általában megegyeznek a hasonló vizsgálódások megállapításaival. Az iskolai könyvtárak bemutatása keretében sajátos területre irányítja a közfigyelmet a nevelőotthoni könyvtárakról szóló cikk: a megyében hat nevelőotthon működik, ezekben 618, 3—18 éves korú gyermekek, illetve ifjú él. A könyvtári munka még meglehetősen kezdetleges állapotban van ezekben az intézetekben, de a jövő biztató: az otthonok viszonylag jó anyagi helyzete, a könyvtáros-nevelők lelkes munkája és a növendékek segítőkészsége — lehetőségeket nyújt a felemelkedésre. A könyvtárakat bemutató rovatban a megyeszékhely városi hálózatának központjáról és magáról a hálózatról olvashatunk alapos ismertetést. A híradó beszámol a tanácsi és szakszervezeti hálózat 1972. évi statisztikai eredményeiről is: a megyében 940-nel nőtt a tanácsi és 38-cal a szakszervezeti olvasótábor. Súlyos következményekkel járhat azonban a beszerzési keretek alakulása a tanácsi hálózatban: *egy év alatt 255 000 Ft-tal csökkent a megyei állománygyarapítási keret*, a községi és a nagyközségi könyvtárakban pedig még nagyobb a visszaesés (286 000 Ft). A póthitelből és az egyéb forrásokból eredő támogatások csaknem teljesen megszűntek.

A KOMÁROM MEGYEI KÖNYVTÁROS 16-os jelzésű száma, amely áprilisban látott napvilágot, változatos tartalmú: a Petőfi-évfordulóval, a magyar könyv félévezredes jubileumával és a Csokonai-évfordulóval kapcsolatos írásokon, megemlékezéseken kívül mérlegre teszi a tanácsi és a szakszervezeti könyvtárak elmúlt évi eredményeit (a tanácsi hálózat könyvtáraiba 268, a szakszervezeti könyvtárakba 800 olvasóval többen iratkoztak be, mint egy évvel korábban; a tanácsi hálózat lakosonkénti 4,14 Ft-os könyvbeszerzési átlaga mögött a városokban 5,67 Ft, a falvakban azonban csak 2,77 Ft (!) rejlik — viszont az olvasók arányában alig van különbség: 14,17%, illetve 14,22%), de legalább ennyire érdekes az idei tervről szóló közlemény, illetve annak néhány

pontja. Ezek között szerepel a távlati hálózatzfejlesztési elképzelések jóváhagyatása, a két nagy hálózat által közösen lebonyolítandó „Komárom megyei könyvtári hét” megrendezése, a gyermekkönyvtári segítők esztergomi hagyományos „könyvbarát”-táborozása, továbbá a megyei könyvtár két nagy vállalkozása: a helyismereti gyűjtemény katalógusának kiadása és a „Tatabányai kislexikon” megjelentetése. — A 60-as évek elején a Komárom megyei Könyvtár az elsők között épített ki jó kapcsolatokat a termelőszövetkezetekkel, foglalkozott ezek üzemi kézikönyvtáraival. E munka felújításáról szintén olvashatunk a híradóban. Igen szép teljesítményekről és munkáról számol be az *Ácsi Községi Könyvtár* elmúlt évi tevékenységét ismertető cikk. Kár, hogy a tartalmas munkát szerencsétlen körülmények zavarják: az elmúlt évben egyharmadával csökkent az állomány gyarapítására fordítható összeg, s emiatt a könyvtár nélkülözhetetlen kézikönyveket sem szerezhetett be.

A KÖNYVTÁRI TÁJÉKOZTATÓ-nak, a Nógrád megyei Könyvtár híradójának 1972/4. jelzésű száma már az idei évben jelent meg, amit az is bizonyít, hogy a december 31-i állapot szerint közli az elmúlt évi megyei statisztikai adatokat. A nagyszámú táblázatot hosszabb szöveges elemzés egészíti ki. A korábbi gyakorlathoz hasonlóan e két részből áll az egész híradó — kár, hogy a szakszervezeti adatok nélkül. A beszámolóból érdemes idézni néhány adatot, illetve megállapítást: Az eredeti költségvetési beszerzési keretek növekedése ellenére az állománygyarapítási pénz az elmúlt két évben csaknem 160 000 Ft-tal csökkent. Ennek oka az „egyébb forrásból” eredő juttatásoknak, például a minisztériumi és a megyei tanácsi támogatásnak összezsugorodása, illetve alkalmosszerűsége. Ebben a megyében is emelkedett az olvasók száma az 1971. évi stagnálás után; a növekedés — 903 olvasó — legnagyobb része a 25—29 évesek korosztályában jelentkezik (696). A Petőfi-emlékkönyvtárak jövője szempontjából biztató, hogy többségük már az építkezés előtt is 20—25%-os olvasói arányt mutathat fel. Patak 5,3%-os (!) olvasói aránya azonban a feladat nagyságára is utal, amit az új könyvtárnak Petőfi szellemében teljesítenie kell.

A TOLNAI KÖNYVTÁROS idei első száma szintén közöl elmúlt évi mérlegeket: a két nagy hálózat beszámolója szerint mindkét hálózatban növekedett az olvasótábor. 1972-ben a tanácsi hálózat 1308, a szakszervezeti 669 olvasóval toborzott többet, mint 1971-ben. — Egyéb-ként erről a nagy úgyszeretettel szer-

kesztett híradóról örömmel jegyezhetjük meg azt is, hogy a megyei híradók *élvonalába küzdötte fel magát*: cikkeinek többsége változatos területekről veszi témáját, szerzői gárdájában mindig újabb és újabb nevek tűnnek fel, s a szerkesztés arra is ügyel, hogy a sokszorosítás korlátait szépen illusztrált, gondosan „tördelt” oldalakkal ellensúlyozza. A „külső” szerkesztők bevonása a cikkírók közé nemcsak friss gondolatokat hozhat, hanem egyik-másik helyi feladat országos nézőpontból való értékelését, megvilágítását is jelentheti. (Ilyen például *Futala Tibor* írása a tanácsok nemzeti-ségi könyvellátási feladatairól.) A híradó e számának egyéb cikkei között összefoglalást olvashatunk az új tanács-törvény könyvtárügyi kihatásairól: bár a cikk csak a dombóvári járás adataira támaszkodik, tanulságai más járásokra is érvényesek. Érdekes a megyei könyvtár zenei részlegének létrehozásáról szóló tervezet, s közérdekű a lap két irodalom-történeti-helytörténeti közleménye: *Gál István* írása Babits megmaradt könyvtáráról és annak Szekszárdra viteléről, valamint *Miszlay Saroltának* Petőfi sárszentlőrinci hónapjairól készített dolgozata (ez utóbbi a színvonalas „Továbbképzés”-rovatban jelent meg) a híradók legjobb helyismereti-helytörténeti törekvéseit testesíti meg, s alkalmas arra, hogy a könyvtári munka rangját emelje a megyében, de annak határain túl is.

A VAS MEGYEI KÖNYVTÁRKÖZI BIZOTTSÁG ÉRTESÍTŐJÉ-nek 1973/1. számában két cikk is tárgyalja a tanácsok könyvtárirányító tevékenységét: az egyik írás a községi testületi ülések elé kerülő könyvtári beszámolók kérdéskörével, a másik a felügyeleti vizsgálatok törekvéseivel és eredményeivel foglalkozik. (Ez utóbbi cikket a sárvári járási felügyelő írta.) Az olvasószolgálati témák között a „Kell a jó könyv” pályázat alapos és őszinte értékelését találjuk, továbbá beszámolót a szakmunkástanulók könyvtári ellátásával kapcsolatban végzett felmérésről, valamint egy vázlatot is olvashatunk, amely a gyermekek lexikon- és kézikönyv-használati foglalkozásához készült. Az „Örökségünk” rovat a 90 éves *Balázs Sándort* mutatja be. A Vas megyei híradó e számából hiányoznak a tanácsi könyvtári területen kívül eső témák és szerzők, viszont ki kell emelni a minden könyvtártípust érintő közérdekű rovatot: a „Tájékoztató szolgálatunk jelenti” címmel közölt jegyzék a megyei könyvtár által 1972. júl. 1. és dec. 31. között készített irodalomkutatásokat sorolja fel, hogy a lista alapján más könyvtáraknak is segítséget nyújthasson. E vállalkozás jelentőségét nem lehet túlbecsülni!

KÖNYVÁTRI KIADVÁNYOK

**IDŐSZERŰ KÉRDÉSEK-
KEL FOGLALKOZÓ FO-
LYÓIRATCIKKEKRŐL**
kéthetente ad ki röplap bib-
liográfiát a veszprémi
SZMT könyvtár. (Pl. Mit ír-
nak a folyóiratok a választá-
sokról?... a lakáskérdés-
ről?... a bérről? stb.) Az
egy-két gépelt oldalas jegy-
zékek a kérdést röviden
megvilágító jogszabályból,
szakkönyvből vett idézettel
kezdődnek, majd a cikkek
felsorolása következik a
szerző, a cím és a folyóirat-
szám megjelölésével. A
könyvtár így kíván lehető-
séget adni az érdeklődők-
nek, hogy megismerked-
hessenek az adott téma leg-
frissebb információs anyá-
gával. A jegyzékeket a
könyvtáron kívül megkap-
ják a megyei szakmai bizott-
ságok is. Az SZMT könyv-
tár tervei szerint a megye
négy szakszervezeti körzeti
könyvtára a jegyzéket helyi
anyaggal egészíti ki,
majd eljuttatja az szb akti-
vistákhoz, valamint az esti
egyetem és a marxista
középiskola hallgatóihoz.

A Pécsi Megyei Könyv-
tár bibliográfiai röplapot
adott ki A MINDENSÉG
SZERELME címmel. Az
összeállítás az 1972—73. év-
ben megjelent versesköte-
tekből válogat. A címlapot
Vata Emil megragadó raj-
za díszíti.

BORSOS MIKLÓS gra-
fikáiból nagyszabású kiál-
lítást rendezett a Debre-
ceni Egyetemi Könyvtár, és
megjelentette a kiállítás
katalógusát is. A lébilin-
cselően szép kiadvány re-
produkciói csaknem mind
illusztrációk, többségükben
a művész és a vers ihlető
találkozásáról vallanak.
Borsos Miklós mélyen át-
éli az irodalmi művet,
nemcsak gondolati tartal-
mát és hangulatát fejezi
ki, de zenéjét is, grafikái-
nak hullámzó vonalvezetése,
harmóniát sugárzó
kompozíciója mindenütt

érezeti a vers ritmusát.
Költészet és irodalom ilyen
összeforrottsága csak olyan
sokoldalú művésznél lehet-
séges, mint Borsos Miklós:
kiállításának legmértöbb
helye valóban a könyvtár
volt.

PETŐFI BREVIÁRIU-
MOT adott ki a Debreceni
Megyei Könyvtár Karcza
Zsófia összeállításában. Mi-
ként címe is jelzi, „rövid”
szövegek — vers- és prózai
idézetek — gyűjteménye ez
a szép füzet, melynek cél-
ja, hogy egy-egy gondolat-
kör szerint (pl. szabadság,
szerelem, család, szülőföld
stb.) csoportosítva kevésbé
ismert, de nagyon jellemző
sorokat közöljön, s általuk
közelebb hozza a költőt az
olvasóhoz. A fejezetek élén
egy-egy címül választott
idézet utal a tartalomra. A
kitűnő összeállítás első-
sorban diákok számára ké-
szült, de minden korosz-
tály élvezettel lapozhatja;
a szerkesztői szándék által
célbavett olvasóréteg pedig
leginkább az utolsó feje-
zetben („Ajkamra fel-fel-
röppen a mosoly...”) lel-
heti örömét: megismeri be-
lőle a vidám, szellemes,
„humoros” Petőfit. A sok-
szorosított füzetet Gonda
Zoltán illusztrációi díszítik.

**ADATOK VESZPRÉM
MEGYE közművelődéséről**
1972 címmel könyvecskét
jelentetett meg a Veszpré-
mi Megyei Könyvtár, izlé-
ses kemény kötésben, há-
romszáz példányban. Ösz-
szeállítói — Poór Ferenc és
Tóth Dezső — minden kul-
túrális intézmény — mű-
velődési otthonok, múzeu-
mok, mozik és a veszpré-
mi színház — működési
adatait felsorolják, módot
adva ezzel az egymáshoz
való viszonyításra is. A
könyvtárosok számára ter-
mészetesen a tanácsai, szak-
szervezeti és az iskolai
könyvtárak ellátottsági és
működési mutatói a legér-
dekesebbek. Néhány adat a

kiadványból: a városok kö-
zül a megyeszékhelyen a
legmagasabb az olvasók
aránya (19,21%); míg a já-
rások közt 27,23%-os olva-
sói arányával a tapolcai
vezet. Az egy lakosra jutó
állománygyarapítás összege
is Tapolcán és járásában a
legmagasabb: 9,47, illetve
7,57 Ft.

**JOGELŐDJE ALAPÍTÁ-
SÁNAK 25. évfordulóját**
ünnepelte az elmúlt évben
a Mezőgazdasági és Élel-
mezésügyi Minisztérium
Információs Központja, is-
mert nevén az Agroinform,
melynek szervezetében a
Károlyi Mihály Országos
Mezőgazdasági Könyvtár is
működik. A jubileum al-
kalmából kiadott évkönyv
— egyebek között — a
szakmai tájékoztató in-
tézsmények munkatársainak
intézsményük működését át-
tekintő, eredményeit össze-
gező írásait tartalmazza.
Az évkönyv záró fejezeté-
ben szakemberek, köztük
Bencsik István, a Hazafias
Népfront főtitkára és Belák
Sándor akadémikus, a
készhelyi Agrártudományi
Egyetem rektora nyilatkoz-
nak arról a nélkülözhetet-
len segítségről, amit a me-
zőgazdasági szakirodalmi
tájékoztatás ad munkájuk-
hoz. A felhasználók meg-
nyilatkozásai híven tükrö-
zik a tájékoztatással kap-
csolatos igényeket is, pél-
dával a gyorsaság, a kellő
mélység kívánalmát.

**300 ÉVE HALT MEG
MOLIÈRE** címmel tetszetős,
rajzokkal díszített, jól sok-
szorosított füzetet bocsátott
ki a Kaposvári Megyei
Könyvtár. A bevezető meg-
emlékezést a Molière-ről
szóló vallomások követik,
majd a könyvtárban megta-
lálható művek, s a róluk
szóló tanulmányok, végül
folyóirat-, illetve hirlap-
cikkek Molière-ről és mai
színpadi megjelenéseiről.
Az összeállítás Bakony
Nándor munkája.

A Nagykőrösi Konzervgyár közös szervezetben működő műszaki és szakszervezeti könyvtárának műszaki részlege a folyóiratállvánnyal. Alsó képünkön: a szakszervezeti részleg (Botocska Péter felvételei). Cikkünket lásd a 337. oldalon

KEMÉNYFY ÉVA
KÖNYVE

Ára 6,— forint